

ความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐาน

โดย

พระเทพสิทธิมุนี ญาณสิทธิเถร

คณะ ๕ วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ

พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

เจ้าคณะภาค ๑๐

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๗

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๗

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ที่ท่านได้กรุณามาร่วม

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

พลอากาศโท วชิรินทร์ – กนก สุรคุปต์

พระมหากรุณาธิคุณ ล้นเกล้า ฯ

พระบาทสมเด็จ พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

พระราชทานเพลิงเผาศพ คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นกรณีพิเศษ

ข้าพระพุทธเจ้า พลอากาศโท วัชรินทร์ สุรคุปต์ พร้อมด้วยเครือญาติ ของ คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

มีความปีติปลาบปลื้มอย่างหาที่เปรียบมิได้ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

ที่ พว ๐๐๐๑/๖๙๕๑ สำนักพระราชวัง

๑๐ กันยายน ๒๕๑๗

เรื่อง พระราชทานเพลิงเผาศพเป็นกรณีพิเศษ

เรียน พลอากาศโท วัชรินทร์ สุรคุปต์

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๑๗

ตามหนังสือที่อ้างข้างต้น ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานเพลิงเผาศพ คุณหญิงเสี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ในวันเสาร์ ที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๗.๐๐ น. นั้น

สำนักพระราชวังได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเพลิงเผาศพ คุณหญิงเสี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นกรณีพิเศษ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลายมือชื่อ)

นายกลัย อิศรเสนา ณ อยุธยา

เลขาธิการพระราชวัง

สำนักงานเลขานุการ

โทร. ๒๑๐๘๙๓

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๖๔๗๙

สำนักพระราชวัง

๙ กันยายน ๒๕๑๗

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเพลิงเผาศพ คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ ที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง.

บุญสม พิมพ์.

ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิงและเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

ชาตะ : ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙

มรณะ : ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

สิริรวมอายุ ๗๗ ปี ๙ เดือน ๒๖ วัน

ประวัติ
คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ นามเดิม เลี่ยม นิตยสุทธิ์ เป็นธิดาของนายเที่ยง นางนุ่ม นิตยสุทธิ์ เกิดที่จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ คุณหญิงมีน้องสาวร่วมมารดาหนึ่งคนชื่อ บู่ ได้สมรสกับ พันตรี หลวงลบบาดาล (ดี จารุปานฑุ) ได้เสียชีวิตแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔

ชีวิตในเยาว์วัยของคุณหญิงเลี่ยม ฯ ได้รับการอบรมเป็นอย่างดีตามแบบฉบับของกุลสตรีผู้ดีในสมัยนั้น จึงมีความรอบรู้ในการงาน การบ้าน การเรือน ที่นับได้ว่าดีที่สุดคนหนึ่งของเมืองนครราชสีมา ต่อมาท่านได้สมรสกับ นายร้อยโท ทองอยู่ ตุทานนท์ นายทหารปืนใหญ่รักษาพระองค์ ก็ได้นำความรู้ในการงาน การบ้าน การเรือน มาใช้ในชีวิตของภรรยานายทหาร เมื่อสามีได้รับยศทหารสูงขึ้น มีตำแหน่งหน้าที่สำคัญยิ่งขึ้น และต้องย้ายไปรับราชการในหลายจังหวัด ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นหลวงยอดอาวุธ และพระยอดอาวุธตามลำดับ จนในที่สุดได้เป็น พันเอก พระยาศรีศรศักดิ์ คุณหญิงเลี่ยม ก็ได้ติดตามสามีไปด้วยทุกแห่ง และได้รับการกล่าวถึงว่า เป็นผู้ที่มีความสามารถ ในกิจการบ้านการเรือนดีเยี่ยมคนหนึ่ง ในด้านการสังคมก็นับว่าเด่นมาก เพราะได้รับการยกย่องว่าเป็นภรรยานายทหารที่เข้าสังคมได้ดีที่สุด เช่นการติดตามท่านเจ้าคุณสามีไปขี่ม้าร่วมกับนายทหารและครอบครัว การเล่นกีฬาที่นิยมกันมากในสมัยนั้นคือเทนนิส ทำให้เกิดความสนิทสนมกลมเกลียวกับข้าราชการและภรรยาข้าราชการนายทหารอื่น ๆ

ความสามารถในการเป็นภรรยานายทหารที่ดี ทำให้คุณหญิงเลี่ยม ฯ เป็นที่โปรดปราน ของเจ้านาย ในพระราชวงศ์ จักรี เป็นอย่างยิ่ง จึงมัก จะได้รับ สิ่งของที่

เจ้านาย โปรดประทานให้เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทูลกระหม่อม อัษฎางค์เดชาวุธ ทรงโปรดปรานเป็นพิเศษ จนถึงกับ ประทานชื่อ ให้แก่ บุตรสาวคนเดียวของท่านเจ้าคุณและคุณหญิง ศรีศรศักดิ์ว่า "รำยวน"

เจ้านายอีกพระองค์หนึ่ง ที่ทรงเมตตาคุณหญิง ฯ เป็นอย่างยิ่ง คือ นายพลตรี หม่อมเจ้านิลประภัสสร ซึ่งทรงเป็นผู้บังคับบัญชาของท่านเจ้าคุณศรีศรศักดิ์ นอกจากนี้ผู้ที่ควรกล่าวถึงอีกท่านหนึ่งก็คือ เจ้าจอมมารดาเลื่อน ในรัชกาลที่ ๕ ได้ให้ความไว้วางใจใช้สอยคุณหญิงเลี่ยม ฯ ในกิจการต่าง ๆ เสมอ ท่านเคยเดินทางไปพักที่เมืองนครราชสีมา นานถึง ๒ เดือน ในระหว่างนั้นท่านจะไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านคุณหญิงเลี่ยม ฯ แทบทุกวัน เพราะพอใจในรสมือการประกอบอาหารและอัธยาศัยที่ดีของคุณหญิง ฯ ด้วย

เมื่อท่านเจ้าคุณศรีศรศักดิ์ ต้องลี้ภัยการเมืองไปอยู่ ณ เมืองไซ่ง่อน ประเทศอินโดจีน ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ คุณหญิง เลี่ยม ฯ ต้องได้รับความทุกข์ทรมานต่าง ๆ อย่างแสนสาหัส ไหนจะชีวิตครอบครัวที่ต้องแยกกันอยู่กับสามี ไหนจะได้รับภัยทางการเมืองบางประการ ที่นำมาซึ่งความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของภรรยานายทหารที่สามีเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล แต่คุณหญิงเลี่ยม ฯ ก็มิได้ย่อท้อต่อการดำเนินชีวิตในยามยาก ทั้งนี้เพราะคุณหญิง ฯ ได้นำเอาความจงรักภักดีต่อพระราชวงศ์จักรีมาเป็น มิ่งขวัญ ให้สามารถ อดทนอยู่ได้ และสามารถ รักษาตัวให้ แคล้วคลาดปลอดภัยมาด้วยดีโดยตลอด จนเมื่อมีโอกาสใน พ.ศ. ๒๔๘๐ คุณหญิง ฯ พร้อมรำยวนบุตรสาวจึงได้เดินทางไปอยู่กับท่านเจ้าคุณศรีศรศักดิ์ที่เมืองไซ่ง่อน ณ ที่นั้นคุณหญิงเลี่ยม ฯ ก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ภรรยาที่ดีของท่านเจ้าคุณศรีศรศักดิ์ต่อไปอีก กับได้สร้างความดีต่อคนไทยที่ลี้ภัยไปด้วยกันเป็นอันมาก เป็นที่ทราบกัน อยู่แล้ว ว่าพุทธศาสนาในเวียดนาม เป็นพุทธศาสนา ซึ่งต่างไปจากนิกายเถรวาทที่นิยมอยู่ในเมืองไทยเป็นอย่างมาก แต่คุณหญิง ฯ ก็มีศรัทธาหาจนพบพระสงฆ์นิกายเถรวาท

กลุ่มหนึ่ง และได้เป็นตัวตั้งตัวตีในการทำบุญกับพระสงฆ์ในแบบไทย ๆ ตลอดมาจนกระทั่งคุณหญิง ฯ เดินทางกลับเมืองไทยแล้ว การทำบุญดังกล่าวจึงได้หยุดไป

ใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ นิรโทษกรรมผู้เกี่ยวข้องในกรณี พ.ศ. ๒๔๗๖ ท่านเจ้าคุณศรีศรศักดิ์และคุณหญิงเลียม ฯ ก็ได้กลับไปอยู่ ที่บ้านในเมืองนครราชสีมาอย่างมีความสุขอีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งได้กลับคืนมียศและบรรดาศักดิ์ พร้อมเหรียญตราตามที่เคย ได้รับ พระราชทาน อยู่แต่ ก่อนแล้วคุณหญิงเลียม ฯ จึงได้มี โอกาสทำบุญกุศลในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ด้วยการบริจาคทรัพย์สร้างพระพุทธรูป สร้างระฆัง สร้างโบสถ์ ศาลาการเปรียญ และถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาอีกมากมาย

สำหรับคุณรำยวนบุตรสาวได้เดินทางกลับมาประเทศไทย เพื่อเข้าพิธีมงคลสมรสกับ เรืออากาศโท วัชรินทร์ สุรคุปต์ ซึ่งขณะนี้มียศ พลอากาศโท และคุณรำยวนเองต้องเปลี่ยนชื่อเพราะมีความจำเป็นบางประการมาเป็น กนก ถึงแม้ว่าคุณกนก สุรคุปต์ จะมีเรือนแล้ว แต่ก็ปรากฏว่าทั้งคุณหญิงเลียม ฯ และคุณกนกบุตรสาวยังคงร่วมกันทำบุญก่อกุศลต่าง ๆ ยิ่งขึ้น เช่นการบริจาคเงินสร้างห้องคนป่วยในโรงพยาบาล สร้างห้องกรรมฐาน สร้างพระไตรปิฎก สำหรับการทอดกฐินและการบวชพระ ก็มีเป็นประจำมาจนบั้นปลายแห่งชีวิตของท่าน

การสิ้นบุญของท่านเจ้าคุณ ฯ สามีใน พ.ศ. ๒๕๐๐ ทำให้คุณหญิง ฯ มีโอกาสทำบุญก่อการกุศลในพระพุทธศาสนาได้มากยิ่งขึ้น เช่นใช้บ้านที่นครราชสีมาเป็นที่อบรมและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่อุบาสกอุบาสิกา โดยอาราธนาพระอาจารย์วิปัสสนากรรมฐานไปเป็นครูสอนและควบคุม มาในระยะหลังเมื่อคุณกนก บุตรสาวกับคุณวัชรินทร์บุตรเขย ได้สร้างบ้านที่ซอยเหิรฟ้า ถนนติวานนท์ นนทบุรีแล้วคุณหญิง ฯ ก็ได้มาอยู่กับบุตรสาว ซึ่งได้ใช้บ้านใหม่นี้เป็นที่อบรมและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นประจำเดือนละครั้ง มีพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระเทพสิทธิมุนี พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดมหาธาตุ กรุงเทพ ฯ เป็นพระ

อาจารย์ประจำ คุณหญิงเลี่ยม ฯ ก็ได้เป็นเจ้าภาพร่วมกับบุตรสาว บุตรเขย ตลอดจนหลาน ๆ และได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาโดยตลอด

ตั้งแต่กลับจากเมืองไซ่ง่อน ท่านก็เริ่มมีภารกิจ ที่นับว่าสำคัญเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือ การดูแลเลี้ยงดูหลานยาย ยิ่งเมื่อท่านได้มาอยู่บ้านเมืองนนทบุรี ก็ยิ่งตั้งอกตั้งใจดูแลหลานยาย และต่อมาเมื่อมีเหลนก็ช่วยเลี้ยงเหลนต่อไปอย่างสนุกสนาน ท่านมีหลานจากคุณกนก สุรคุปต์ ๕ คน กับมีหลานเขย หลานสะใภ้ ดังนี้

นางเอมอร มหาสันทนะ ภรรยา นายทวีศักดิ์ มหาสันทนะ

นายภมรศักดิ์ สุรคุปต์ สมรสกับ นางสาว ภาณี พุกกะเจียม

ร้อยตำรวจโท มหัคฆพันธ์ สุรคุปต์ สมรสกับ นางสาว พรทิพย์ สุนทรินทร์

นายอนันตทวี สุรคุปต์

นางสาว วาสนา สุรคุปต์

และมีเหลนในขณะนี้ ๕ คน คือ

ด.ญ. กุณฑี มหาสันทนะ

ด.ช. กวัล มหาสันทนะ

ด.ญ. สุพิชญา สุรคุปต์

ด.ญ. จารุมล สุรคุปต์

ด.ญ. พิมลอมร สุรคุปต์

ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ คุณหญิงเลี่ยม ฯ ป่วยด้วยโรคกระดูกงอกที่หัวเข่า ทำให้เดินไม่ค่อยถนัด จึงไม่ค่อยจะออกจากบ้านไปธุระที่ใด คงปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและใช้เวลาว่างอื่น ๆ ทำอาหารให้ ลูก หลาน เหลน รับประทาน

วันอาทิตย์ที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ คุณหญิงเลี่ยม ฯ มีอาการไม่ถ่ายอุจจาระ จึงต้องนำส่งโรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียนตามความปรารถนาของคุณหญิง ฯ เอง นายแพทย์ได้พบว่าป่วยด้วยโรคทางช่องท้อง และต้องรับการผ่าตัดโดยด่วน แต่ก็ไม่อาจจะช่วยชีวิตท่านไว้ได้ ท่านจากไปอย่างสงบ เมื่อวันเสาร์ที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ เวลา ๐๒.๐๐ นาฬิกา สิริรวมอายุได้ ๗๗ ปี ๔ เดือน ๒๖ วัน

ลูกและหลานได้เชิญศพมาตั้งบำเพ็ญกุศล ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพ ฯ เป็นเวลา ๗ วัน แล้วได้บรรจุศพไว้ ณ สุสานแห่งวัดมกุฏกษัตริยาราม เมื่อ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๑๗ เป็นต้นมา

ในระหว่างนี้ พลอากาศโท วัชรินทร์ สุรคุปต์ บุตรเขย ก็ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาเพื่อขอพระราชทานเพลิงเผาศพเป็นกรณีพิเศษ และเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นพ้น ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเพลิงเผาศพคุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นกรณีพิเศษ นับเป็นเกียรติสูงยิ่งแก่วงศ์ตระกูลตลอดถึงลูกหลานของคุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ อีกด้วย.

ช่วงสุดท้ายของชีวิตคุณแม่

วันอาทิตย์ที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๑๗

คุณแม่มีอาการปกติดีทุกอย่าง นอกจากไม่ถ่ายมา ๒ วันแล้ว เราได้ช่วยกันเหน็บ แต่ไม่เป็นผล จึงได้นำไปโรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน เมื่อไปถึงจึงได้ถ่ายออกเอง และท่านรู้สึกเหนื่อยเพลีย หมอให้น้ำเกลือ ๒ ขวด

วันจันทร์ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗

หมอได้ตรวจร่างกายพบว่าเป็นโรคเบาหวาน รับประทานอาหารได้มาก และนอนหลับตามปกติ

วันอังคารที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๑๗

รับประทานอาหารได้น้อยลง

วันพุธที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๑๗

รับประทานอาหารได้น้อยลงอีก มีอาการปวดท้องและอาเจียน ๑ ครั้ง

วันพฤหัสบดีที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๗

ไม่รับประทานอาหาร ไม่ถ่าย หมอพบว่าไตไม่ทำงาน หัวใจอ่อนลง ปวดบวมและมีอาการน่าวิตก

วันศุกร์ที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๑๗

เวลา ๑๗.๐๐ น. เข้าห้องผ่าตัดเอาน้ำออกจากช่องท้อง ๒,๐๐๐ ซี.ซี. อาการทั่ว ๆ ไปดีขึ้น แต่ตกดึกอาการกลับเปลี่ยนเป็นน่าวิตก

วันเสาร์ที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๗

เวลา ๐๒.๐๐ น. คุณแม่ได้สิ้นลมอย่างสงบ ทั้งลูกและหลานไม่มีใครคาดคิดมาก่อนว่าอาการเริ่มแรกไม่มากนัก แต่รุนแรงในภายหลังถึงขนาดนี้ คุณแม่ได้จากลูกและหลาน ๆ

อย่างกระทันหัน แต่ก็น่าแปลกที่หลาน ๆ ทั้งเขยและสะใภ้ทุก ๆ คนได้มีโอกาสเฝ้าดู และเยี่ยมคุณยายอย่างพร้อมเพรียง ทั้ง ๆ ที่รับราชการอยู่ต่างจังหวัดก็มี ญาติมิตรทั้งที่อยู่ในกรุงเทพ ฯ และจังหวัดนครราชสีมา เมื่อได้ทราบข่าวการป่วยของคุณแม่ก็ได้กรุณาไปเยี่ยม ท่านได้จากไปอย่างไม่ต้องทรมาน รวมอายุ ๗๗ ปี ๙ เดือน ๒๖ วัน

ในโอกาสพระราชทานเพลิงศพคุณแม่นี้ ลูกและหลานมีความเห็นพ้องต้องกันว่า เงินทุกบาททุกสตางค์ ที่ญาติและมิตรมีจิตศรัทธาบริจาคร่วมในงานบำเพ็ญกุศล จะรวบรวมตั้งเป็นบุญนิธิที่แดนสงบแสงธรรมเวฬุราม จังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้ ขอขอบคุณคุณสุณี ลุ้ยตระกูล ที่ได้นำความคิดในเรื่องนี้ ซึ่งนับว่าเป็นความคิดที่ดีเลิศมาแนะนำ

ผมและครอบครัวขอให้บุญกุศลที่ท่านทั้งหลายได้บำเพ็ญมาแล้ว จงช่วยให้คุณแม่ได้ไปอยู่ในสุขภูมิที่สูงที่สุด กับขออานุภาพคุณพระรัตนตรัยและอำนาจกุศลผลบุญ จงปกป้องคุ้มครองท่านและครอบครัวผู้บริจาคร่วมบุญนิธินี้ ให้ปราศจากโรคภัยภยันตรายทั้งปวง กับขอให้ท่านประสบแต่สิ่งที่เป็นศิริมงคล สมบูรณ์พูลผลด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญ เจริญสุขทุกประการ.

พลอากาศโท [signature]

(วัชรินทร์ สุรคุปต์)

[signature]

(กนก สุรคุปต์)

บ้านเลขที่ ๑๒๘/๑ ซอยเหิรฟ้า
ถนนติวานนท์ นนทบุรี

อาลัย – รักคุณยาย

บุญของคุณยายมากมายนัก ความเจ็บปวดจึงไม่ทรมานคุณยายอยู่นาน หลาน ๆ ไม่คิดเลยว่าคุณยายจะจากพวกหลาน ๆ ไปเร็วอย่างนี้ เพียง ๕ วันในโรงพยาบาลเท่านั้นคุณยายซึ่งยังแข็งแรง ไม่ได้ป่วยมีโรคประจำตัวมาก่อนเลย ก็จากไปท่ามกลางลูก–หลานพร้อมหน้า

บุญคุณของคุณยายที่มีต่อหลาน ๆ มากมายสุดพรรณนา คุณยายเลี้ยงดูพวกหลาน ๆ ให้อยู่ดี กินดี เอาใจ ตามใจสารพัด ใครต้องการอะไรก็จะไปออดอ้อนคุณยายตลอดมา จนกระทั่งถึงรุ่นเหลนก็ยังไม่พ้นที่จะออดอ้อนขอนั่นขอนี่จากคุณทวดอยู่เสมอ บางครั้งก็ต้องมีการงุบงิบปิดบัง ยาย – หลาน, ทวด – เหลน เพื่อไม่ให้พ่อแม่รู้ คุณยาย – ทวด จึงเปรียบเสมือน "ดวงใจ" ของหลาน – เหลนทุก ๆ คน ใจหายยิ่งเมื่อคิดว่าต่อไปนี้จะไม่มีตักอุ่น ๆ นิ่ม ๆ ที่พวกหลาน – เหลนเคยไป โอบ กอด ถูไถ ออดอ้อนเป็นประจำอีกแล้ว ไม่อยากคิดเลยว่ามันเป็นความจริง

ขอให้บุญกุศลที่คุณยายได้ทำไว้มากมาย ในขณะที่มีชีวิตอยู่ จงดลบันดาลให้คุณยายได้ไปอยู่ในพุทธภูมิที่สามารถปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้โดยตลอด เพื่อจะได้สำเร็จมรรคผลนิพพานในชาติต่อไปด้วย เทอญ.

"หลานคุณยาย"

เอมอร มหาสันทนะ.

ภมรศักดิ์ สุรคุปต์

ร้อยตำรวจโท มหัคมพันธ์ สุรคุปต์

อนันตทวี สุรคุปต์

วาสนา สุรคุปต์

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เมื่อเยาว์วัย กับ บิดา มารดา

นายพันโท พระยอดอาวุธ (ทองอยู่ ตุทานนท์)
และ คุณเลี่ยม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔

นายพันเอก พระยาศรีศรศักดิ์ และ คุณหญิง เลี่ยม ฯ พ.ศ. ๒๔๗๑

ชาวเขา

ส่งหลานสาว
และหลานชาย
ไปออสเตรเลีย
พ.ศ. ๒๕๐๓

พร้อม
พลอากาศตรี วัชรินทร์
และ คุณกนก สุรคุปต์
พ.ศ. ๒๕๐๖

ส่งหลานชาย
ไปอินเดีย
พ.ศ. ๒๕๑๐

งานมงคลสมรส
ภมรศักดิ์ กับ ภาณี
พ.ศ. ๒๕๑๑

งานมงคลสมรส
มหัคฆพันธ์ กับ พรพิทย์
พ.ศ. ๒๕๑๓

ทำบุญอายุครบ ๖ รอบ
๔ กันยายน ๒๕๑๑

งานฉลองสมณศักดิ์
ท่านเจ้าคุณอาจารย์
พระเทพสิทธิมุนี
๕ ธันวาคม ๒๕๑๓

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์
คุณกนก สุรคุปต์
มิถุนายน ๒๕๑๔

กุฎีวิปัสสนากรรมฐาน
คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์
บริจาคทรัพย์สร้างถวาย
สำนักวิปัสสนากรรมฐาน
แดนสงบแสงธรรมเวฬุราม
นครราชสีมา

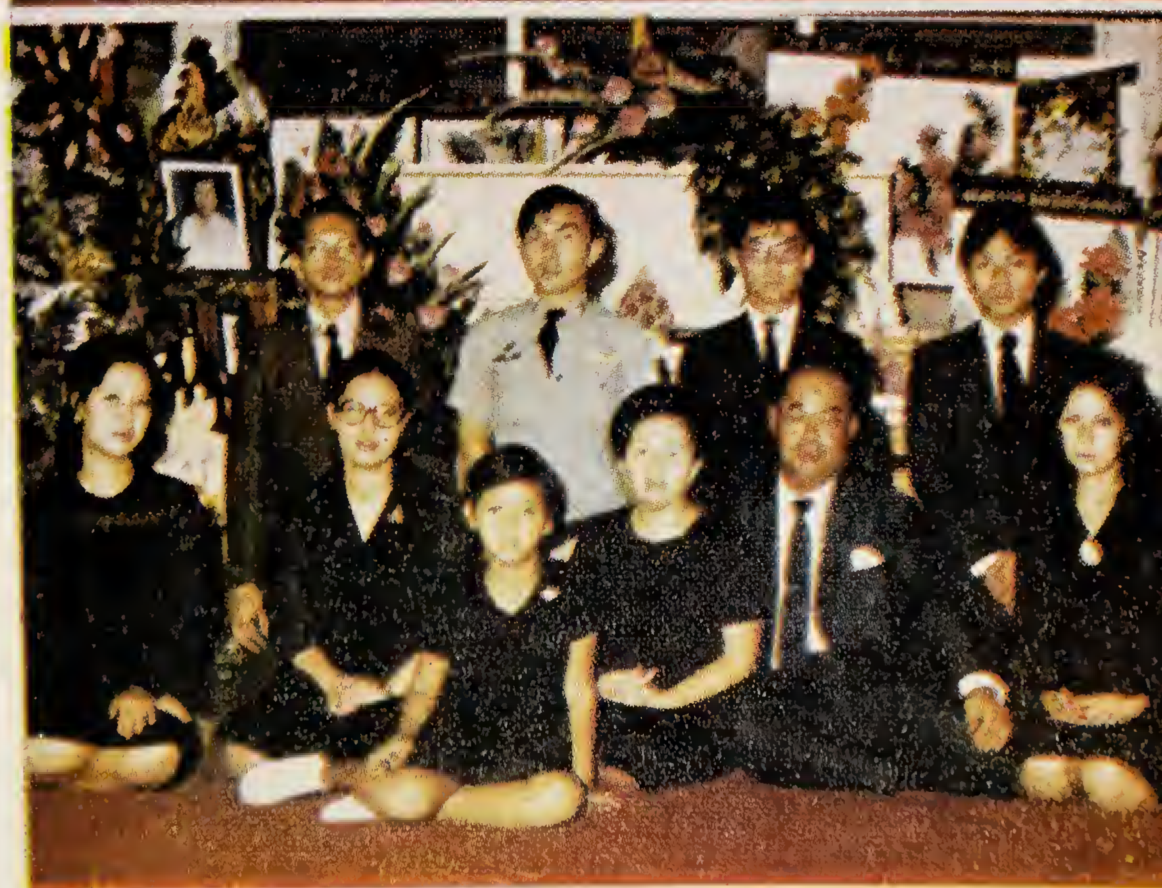

ญาติผู้ใหญ่และท่านที่เคารพ
กรุณาไปเป็นเกียรติ
ในงานบำเพ็ญกุศลศพ
คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์
วัดมกุฎกษัตริยาราม
๖ — ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๑๗

ญาติ มิตร

หลาน สะใภ้

หลาน เหลน

ญาติ มิตร

พี่ น้อง

ลูก หลาน

ญาติ มิตร เพื่อน ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

คณะอุบาสก อุบาสิกา วัดมหาธาตุ พร้อมกันมาสวดมนต์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ คุณหญิง เลียบ ศรีศรศักดิ์

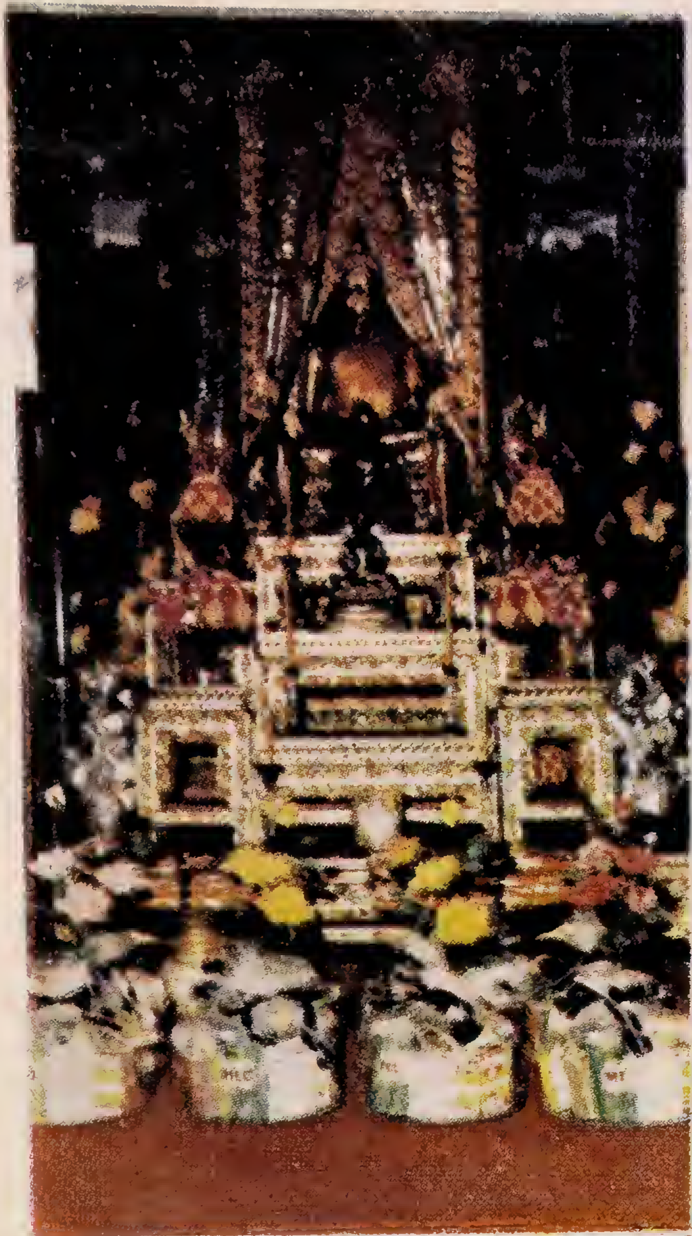
บำเพ็ญกุศล และ บรรจุศพ
คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์
สุสาน วัดมกุฎกษัตริยาราม
๑๓ กรกฎาคม ๒๕๑๗
๑๔.๐๐ น.

งานบำเพ็ญกุศลศพ
คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์
ครบวันถึงแก่กรรม ๕๐ วัน
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม
๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๗

อาลัย

บัตร ๑

คำไว้อาลัย

สพฺพํ กิร ปหาย คนฺตพฺพํ ปรโลกํ คจฺฉนฺตํ เนว โภคา น ญาตโย อนุคจฺฉนฺติฯ

บุคคลทุกๆ คนจำจะต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไปสู่โลกหน้า โภคสมบัติทั้งหลายก็ดี ญาติสนิทมิตรสหายก็ดี ไม่สามารถจะติดตามบุคคลผู้ที่ตายจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้าได้เลยฯ

ประโยชน์ คือสิ่งที่บุคคลต้องการนั้น มีอยู่ ๓ ประการ คือ
ประโยชน์โลกนี้ ๑ ประโยชน์โลกหน้า ๑
ประโยชน์อย่างยิ่ง ๑

ประโยชน์โลกนี้ คือ มีอาหารสมบูรณ์ ๑ มีเครื่องนุ่งห่มสมบูรณ์ ๑
มีที่อยู่ที่อาศัยดี ๑ มียาแก้ไข้ ๑ เรียกว่าปัจจัย ๔
ทั้ง ๔ อย่างนี้จะอุดมสมบูรณ์ได้ ต้องอาศัยคุณธรรม ๔ ประการ
คือ ขยันหา ๑ ขยันเก็บรักษา ๑ คบคนดีเป็นมิตร ๑
รู้จักประหยัด คือ มีเกินใช้ ไม่ใช้เกินมี ๑

ประโยชน์โลกหน้า คือผลที่จะได้รับในโลกหน้า ได้แก่ความปรารถนาของบุคคลในโลก ที่ได้สมหมายด้วยยาก มีอยู่ ๔ อย่าง คือ
ขอสมบัติจงเกิดมีแก่เราโดยทางที่ชอบ ๑
ขอยศจงเกิดมีแก่เรากับญาติพวกพ้อง ๑
ขอเราจงมีอายุยืนนาน ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ๑
เมื่อตายแล้วขอเราจงไปบังเกิดในสวรรค์ ๑
ความปรารถนาเหล่านี้สำเร็จได้ยากมาก แต่จะสำเร็จได้ต้องอาศัยคุณธรรม ๔ ประการ คือ

มีศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แล้วละชั่วประพฤติดีเป็นต้น ๑

มีศีล คือรักษากายวาจาให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษ ได้แก่มีศีล ๕ มั่นเป็นนิตย์ ๑

มีจาคะ คือบริจาคทรัพย์สร้างมหากุศล เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า สร้างวัดวาอาราม เป็นต้น

มีปัญญา คือรู้บาปบุญ รู้คุณโทษ รู้ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ ตลอดถึงรู้จักทาง ๗ สาย คือ

ทางไปนรก ได้แก่โทษะ

ทางไปเปรต — อสุรกาย ได้แก่ โลภะ

ทางไปเดียรฉาน ได้แก่โมหะ

ทางไปมนุษย์ ได้แก่ศีล ๕ กุศลกรรมบถ ๑๐

ทางไปสวรรค์ ได้แก่มหากุศล ๘

ทางไปพรหมโลก ได้แก่สมถะ

ทางไปนิพพาน ได้แก่วิปัสสนา ฯ

แล้วเลือกเดินทางสายที่ ๔ — ๕ — ๖ — ๗ ต่อไป อย่าไปเดินทางสายต่ำ อย่าพากันถอยหลังลงคลองอีก เพราะเราพ้นมาดีแล้ว ควรจะเป็นผู้มาต่ำไปสูง หรือ มาสูงไปสูง อย่ามาต่ำไปต่ำ หรือ อย่ามาสูงไปต่ำ ไม่ดีเลย เกิดทั้งที ตายทั้งที ต้องเอาดีให้ได้

ประโยชน์อย่างยิ่ง คือพระนิพพาน ผู้ประสงค์จะหาประโยชน์ขั้นนี้ มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ตามหลักฐานในพระไตรปิฎก คือ มหาสติปัฏฐานสูตร

คุณหญิงเลี่ยม ฯ ได้พยายามดำเนินชีวิตของตนมาในประโยชน์ทั้ง ๓ นี้ เป็นอย่างดี นับว่าเป็นผู้มาดีไปดีอยู่ดีกินดี ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประมาท ไม่ขาดทุนทั้งมาและไป มีกำไรแห่งชีวิตมากอยู่ น้อยคนนักจักปฏิบัติได้อย่างนี้ นอกจากนี้ ท่านยังได้นำเอาวิปัสสนาไปเผยแผ่ที่เมืองโคราช ทำให้พี่น้องชาวเมืองโคราชได้รับแสงสว่าง จากพระธรรมมิใช่น้อย ทำให้พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระเจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับจน กระทั่งปัจจุบันนี้ คุณหญิง ฯ เป็นผู้ที่ดำรงมั่นอยู่ในศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญาเป็นอย่างดี ควรเป็นตัวอย่างแก่อนุชนรุ่นหลังโดยแท้ ขออำนาจแห่งกุศลผลบุญที่ท่านเจ้าภาพได้บำเพ็ญมา ด้วยความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ กตัญญูกตเวทีนี้ จงดลบันดาลให้ท่านเจ้าภาพได้ประสบพบแต่ อิฏฐวิบูลย์มนูญผลอันพึงปรารถนาเถิด อนึ่ง ขอกุศลบุญราศีนี้ จงเป็นพลวปัจจัยอันแก่กล้า อำนวยวิบากสมบัติให้คุณหญิง ฯ ได้ทราบและได้อนุโมทนา ขอให้คุณหญิง ฯ ได้รับความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตามสมควรแก่ฐานะในสัมปรายภพนั้น ๆ ด้วย เทอญ.

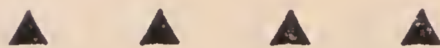
(พระเทพสิทธิมุนี)
พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
เจ้าคณะภาค ๑๐

สำนักงานกลางกองการวิปัสสนาธุระ
วัดมหาธาตุ คณะ ๕ กรุงเทพมหานคร
๕ สิงหาคม ๒๕๑๗

คำไว้อาลัย คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์

ของ

พระเทพสีมาภรณ์ วัดพระนารายณ์มหาราช นครราชสีมา

เจ้าภาพ กำหนดการขอพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๗ นี้ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม ให้โอกาสอาตมาเขียนคำไว้อาลัย หรือประวัติสังเขปที่คุณหญิง ฯ ได้กระทำไว้ อาตมามีความพอใจที่จะได้กล่าวถึงประวัติของคุณหญิง ฯ

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นชาวนครราชสีมาโดยกำเนิด เป็นธิดาของนายเที่ยง นิตยสุทธิ์ เมื่อเจริญวัยได้ทำการสมรสกับ พ.อ. พระยาศรีศรศักดิ์ จากนั้นได้ติดตามสามีไปรับราชการในจังหวัดต่าง ๆ จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๗๖ พ.อ. พระยาศรีศรศักดิ์ ต้องลี้ภัยการเมืองไปอยู่ในต่างประเทศ คุณหญิง ฯ ได้ติดตามไปอยู่กับเจ้าคุณ ฯ ผู้สามีในต่างประเทศด้วยเป็นเวลาหลายปี ด้วยความซื่อสัตย์กตัญญูกตเวทีต่อสามีเป็นที่ตั้ง เวลาสามีมีความสุข มีลาภ มียศ คุณหญิง ฯ ก็พลอยสุขไปด้วย เวลาที่สามีต้องทุกข์ยากลำบาก คุณหญิง ฯ ก็พลอยทุกข์ไปด้วย นับได้ว่าคุณหญิง ฯ เป็นยอดหญิงท่านหนึ่ง แม้ในยามสามีถึงความวิบัติก็ไม่ทอดทิ้ง อุตส่าห์พยายามไปอยู่ร่วมด้วย เป็นผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ได้อย่างแท้จริง เมื่อเจ้าคุณ ฯ พ้นภัยทางการเมืองแล้ว ก็กลับมาอยู่ที่บ้านเดิมคือที่บ้านหลักเมืองนครราชสีมา ซึ่งต่อมาเจ้าคุณ ฯ ป่วยด้วยโรคอัมพาต คุณหญิง ฯ ได้เอาใจใส่ทำการรักษาพยาบาลเป็นอย่างดีจนสุดความสามารถ เมื่อ พ.อ. พระยาศรีศรศักดิ์ ได้ถึงอนิจกรรมลง คุณหญิง ฯ ได้จัดการศพครั้งนั้นอย่างสมเกียรติ

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ มีอัธยาศัยจิตใจประกอบไปด้วยความเมตตา กรุณา เป็นอุบาสิกาที่มั่นคงดำรงตนอยู่ในหลักพุทธธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาช้านาน โดยเฉพาะในบั้นปลายของชีวิต คุณหญิง ฯ ใช้ชีวิตอย่างสงบ ได้เข้าวัดทำบุญทำกุศลด้วยการบริจาคทาน สมาทานศีล เจริญภาวนาอยู่เป็นนิจมิได้ขาด ในระยะหลัง ๆ คุณหญิง ฯ มักจะลงมาอยู่กับ

ธิดาที่กรุงเทพ ฯ ณ ที่กรุงเทพ ฯ นี้ คุณหญิง ฯ ได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่วัดมหาธาตุ โดยมอบตัวเป็นศิษย์ของท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนี ได้เจริญจนจบญาณ ๑๖ ได้ฟังเทศน์ลำดับญาณจนเกิดความปีติยินดียิ่ง อันเป็นผลของผู้มั่นในปฏิบัติว่า "ผู้มีจิตผ่องใส มีปีติเกิดจากธรรม ยินดีในธรรมอันพระอริยเจ้าประกาศดีแล้ว ย่อมนอนเป็นสุข"

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ ได้รับความสุขในธรรมเพราะการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงนึกถึงญาติ สงสารญาติ อยากให้ญาติได้รับความสุขบ้าง จึงได้เริ่มเปิดการเจริญวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่บ้านของท่านเองจังหวัดนครราชสีมา โดยได้อาราธนาท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนี และท่านพระครูสมุห์ศรีสุวรรณ ไปเป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำ แล้วได้เชิญญาติมิตรและผู้ที่เคารพคุ้นเคยมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่บ้าน คุณหญิง ฯ ได้บริการความสะดวกทุกอย่าง มีญาติต่างอำเภอได้มาเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นจำนวนมาก ซึ่งก็ได้ปฏิบัติกันจนจบทุกคน จากนั้นอาตมาจึงอาราธนาท่านพระครูสมุห์ศรีสุวรรณ เข้าไปพำนักอยู่ที่วัดพระนารายณ์มหาราช อาตมาและพระครูศีลสารวิสุทธิ์ได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับท่านพระครูสมุห์ศรีสุวรรณ และได้ตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานถาวรมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นเวลา ๑๐ กว่าปี ทั้งนี้ก็เพราะการนำของคุณหญิง ฯ เป็นผู้ริเริ่ม ทำให้การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแพร่ขยายไปอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ก็ด้วยความเมตตา กรุณา จากคุณหญิง ฯ เป็นผู้ริเริ่มขึ้นก่อน

เมื่อคุณหญิง ฯ ได้มาอยู่กับธิดาที่กรุงเทพ ฯ ซอยเหิรฟ้า นนทบุรี ก็ได้เปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่บ้าน ปรากฏว่ามีชาวนครราชสีมาบ้าง ชาวกรุงเทพ ฯ บ้าง มาเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่บ้านซอยเหิรฟ้าเป็นจำนวนมาก โดยอาราธนาท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนี มาเป็นพระวิปัสสนาจารย์ ครั้งยังมีชีวิตคุณหญิง ฯ ได้บริจาคทรัพย์ ๑๐๐๐.๐๐ บาท สมทบทุนสร้างเสาวิหารวัดพระนารายณ์มหาราช ๑ ต้น ได้สร้างระฆังไว้ที่วัดพระนารายณ์ ฯ ๒ ลูก และได้สร้างธรรมาสน์ไว้ ๑ หลัง

เมื่อคุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ ถึงแก่กรรมลง บุตรธิดา ญาติมิตร จึงพากันทราบข่าวนี้ด้วยความโศกเศร้าและอาลัยในการจากไปของคุณหญิง ฯ เป็นที่สุด คณะวิปัสสนา

กรรมฐานวัดพระนารายณ์มหาราช นครราชสีมา ได้ร่วมเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลศพอุทิศแด่คุณหญิงฯ เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗

เป็นธรรมดาของสังขารทั้งหลาย เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมแก่ เจ็บ ตาย เหมือนกันหมด ดังพุทธพจน์ว่า

ทหรา จ มหนฺตา จ เย พาลา เย จ ปณฺฑิตา
อฑฺฒา เจว ทลิทฺทา จ สพฺเพ มจฺจุปรายนา

ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งพาลและบัณฑิต ทั้งคนมีและคนจน ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า คุณหญิงฯ ก็ตกอยู่ในลักษณะเช่นเดียวกัน แม้ท่านจะสมบูรณ์ด้วยทรัพย์เป็นบัณฑิต ท่านก็ต้องตาย อนิจจา ความแก่ เจ็บ ตาย ช่างไม่ไว้หน้าใครบ้างเลย การจากไปของคุณหญิงฯ ครั้งนี้ นับว่าเป็นการสูญเสียที่พึ่งใหญ่หลวงของธิดา ลูกหลาน และญาติมิตร แต่ถึงท่านจะตายไปก็ตายไปเพียงชื่อเท่านั้น ส่วนคุณงามความดี อุปการะ ซึ่งได้กระทำไว้แล้วยังคงจารึกอยู่ในความทรงจำของทุก ๆ คน

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

รูปร่างกายแตกดับไป ความดีที่ทำไว้หาแตกดับไม่

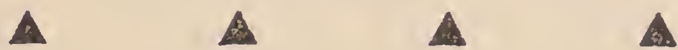
ด้วยการกล่าวคำสัตยนี้ ขอบุญกุศลที่อาตมาได้บำเพ็ญมา และบุญกุศลที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ จงดลบันดาลให้คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ ได้รับความสุขความเจริญ ในสัมปรายภพตามสมควรแก่คติวิสัยนั้น เทอญ.

๗ สิงหาคม ๒๕๑๗

เกียรติคุณ

ของ

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ ท่านเจ้าภาพงานนี้ มีเจตจำนงขอให้อาตมา เขียนคติธรรมบางประการ เพื่อลงในหนังสืออนุสรณ์ที่จะพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการแด่ท่านที่มาร่วมเป็นเกียรติในงาน นับเป็นโอกาสอันดี ที่อาตมาจะได้สนองศรัทธา ท่านผู้มีอุปการะต่อพระพุทธศาสนาโดยศรัทธาอันแรงกล้า แต่ได้พิจารณาเห็นว่า คติธรรม นั้น คงมีผู้ทรงคุณอื่น ๆ เขียนมากแล้ว จึงขอเปลี่ยนเป็นการเล่าเรื่องแทน ซึ่งเป็นเรื่องการบำเพ็ญกุศลของคุณหญิง ฯ ที่ได้บำเพ็ญมาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อเป็นการระลึกถึงเกียรติคุณอันดีงามของคุณหญิง ฯ เป็นวาระสุดท้าย

จะเล่าที่เกี่ยวกับสำนักวิปัสนากรรมฐาน วัดพระนารายณ์มหาราช และสำนักแดนสงบแสดงธรรมเวฬุราม นครราชสีมา และที่บ้านของคุณหญิง ฯ ทั้ง ๒ แห่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกท่านควรสนใจ และควรจารึกเป็นเกียรติคุณของคุณหญิง ฯ ตลอดไปชั่วนิรันดร จะเป็นการบังเอิญหรืออาจเป็นเพราะบุญบันดาลก็เหลือเดา ที่อาตมาได้ไปรู้ไปเห็นมาด้วยตนเอง เพราะได้มีโอกาสติดตาม ท่านเจ้าคุณอาจารย์พระเทพสิทธิมุนี พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (สมัยดำรงสมณศักดิ์เป็นพระอุดมวิชาญาณเถระ) ไปสอนกรรมฐานที่โคราช เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ ที่บ้านคุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ โดยการอาราธนาของคุณหญิง ฯ เอง มีชาวโคราชและผู้ศรัทธาอื่น ๆ มาสมัครเข้าปฏิบัติกรรมฐานกันเป็นจำนวนมาก การสอนกรรมฐานนี้ จัดให้มีทุกเดือน ๆ ละ ๑ อาทิตย์เป็นอย่างน้อย

การไปสอนกรรมฐานที่โคราชนั้น นับว่าสะดวกมาก เพราะคุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นผู้เปี่ยมด้วยศรัทธา คอยถวายความอุปถัมภ์ทั้งพาหนะ และปัจจัย ๔ อยู่ตลอดระยะเวลาที่ทำการอบรม แม้ผู้มาประพฤติธรรมทุกท่าน คุณหญิง ฯ ก็สละทรัพย์เลี้ยงดูอาหารคาวหวาน

ให้ได้รับความสะดวกสบายตลอดระยะเวลาปฏิบัติโดยทั่วหน้า มีความอิ่มหนำสำราญทั้งกายและใจ ทุกคนจึงมีแรงกายแรงใจ ตั้งใจประพฤติธรรมจนเกิดความเลื่อมใสศรัทธา มาร่วมกันปฏิบัติมากขึ้น แม้คฤหาสน์ของคุณหญิง ฯ จะใหญ่โตสักแค่ไหนก็เต็มไปด้วยผู้ศรัทธาทุกซอกทุกมุม บ้านคุณหญิง ฯ ในเวลานั้นจึงกลายเป็น สำนักวิปัสสนากรรมฐานไปโดยปริยาย เมื่อทุกคนได้ปฏิบัติจนได้ลิ้มรสพระธรรมเป็นที่พอใจแล้ว ต่างก็ได้บอกข่าวเล่าลือกันต่อ ๆ ไป ผู้คนก็หลั่งไหลมาปฏิบัติจนสถานที่แคบไปถนัด จึงต้องขยายกิจการวิปัสสนากรรมฐานไปสอนที่วัดกองพระทรายบ้าง วัดพระนารายณ์มหาราชบ้าง ฉะนั้น สำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดพระนารายณ์มหาราช ในปัจจุบัน จึงสืบเนื่องมาจากการวิปัสสนาที่บ้านคุณหญิง ฯ ตั้งแต่ครั้งกระโน้น

แม้สำนักวิปัสสนากรรมฐาน จะย้ายไปอยู่วัดแล้วก็ตาม คุณหญิง ฯ ก็ยังติดตามให้ความอุปถัมภ์บำรุงอยู่ตลอดเวลา ระยะหลัง ๆ มาแม้คุณหญิง ฯ จะมาไม่สะดวก เพราะความชราครอบงำก็ตาม แต่การอุปถัมภ์บำรุงก็ยังเป็นไปอย่างปกติ เพราะบุตรสาวของท่าน คือ คุณกนก สุรคุปต์ ได้เอาใจใส่ทำหน้าที่แทนคุณแม่ เสมือนคุณหญิง ฯ ได้ทำด้วยมือตนเอง จะพึงเห็นได้จากงานที่ คุณ กนก ดำเนินมาเหมือนคุณหญิง ฯ ผู้เป็นมารดาไม่มีผิด จะเพี้ยนไปหน่อยก็ตรงที่ทำให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นเท่านั้น คือ เมื่อย้ายจากบ้านพักที่กองทัพอากาศ มาสร้างบ้านอยู่เองที่ซอยเหิรฟ้า เมื่ออยู่ดีมีความผาสุกแล้ว ก็นิมนต์ท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระเทพสิทธิมุนี ไปสอนกรรมฐานที่บ้านอีก เปิดบ้านให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมเหมือนคุณแม่ โดยได้เชิญผู้ศรัทธาผู้หลักผู้ใหญ่ มาปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐานที่บ้านอย่างคึกคัก นับว่าบุตรสาวของท่านได้รับมรดกตกทอดอย่างสมบูรณ์แบบ แม้บุตรเขยของท่าน คือ พลอากาศโท วัชรินทร์ สุรคุปต์ ก็เป็นผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้โดยพร้อมมูล จะเห็นได้จากความสามารถของท่าน ที่นำเอากรรมฐานไปเผยแพร่แก่ข้าราชการทหารอากาศสมัยดำรงตำแหน่งเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารอากาศ นับว่าเป็นบุญพิเศษของคุณหญิง ฯ ที่มีลูกดีเป็นทายาทสืบมรดกเป็นอย่างดี

จะขอนำท่านไปสำนักวิปัสสนากรรมฐาน บ้านคุณหญิง ฯ ที่โคราชอีก ซึ่งมีผู้ศรัทธามาปฏิบัติเป็นจำนวนมากด้วยกัน พอจะประมวลได้ว่า มีทั้งพระสงฆ์ผู้ใหญ่ในจังหวัด เช่น ท่านเจ้าคุณ พระเทพสีมาภรณ์ (สมัยดำรงสมณศักดิ์เป็น พระราชสีมาภรณ์) ตลอดถึงญาติโยมแก่ ๆ นักเรียนนักศึกษา ครูบาอาจารย์ พ่อค้าประชาชน คฤหบดี และข้าราชการ เช่นผู้ว่า ฯ เจริญ ปานทอง พ.อ. พระยาฤทธิรงค์รณเฉท ท่านขุนสถิตย์พิทยายุทธ มหาดาด พรหมจรรยา โยมดำรง วงศ์สุวัฒน์ ศาสตราจารย์นายแพทย์ น่วม เศรษฐจันทร์ และภริยา แม้ผู้ว่า ฯ เจริญ ก็ได้นำบุตรชายของท่านไปฝากเข้าปฏิบัติด้วย นอกจากนี้ยังมีอีกมาก แต่ไม่อาจนำมาพรรณนาในหน้ากระดาษอันจำกัดนี้ให้ครบถ้วนได้

ในปีนั้นเอง ผู้ปฏิบัติธรรมชาวโคราช ได้เห็นประโยชน์จากการปฏิบัติธรรม เห็นความเจริญก้าวหน้าแห่งการเจริญวิปัสสนากรรมฐานมากขึ้น จึงร่วมใจกันขอให้ท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระเทพสิทธิมุนี แต่งตั้งพระอาจารย์ไปสอนประจำที่โคราช ท่านจึงเรียกอาตมาเข้าพบ แจ้งความประสงค์ให้ทราบ และขอให้อาตมาไปอยู่ประจำแทนท่าน ซึ่งอาตมาก็รับสนองเจตนาท่านโดยดี และได้แต่งตั้งให้อาตมามาสอนประจำที่โคราช ตั้งแต่วันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ถึงกระนั้นก็ตาม ท่านก็ยังไม่วายเป็นห่วงกิจการวิปัสสนาทางโคราช แม้งานท่านทางกรุงเทพ ฯ จะล้นมืออยู่ก็ตาม ท่านก็ยังเมตตากรุณาไปโปรดญาติโยมชาวโคราชทุกเดือน ๆ ละ ๑ อาทิตย์บ้าง ๒ อาทิตย์บ้าง ทุกครั้งที่เดินทางไปโคราช จะมีคุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ บริการให้ความสะดวกตลอดเวลา

รุ่งขึ้น พ.ศ. ๒๕๐๕ อาตมาได้ไปอยู่ประจำที่โคราช โดยได้ดำเนินการสอนทั้งวิปัสสนากรรมฐานและพระอภิธรรมที่วัดพระนารายณ์มหาราช ต่อมาก็ได้จัดให้มีการปาฐกถาธรรมทุกเดือน โดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากกรุงเทพ ฯ ไปเป็นองค์ปาฐก และได้สอนวิธีการพูดในที่ชุมชนและการบรรยายธรรมแก่ศิษย์เป็นลำดับมา จนมีศิษย์ทำงานด้านการบรรยายธรรมได้พอควร นอกจากนี้ได้จัดการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหลายสถานีด้วยกัน เช่น

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย นครราชสีมา สถานีวิทยุ ๐๓ กองบิน ๓ วปถ. ๓ สวพ. ๒ — ๓ นครราชสีมา เป็นต้น ซึ่งมีประชาชนให้ความสนใจเป็นอันมาก

กิจการวิปัสสนากรรมฐาน ที่วัดพระนารายณ์ ฯ ได้ดำเนินก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง จนสถานที่ไม่เพียงพอกับพระสงฆ์และประชาชนผู้ศรัทธา จึงต้องขยายกิจการวิปัสสนาไปตั้งอีกแห่งหนึ่ง เรียกว่าแดนสงบแสงธรรมเวฬุราม ซึ่งห่างจากสำนักวัดพระนารายณ์มหาราชมาทางกรุงเทพ ฯ ประมาณ ๑๐ ก.ม. ที่สำนักแดนสงบ ฯ นี้ มีเนื้อที่ ๖๐ กว่าไร่ โดยคุณจรูญ คุณนายวารินทร์ แสงจำพาล เป็นผู้ถวายส่วนหนึ่ง อีกส่วนประชาชนผู้ศรัทธาซื้อถวาย เดี๋ยวนี้มีอาคารที่ก่อสร้างขึ้นแล้ว ๑๐ กว่าหลัง ปีหนึ่ง ๆ มีภิกษุสงฆ์ไปรับการอบรมประมาณ ๒๐๐ รูป สามเณรภาคฤดูร้อน ๑๐๐ กว่ารูป อุบาสก อุบาสิกา ประมาณ ๑๐๐ คน และจัดอบรมตลอดปี ไม่มีการปิดเทอมหรือพักร้อน นับว่ากิจการพระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระที่เริ่มมาจากบ้านคุณหญิงเลี่ยม ฯ ได้เจริญก้าวหน้าเป็นลำดับมา ทั้งนี้ก็ด้วยอาศัยศรัทธาการริเริ่ม นำทาง และการอุปถัมภ์บำรุงของคุณหญิง ฯ เป็นประการสำคัญ นับได้ว่าคุณหญิง ฯ ได้สร้างกุศลทางพุทธศาสนาไว้เป็นอันมาก และเป็นผู้มีอุปการะต่อพระพุทธศาสนา และประชาชนไม่จำกัดบุคคลอย่างหาได้ยาก แม้ตนเองก็ได้ประพฤติธรรมจนได้ผลเป็นที่พอใจแล้ว จึงขวนขวายช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเต็มศรัทธาและความสามารถ จึงมีเสียงสรรเสริญของผู้ประพฤติธรรม อย่างไม่มีวันจะลืมได้

บัดนี้ คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ ผู้มีจรรยางามและใจบุญ เอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์โดยไม่เลือกชั้น อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาอย่างไม่อั้น ก็ได้จากเราไปเสียแล้ว ยังคงเหลือแต่สัญญลักษณ์แห่งความดีที่จารึกอยู่ในห้วงแห่งหัวใจของเราตลอดกาล-นาน คนดี ๆ เช่นนี้ไม่ว่าแต่มวลมนุษย์ แม้เหล่าเทวดาก็ปรารถนา ด้วยอานุภาพแห่งบุญ

กุศลที่คุณหญิง ฯ บำเพ็ญมา คงจะนำดวงวิญญาณคุณหญิง ฯ ไปสู่สรวงสวรรค์เป็นแม่นมั่น คณะวิปัสสนากรรมฐานชาวโคราช ขอรวมจิตตั้งอธิษฐาน ขอให้ดวงวิญญาณของคุณหญิง ฯ จงไปสู่สุคติสัมปรายภพบนสรวงสวรรค์นั้น เทอญ.

(พระครูสมุห์ศรีสุวรรณ)
พระวิปัสสนาจารย์ประจำจังหวัดนครราชสีมา
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระนารายณ์มหาราช
ผู้อำนวยการแดนสงบแสงธรรมเวฬุราม

ระลึกถึง คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์

พลอากาศโท วัชรินทร์ และคุณกนก สุรคุปต์ ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยคุณหญิงเลี่ยมผู้เป็นมารดา เพื่อนำลงในหนังสือที่จะพิมพ์เป็นที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้สนองพระคุณท่านผู้วายชนม์ เพราะข้าพเจ้ารู้จักกับท่านมานานหลายสิบปี ข้าพเจ้าออกรับราชการครั้งแรก กระทรวงมหาดไทยส่งไปเป็นแพทย์ประจำจังหวัดลพบุรี เมื่อมิถุนายน ๒๔๕๗ เวลานั้นทหารที่ประจำอยู่ลพบุรี คือทหารพราน ๓ พันโทพระจงพยุหะ เป็นผู้บังคับการ ต่อมาไม่นานทหารพรานก็ย้ายไปอยู่จังหวัดสระบุรี และทหารปืนใหญ่ ๓ ก็ย้ายจากสระบุรีมาอยู่ลพบุรีแทน มีท่านเจ้าคุณศรีศรศักดิ์เวลานั้นเป็นพันโทหลวงยอดอาวุธเป็นผู้บังคับการ ข้าพเจ้าได้เห็นผู้บังคับการหนุ่ม และคุณผู้หญิงของท่านบ่อย ๆ แต่ข้าพเจ้าเป็นผู้น้อยก็ไม่ได้เข้าใกล้ชิดท่าน เป็นแต่เพียงท่านรู้จักว่าข้าพเจ้าเป็นใคร แต่ต่อมาเท่าที่รู้สึกปลื้มใจคือ วันแต่งงานข้าพเจ้ากับแม่สุภาพ (คุณหญิงบำราศนราดูร) เมื่อ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๕๙ (ถึงปัจจุบันเกือบ ๕๘ ปีแล้ว) ท่านเจ้าคุณ ฯ และคุณหญิง ฯ ได้ไปร่วมประสาทพร รดน้ำ และรับประทานเลี้ยงเป็นเกียรติแก่ข้าพเจ้าและภริยา ร่วมกับแขกผู้ใหญ่อื่น ๆ เช่น ท่านเจ้าคุณนครพระราม ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี (เวลานั้นเป็นพระพิศณุโลกบุรี) และคุณหญิงศิริพันธุ (เวลานี้ยังมีชีวิตอยู่) และท่านเจ้าคุณอนุบาลพายัพกิจ ปลัดมณฑลอยุธยา (เวลานั้นเป็นหลวงประพันธ์โภคากร) และคุณหญิงรังสาด เจ้าคุณศรี ฯ ท่านเป็นคนใจคอเยือกเย็น สุภาพ พูดช้า ๆ มีอัธยาศัยนุ่มนวล น่าเคารพรัก รูปร่างสูงโปร่ง และมีสง่าเมื่อแต่งเครื่องแบบทหาร ส่วนคุณหญิงเลี่ยมเมื่ออยู่ลพบุรีท่านยังเป็นสาวมีรูปสมบัติสวยงามมาก เป็นที่สรรเสริญของคนที่รู้จักและพบเห็น ท่านไปที่ร้านพ่อตาแม่ยายของข้าพเจ้าเสมอ ๆ เพราะเป็นร้าน ขายสินค้าของใช้ต่าง ๆ ที่นับว่าเป็นร้านใหญ่ในตลาดลพบุรี จึงได้คุ้นเคยกัน เมื่อท่านเจ้าคุณ ฯ ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ ๓ ย้ายไปจากลพบุรี จนกระทั่งท่านถึงแก่อนิจกรรมไป ข้าพเจ้าไม่เคยพบท่านอีกรวมทั้งคุณหญิง ฯ เพิ่งจะมาพบกับคุณหญิง ฯ เมื่อ ๓ – ๔ ปีมานี้ โดยข้าพเจ้าได้รับคำเชิญจากคุณกนก สุรคุปต์ ให้ไปฟัง

การสอนธรรม (กรรมฐาน) โดยท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนี ที่บ้านของท่านซอยเหิรฟ้า ถนนติวานนท์ ข้าพเจ้าได้ไปตามคำเชิญ และได้พบกับคุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ อีกวาระหนึ่ง รู้สึกดีใจมากที่ได้พบกับท่าน ผู้ซึ่งเป็นที่เคารพอันเก่าแก่ ข้าพเจ้าได้ไปฟังคำสอนวิปัสสนาของท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนีอยู่ชั่วระยะหนึ่งหลายครั้ง และได้เชิญชวนท่านที่เคยรับราชการอยู่ลพบุรีสมัยเดียวกัน ไปร่วมฟังการวิปัสสนาที่บ้านคุณกนก สุรคุปต์ ด้วย เช่นคุณพระประกาศสหกรณ์ และคุณหลวงสินาดโยธารักษ์กับคุณหญิง แต่ตอนหลังข้าพเจ้าขาดการไปฟังคำสอนวิปัสสนาเสียนาน เพราะความไม่สะดวกบางประการ จึงไม่ได้พบกับท่าน ตั้งใจว่าจะไปฟังอีก และเยี่ยมท่านด้วย แต่อนิจจา ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวร้ายว่าท่านถึงอนิจกรรมเสียแล้ว เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ทั้งข้าพเจ้าและภริยามีความเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่งในการสูญสิ้นท่านผู้ที่รักและเคารพอย่างสูงไปอีกท่านหนึ่ง ตามคติธรรมดาของสังขารอันหลีกเลี่ยงไม่ได้

คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ ท่านเป็นผู้ใจบุญ ได้บำเพ็ญกุศลไว้มาก ทั้งทาน ศีล ภาวนา จึงเชื่อว่าบุญกุศลที่ท่านบำเพ็ญไว้จักเป็นพลวปัจจัย ให้ท่านได้ประสบสุข เกษม สำราญ ในสัมปรายภพตลอดกาลนาน.

(ลายมือชื่อ)

๔๓ พิพัฒน์ ๑ สีลม กรุงเทพมหานคร

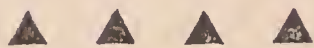
๑๐ สิงหาคม ๒๕๑๗

คำไว้อาลัย

ของ

ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นภรรยาผู้บังคับการกรมทหารปืน ๑ รักษาพระองค์ ร.ท. แปลก ขีตตะสังคะ เป็นนายทหารคนสนิทของผู้บังคับการกรม ดิฉันเป็นภรรยานายทหารคนสนิท ได้ใกล้ชิดสนิทสนมกับภรรยาผู้บังคับการกรมเป็นอย่างดี สมัยนั้นคนที่จะใกล้ชิดกับภรรยาผู้บังคับการกรมได้ ก็มีแต่ภรรยาปลัดกรม ภรรยาผู้บังคับกองร้อยทั้งสอง ดิฉันแล้วต่อไป ภรรยานายทหาร ประจำกรมปืน ๑ รักษาพระองค์ คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เป็นผู้ใหญ่ที่มีความรักเมตตากรุณาแก่ภรรยา ผู้น้อยทั่ว ๆ ไปไม่เลือกหน้า แม้แต่ภรรยานายสิบในกรมทหารปืน ๑ รักษาพระองค์

ดิฉันเคยติดตามท่านไปเฝ้าเจ้านายผู้บังคับบัญชาชั้นสูงในบางโอกาส ดิฉันมีความรักและเคารพท่านเป็นอย่างยิ่ง มาในตอนหลังนี้ดิฉันได้พบท่านเมื่อมีการปฏิบัติวิปัสสนาที่บ้านซอยเหิรฟ้า นนทบุรี ในชีวิตบั้นปลายนี้ดิฉันมีโอกาสไปพบท่านน้อยครั้ง เพราะดิฉันสังขารล่วงโรยไปตามวัยเช่นเดียวกัน

เกิด แล้วก่อร่างล้วน เจริญงาม
แก่ กลับโซมกลายซาม เสื่อมสิ้น
เจ็บ โน่นปวดนี่ความ มรณะ เตือนเฮย
ตาย ทุกคนสุดดิ้น สุดดิ้นดั้นหนี

อันความตายเป็นธรรมดาของสัตว์โลกเหมือนกันทุกรูปนาม นอกจากความชั่วความดีที่เหลือ เป็นอนุสรณ์ แก่ชนรุ่นหลัง คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์เป็นที่สรรเสริญ ของท่านผู้ทรงศีล เป็นที่รักของมิตรสหาย และเป็นที่น่าเคารพของผู้น้อย ขอเดชะบุญราศีที่ ลูกหลาน ญาติและมิตร ได้บำเพ็ญกุศลให้นี้จงส่งให้วิญญาณของ คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ เกษมสำราญในสัมปรายภพตามควรวิสัย เทอญ.

(ลงนาม) ละเอียด พิบูลสงคราม

ชิดลม ๒๔ สิงหาคม ๒๕๑๗

ขอร่วมทุกข์และอาลัยร่วมกับลูกหลานญาติพี่น้อง ของคุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์

△ △ △ △

คุณกนก ภรรยา พลอากาศโทวัชรินทร์ สุรคุปต์ ได้ไปหาข้าพเจ้าเพื่อให้เขียนคำไว้อาลัยเพื่อลงในหนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิง ฯ ข้าพเจ้ารับทำด้วยความเต็มใจ

ข้าพเจ้าเคยเขียนประวัติของเจ้าคุณศรีศรศักดิ์ (ทองอยู่ ตุทานนท์) ในขณะที่อยู่ในประเทศอินโดจีน (เวียดนาม) จำนวน ๕๐๐ เล่มแจกในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าคุณศรี ฯ มาครั้งหนึ่งแล้ว ในประวัตินั้นก็กล่าวถึงคุณหญิง ฯ อยู่เป็นอันมาก ดังที่ญาติมิตรลูกหลานที่ไปร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนั้นคงได้รับไปทุกท่าน และครั้งเมื่อคราวพระราชทานเพลิงศพเจ้าคุณฤทธิรงค์รณเฉทก็มีหลาน ของ ท่านมา ขอให้ ข้าพเจ้า เขียนคำไว้อาลัย ข้าพเจ้าก็เขียนให้ไป ที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าคุณฤทธิรงค์รณเฉทอันนอกเรื่องของคุณหญิงเลี่ยมมานี้ ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านซึ่งได้ รับหนังสือ เล่มนั้นได้ทราบความผูกพันว่าข้าพเจ้าซึ่งไม่ใช่ชาวโคราช ไม่เคยรับราชการที่เมืองโคราชเลยตลอดเวลา ๑๔ ปีที่รับราชการเป็นนายทหารม้า ทำไมจึงรักใคร่ชาวโคราชยิ่งนัก จึงจะขอย้อนกล่าวข้อความในคำไว้อาลัยนั้น โดยย่อสักเล็กน้อยดังต่อไปนี้

ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระยาสุริยอภัยเป็นผู้สำเร็จราชการเมืองโคราชได้นำคนโคราช ๓,๐๐๐ คนเข้าไปในกรุงธนบุรีเมื่อเกิดจลาจล พระยาสรรค์ซึ่งเป็นกบฏจับพระเจ้ากรุงธนบุรีควบคุมไว้ แล้วพระยาสรรค์ได้จัดกองทัพมาล้อมนิวาสถานและจุดเพลิงเผา แต่เดชะบุญบารมีลมพัดไปเสียทางอื่น พระยาสรรค์จึงทำการไม่สำเร็จ พระยาสุริยอภัยจึงรักษาพระนครไว้ จนสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกคุมกองทัพกลับจากเมืองเขมร มาปราบจลาจลได้สำเร็จ ได้ปราบดาภิเศกเป็นกษัตริย์เป็นต้นราชวงศ์จักรี พระยาสุริอภัยนั้นต่อมาก็

ได้รับการสถาปนาเป็นกรมพระราชวังบวรสถานภิมุข ซึ่งเรียกว่ากรมพระราชวังหลัง ข้าพเจ้าเป็นเชื้อสายสืบสกุลมาจากกรมพระราชวังหลังจึงระลึกถึง บุญคุณชาวโคราชยิ่งกว่าชาวจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีอีกหลาย ข้อดัง ที่ข้าพเจ้าได้ เขียนไว้อาลัยคราวงานศพเจ้าคุณฤทธิรงค์รณเฉทแล้วจะไม่เล่าซ้ำอีก

ต่อไปนี้จะได้เล่าถึงความผูกพันธ์ใกล้ชิดระหว่างข้าพเจ้ากับคุณหญิงเลี่ยม โดยเฉพาะในบรรดานายทหารที่ลี้ภัยการเมืองไปอยู่ในประเทศอินโดจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้น มีภรรยาของท่านเหล่านี้ซึ่งซื่อสัตย์รักใคร่สามีติดตามไปอยู่กับสามีหลายคน ดังข้าพเจ้าจะเล่าให้ท่านทั้งหลายทราบเป็นคน ๆ ไป คือ

๑. หม่อมเจ้าหญิงผจงรจิตร พระชายาพลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช

๒. คุณหญิงเลี่ยม (ท่านผู้วายชนม์) ภรรยา พ.อ. พระยาศรีศรศักดิ์

๓. คุณนายสุนทร ภรรยา พ.ท. หลวงจรูญฤทธิไกร (จรูญ โชติกสเฐียร)

๔. ภรรยา ร.ท. ขุนสรภีพิชิต (สารภี บุณยบัติ)

๕. คุณนายเมี้ยน ภรรยา ร.อ. หลวงหาญรณยุทธ (สงวน บูรณสัมฤทธิ์)

๖. ภรรยา พ.ต. หลวงเวหนเหินเห็จ (ผล หงสกุล)

นอกจากนี้ยังมีอีกคนหนึ่งคือภรรยาขุนเหมสมาหาร (ประพงศ์ ศกุลตนาค) ซึ่งเป็นนายตำรวจสีคี้วอันเป็นข้าราชการพลเรือนคนเดียวในขบวนลี้ภัย ที่ได้เดินทางไปทำศพสามีที่เมือง ไซ่ง่อนเมื่อทราบว่าขุนเหม ฯ ถึงแก่กรรม แล้วก็รีบกลับเมืองไทยเมื่อได้ทำศพเสร็จแล้ว

หญิงที่ตามสามีไปอยู่ที่เมืองไซ่ง่อนนี้ มีภรรยาขุนสรภีกับ ขุนสรภีได้ กลับ มาเมืองไทยก่อนได้ รับพระราชทานนิรโทษกรรม (พ.ศ. ๒๔๘๙) และขุนสรภีต้องมาติดคุกอยู่ในเมืองไทยหลายปีก่อนที่จะได้รับพระราชทาน นิรโทษกรรม คุณหญิงเลี่ยม คุณนายสุนทร คุณนายเมี้ยน ได้กลับเมืองไทยพร้อมกับสามีเมื่อราวเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ภายหลังที่บรรดาสามีได้รับพระราชทานนิรโทษกรรมแล้ว ส่วนภรรยาหลวงเวหนเหินเห็จนั้น เมื่อครั้งทางรัฐบาลไทยได้ยกพระราชบัญญัติ พระราชทาน นิรโทษกรรม สามี ยังทำงาน เป็นนายกองนาของนายโดเปลลูกครึ่ง ฝรั่งเศส ที่เมืองหวินล็อง ทิศใต้ไซ่ง่อนราว ๑๐๐ กิโลเมตร

อาจไม่รู้เรื่องก็ได้เพราะอยู่ไกลกับคนอื่นเขามากและไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่กับใคร ส่วนข้าพเจ้านั้นถึงแม้จะไปทำงานเป็นผู้จัดการไร่กาแฟอยู่ไกลจากเมืองไซ่ง่อนถึง ๒๒๐ กิโลเมตร แต่ก็วิ่งขึ้นวิ่งลงเที่ยวเยี่ยมเยียนเพื่อนฝูงพวกพ้องที่เมืองไซ่ง่อนทุก ๆ ๖ เดือนจึงรู้ทันเวลา ก่อนพวกเราส่วนใหญ่จะกลับ แม้จะมีผู้ชักชวนให้กลับก็ยังไม่ยอมกลับเพราะขณะนั้นคณะก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินสมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ ยังมีอำนาจในราชการอยู่มาก ถ้ากลับอาจต้องรับภัย หรือถ้าจะใช้ความรู้ความสามารถในทางช่วยบ้านเมืองก็น่าจะไม่มีใครสนับสนุน จึงเห็นว่าอยู่ต่อไปก่อนจะดีกว่า จึงมิได้กลับพร้อมพวกที่กลับครั้งนั้น ข้าพเจ้ามากลับเมืองไทยเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๙๒ หลังจากนั้นถึง ๓ ปีเศษ โดยที่เมืองไทยมีการรัฐประหาร ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองชั้นใหญ่ ๆ ล้มหายตายจากและหมดอำนาจลงไปมากแล้ว จะมีเหลืออยู่บ้างก็ไม่ใช่คนใหญ่หรือสำคัญอะไรมากนัก ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้ากลับในขณะนี้จะทำประโยชน์ให้แก่บ้านเกิดเมืองนอนได้บ้าง จึงกลับมา และก็สมตามความคิดที่ได้ตั้งไว้ คือทางกรมตำรวจได้เชิญเข้ารับราชการ และได้ทำหน้าที่ในด้านการควบคุมญวนอพยพอยู่ถึง ๙ ปี และยังมีอีกหลายข้อซึ่งจะกล่าวไว้ในชีวประวัติของข้าพเจ้า

จะกล่าวถึงบรรดาท่านหญิงที่ตามสามีไปอยู่ที่เมืองไซ่ง่อนใหม่ ท่านหญิงผจงรจิตรได้กลับพร้อมกับพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดชเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๒ เนื่องในการมารับพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งอัญเชิญกลับมาจากประเทศอังกฤษ ยังมีเหลืออยู่อีกหนึ่งคนคือภรรยาหลวงเวหนเหินเห็จยังไม่ได้กลับ และในปลาย พ.ศ. ๒๔๘๙ นั้นเองข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่า พ.ต. หลวงเวหนเหินเห็จ (ผล หงสกุล) ถูกพวกเวียดมินห์ฆ่าตายที่เมืองหวินล็อง ข้าพเจ้าเวลานั้นย้ายมาอยู่ในเมืองไซ่ง่อนแล้ว จึงไปที่บ้านนายโดเปลเพื่อสอบถามเรื่องราว นายโดเปลบอกว่าถูกเวียดมินห์จับไปพร้อมกับหลวงเวหน ฯ แต่พวกเวียดมินห์บางคนเกลียดหลวงเวหน ฯ ได้ลักตัวหลวงเวหน ฯ ไปจากที่คุมขังเอาไปถ่วงน้ำตาย ตัวเขานั้นได้เอาเงินถ่ายตัวหลุดพ้นมาได้ เขาได้ติดตามเรื่องจนทราบตัวคนฆ่าชื่อโต่ จึงได้ยื่นฟ้องต่อศาล แต่หลักฐานไม่พอ ศาลปล่อยจำเลยไป ข้าพเจ้าได้พบภรรยาหลวงเวหน ฯ ได้สนทนากันสองสามคำแกทำเฉย ๆ ไม่แสดงว่าจะกลับเมืองไทยข้าพเจ้าจึงลา

กลับมา และเมื่อ ๓ ปีมานี้เองภรรยาหลวงเวหนฯ ผู้นี้ได้มาพบข้าพเจ้าโดยแต่งตัวแบบคนญวน เล่าให้ฟังว่าเวลานี้กลายเป็นคนชาติเวียตนามไปแล้ว ลูกชายก็ถือสัญชาติเวียตนาม ทำงานอยู่ที่เมืองไซ่ง่อน และปรึกษากับข้าพเจ้า ว่าจะกลับเมืองไทยควรจะทำอย่างไร ข้าพเจ้าก็แนะนำให้ไปยื่นคำร้องต่อกระทรวงการต่างประเทศขอคืนสัญชาติเป็นไทยตามเดิม ถ้าเขาไม่เชื่อต้องการพยานหลักฐาน ข้าพเจ้าจะช่วยไปเป็นพยานให้ ต่อจากนั้นก็หายไปไม่กลับไปหาอีก จะยังคงอยู่เมืองญวนหรือกลับเมืองไทยแล้วก็ไม่ทราบ

ในบรรดาผู้ลี้ภัยการเมืองชั้นสัญญาบัตรสมัย พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้น มีดังนี้

๑. พลเอกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า บวรเดช สิ้นพระชนม์ใน เมืองไทยเมื่อ ราว พ.ศ. ๒๔๙๖ ยังเหลือแต่ท่านหญิงผจงรจิตร พระชายา

๒. พลตรี พระยาเสนาสงคราม (ม.ร.ว. ปึ๋ นพวงศ์)
ถึงอนิจกรรมไปแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒

๓. พ.อ. พระยาไชยเยนทรฤทธิรงค์ (อึ่ง โพธิกนิษฐ์)
ถึงแก่กรรมในเมืองไซ่ง่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘

๔. พ.อ. พระยาศรีศรศักดิ์ (ทองอยู่ ตุทานนท์) สามีคุณหญิงเลี่ยม
ถึงแก่กรรมที่เมืองนครราชสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐

๕. พ.อ. พระยาเทพสงคราม (สิน อัคนิทัต)
ถึงแก่กรรมในเมืองไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓

๖. พ.ท. พระปัจจนึกพินาศ (แปลก เอกะศิริ)
ถึงแก่กรรมที่เมืองโคราช เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔

๗. พ.ท. หลวงจรูญฤทธิไกร (จรูญ โชติกสเฐียร) ยังมีชีวิตอยู่

๘. พ.ต. หลวงลบบาดาล (ดี จารุปาณฑุ)
ถึงแก่กรรมที่เมืองโคราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑

๙. พ.ต. หลวงเร้าเร่งพล (ติ่ง ใจว่อง)
ถึงแก่กรรมที่เมืองไซ่ง่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕

๑๐. พ.ต. หลวงแผลงสท้าน (ม้าย เอกมัย)

ถึงแก่กรรมที่เมืองโคราช เมื่อราว พ.ศ. ๒๕๑๑

๑๑. พ.ต. หลวงราญอริราบ (ทองคำ นิตยสุทธิ์)

ถึงแก่กรรมที่เมืองโคราช เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓

๑๒. พ.ต. หลวงอาจรณรงค์ (ม.ล. สอ พนมวัน)

ถึงแก่กรรมที่เมืองเขมร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐

๑๓. พ.ต. หลวงเวหนเหินเห็จ (ผล หงสกุล) ถูกพวกเวียดมินห์ฆ่าตาย เมื่อ พ.ศ.. ๒๔๘๙

๑๔. ร.อ. หลวงหาญรณยุทธ (สงวน บูรณสัมฤทธิ์)

ถึงแก่กรรมในเมืองไทย เมื่อราวปี พ.ศ. ๒๕๐๒

๑๕. ร.อ. หลวงโหมรอนราญ (ตุ๊ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา) คือตัวข้าพเจ้า กลับมาเมืองไทย เมื่อตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้รับราชการในกรมตำรวจ ได้ยศครั้งสุดท้ายเป็น พ.ต.ท. ครบเกษียรอายุเมื่อปลายปี ๒๕๐๒ เวลานี้ยังมีชีวิตอยู่ และเป็นผู้เขียนคำไว้อาลัยนี้

๑๖. ร.อ. หลวงพินิจสงคราม (ทองพูน จารุปาณฑุ)

ถึงแก่กรรมที่เมืองเบียนหว่า ใกล้เมืองไซ่ง่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔

๑๗. ร.อ. ขุนเริงรณชัย (ต่วน โกมารทัต)

ถึงแก่กรรมในเมืองไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑

๑๘. ขุนเหมสมาหาร (ประพงศ์ ศกุนตนาค) เป็นข้าราชการพลเรือนคนเดียวที่ลี้ภัยไปพร้อมกับขบวนนี้

ถึงแก่กรรมที่เมืองเบียนหว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕

๑๙. ร.ท. ขุนโรจนวิชัย (พายัพ โรจนวิภาค) ลี้ภัยไปอยู่ที่เมืองไซ่ง่อนได้ปีเศษ ก็ย้ายไปอยู่ที่ปีนังแล้วกลับเข้ามาเมืองไทยก่อนนิรโทษกรรม ถูกติดคุกอยู่หลายปี

ถึงแก่กรรมในเมืองไทยหลายปีมาแล้ว

๒๐. ร.ท. ขุนศิริพลเผชิญศึก (บุญนาค เนี่ยมศิริ)

ถึงแก่กรรมในเมืองไทยหลายปีมาแล้ว

๒๑. ร.ท. ขุนสรภีพิชิต (สารภี บุณยบัติ) กลับมาเมืองไทยก่อนนิรโทษ ติดคุกอยู่หลายปี ได้ยินข่าวว่า ถึงแก่กรรมแล้ว

๒๒. ร.ท. ผล ทวีวิทย์ เวลานี้อยู่ในกรุงเทพ ฯ

ในบรรดาผู้ลี้ภัยครั้งนั้น เวลานี้เหลืออยู่เพียง ๓ คน คือ

๑. พ.ท. หลวงจรูญฤทธิไกร

๒. ข้าพเจ้า

๓. ร.ท. ผล ทวีวิทย์

คุณหญิง เลี่ยม กับข้าพเจ้านั้นไม่เคย รู้จักกันมาแต่ก่อนเลย เพราะข้าพเจ้าเป็นคนกรุงเทพ ฯ และไม่เคยไปรับราชการที่เมืองโคราชมาก่อน ถึงแม้จะเคยรู้จักกับหลวงลบบาดาลและหลวงพินิจสงครามมาบ้างก็เพียงห่าง ๆ ไม่สนิทสนมกัน ที่รู้จักกันมากที่สุดก็คือพระยาฤทธิรงค์รณเฉทก็เพราะเคยเป็นนายทหารอยู่ใต้บังคับบัญชาท่านในกรุงเทพ ฯ อยู่หลายปี ส่วนคนอื่นและคุณหญิง ฯ นี้ ข้าพเจ้าเพิ่งรู้จักเมื่อลี้ภัยไปอยู่ในเมืองไซ่ง่อนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ โดยที่ท่าน ตามไปอยู่กับ เจ้าคุณศรี ฯ สามีของท่าน และท่านได้ ไปพร้อมกับคุณกนก ลูกสาวคนขับรถสองคนผัวเมีย และเด็กหญิงคนใช้คนหนึ่ง คุณกนกอยู่ที่ไซ่ง่อนราว ๒ ปี ก็กลับมาแต่งงานกับคุณวัชรินทร์ ในเมืองไทย ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าคุณหญิง ฯ ได้มาเมืองไทยพร้อมกับลูกสาวหรือเปล่า เพราะข้าพเจ้าไปทำงานเป็นผู้จัดการไร่กาแฟของชาวฝรั่งเศส ห่างไกลจากเมืองไซ่ง่อนมาก

ในบรรดาผู้ลี้ภัยในครั้งนั้น พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช ท่านเป็นหัวหน้าสูงทั้งยศและพระอิสริยยศ พวกนายทหารที่ลี้ภัยไปครั้งนั้นเมื่อหมดหนทางไม่รู้จะทำมาหากินอะไรก็ไปอาศัยอยู่กับท่าน ท่านก็รับเลี้ยงทุกคน ที่ใคร ๆ กล่าวร้ายท่านว่าท่านทอดทิ้งพวกเรานั้น ข้าพเจ้าขอเถียงว่าไม่จริงเลย เมื่อไปอยู่ที่ไซ่ง่อนใหม่ ๆ นั้น ท่านเตรียมเช่าบ้านไว้ให้พวกเราอยู่ เพราะไปทีหลังท่าน ท่านเช่าบ้านแบบฝรั่งเป็นบ้านชั้นเดียวหลังใหญ่ที่ถนนโซเยกลางเมืองไซ่ง่อนราคาเดือนละ ๗๐ เปียสซึ่งแพงมาก หลังใหญ่นั้นท่านให้พวกเรารวมกันอยู่ซึ่งมีหลายห้องและมีทั้งคนใช้และโรงครัว ท่านจัดโรงรถหลังเล็ก ๆ ไว้เป็นที่

ประทับของท่านและท่านหญิง พออยู่กันได้สักเดือนเศษท่านก็แนะนำให้พวกเราแยกย้ายกันไปช่วยตัวเอง การแยกกันครั้งนี้ท่านก็ถูกนินทาว่าทอดทิ้งพวกเรา ข้าพเจ้ามาทราบภายหลังว่าท่านก็ต้องพยายามทำมาหากิน ครั้งแรกก็สร้างโรงย้อมผ้าแพรดำแบบญวน ต่อมาก็สร้างโรงพิมพ์ผ้าดอกอย่างที่ท่านมาสร้างที่หัวหินซึ่งเป็นโรงทำผ้าดอกแบบลายไทยยังยืนมาจนบัดนี้ และครั้งหลังที่สุดก่อนกลับเมืองไทยท่านก็ขอสัมปทานป่าไม้ทำงานตัดฟืนเผาถ่าน ซึ่งครั้งแรกท่านให้พระยาเทพสงครามมาเป็นผู้จัดการ แต่เนื่องด้วยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขายฟืนไม่ได้เพราะทางคมนาคมติดขัด พวกเวียดมินห์ขัดขวาง ท่านจึงชวนข้าพเจ้าไปจัดการแทนพระยาเทพสงคราม ข้าพเจ้าก็แก้ไขด้วยวิธีการเผาฟืนเป็นถ่าน ท่านจัดการส่งไปไซ่ง่อนโดยบรรทุกรถยนต์ พอขายถ่านหมดท่านก็กลับเมืองไทยเมื่อเดือนเมษายน ๒๔๙๒ มีข้อน่ารู้อีกข้อหนึ่งว่าทางการฝรั่งเศสให้เกียรติท่าน เหลือเกิน และเขาก็ต้องการช่วยการเงินท่าน แต่ท่านก็รักษาเกียรติจ้าวไทยเป็นที่สุด ท่านเคยเล่าว่าก่อนที่จะไปขอสัมปทานป่าไม้และทำถ่านนั้น ท่านทำหนังสือขอยืมเงินจากธนาคารอินโดจีน ๖ หมื่นเปียสโดยไม่มีหลักประกันอะไร ทางธนาคารเสนอไปยังกูแวร์เนอเดอโคแชงชิน (อุปราชแคว้นญวนใหญ่) อุปราชมีคำสั่งไปยังธนาคารว่า "อนุญาตให้ปริ๊นซ์บวรเดชยืมเงิน ๖ หมื่นเปียสไปได้โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละครึ่งเปียสต่อปี ห้ามมิให้ทวงถาม ถ้าปริ๊นซ์เอาเงินมาใช้คืนก็ให้รับไว้ได้" ท่านรับสั่งกับข้าพเจ้าว่า เขาดีกับฉันถึงเพียงนี้ ฉันต้องรีบหาเงินใช้เขาให้ได้โดยเร็ว ฉะนั้นเมื่อขายถ่านได้หมดท่านใช้หนี้ธนาคารเขาหมดแล้ว ท่านจึงกลับเมืองไทย แสดงว่าพระองค์เจ้าบวรเดชนั้นท่านไม่ใช่เจ้านายที่มั่งมีเหลือล้นเหมือนเจ้านายองค์อื่น ๆ ดังที่พวกเรานึกกัน แต่ใครตกทุกข์ได้ยากบากหน้าเข้าไปหาท่านแล้ว ท่านเลี้ยงอย่างดีทุกคน

ครั้งแรกที่แยกกันอยู่นั้นแบ่งเป็นหลายกลุ่ม คือ

๑. พระองค์เจ้าบวรเดชกับพระชายา มีคนอยู่ด้วยคือ พ.อ. พระยาไชยเยนทรฤทธิรงค์ เพราะท่านรับสั่งว่าเวลาท่านไปประทับที่โคราชก่อนทำงานคราวนี้ ท่านไปพักอยู่กับเจ้าคุณไชยเยนทรฤทธิรงค์ ซึ่งได้ให้ที่พักและเลี้ยงดูท่าน อีกคนหนึ่งคือ หลวงเวหน ฯ ซึ่งเป็นคนขับเครื่องบินพาท่านหนีมา

๒. พลตรีพระยาเสนาสงคราม หลวงเร้าเร่งพลและข้าพเจ้าเพราะเป็นนายทหารม้าด้วยกันและยังมีขุนเหม ฯ มาอยู่ด้วยอีกคนหนึ่ง

๓. พระยาศรีศรศักดิ์ อยู่กับหลวงจรูญฤทธิไกร ซึ่งเป็นคนมีเงินทั้งสองคน ต่อมาหลวงราญ ฯ ตามไปอยู่ด้วย ขุนสรภี ฯ ก็ติดไปอยู่กับหลวงจรูญ ฯ เพราะเคยเป็นทหารคนสนิท

๔. พระยาเทพสงครามกับขุนเริงรณชัย เพราะพระยาเทพ ฯ มีเงินอยู่บ้างแต่ขุนเริง ฯ ยากจนไม่มีเงินติดตัวเลย

๕. พ.ต. หลวงลบบาดาล พ.ต. หลวงอาจรณรงค์ ร.อ. หลวงหาญรณยุทธ์ เพราะเป็นคนคอเหล้าด้วยกัน บางทีหลวงพินิจ ฯ ก็ไปอยู่ด้วย เพราะเป็นน้องแท้ ๆ ของหลวงลบ ฯ

๖. พวกเด็ก ๆ คือ ร.ท. ขุนโรจนวิชัย ร.ท. ขุนศิริพลเผชิญศึก ร.ท. ผล ทีวิทย์ ไปอยู่กับนายสุวรรณ์ คนกระเหรี่ยงซึ่งพูดไทยได้ มีร้านเจียรนัยพลอยอยู่ที่ตลาดเมืองไซ่ง่อน และในสามคนนี้มีขุนศิริพล ฯ คนเดียวที่พากเพียรทำงานจนยึดเป็นอาชีพได้

๗. มีอยู่อีกคนหนึ่งคือ พันตรีหลวงแผลงสท้าน คราวแรกก็ไปอยู่บ้านของเจ้าคุณศรี ฯ แล้วไปอยู่กับหลวงราญ ฯ ต่อมาไปอยู่กับพระองค์เจ้าบวรเดช ตอนที่ข้าพเจ้าไปทำงานเป็นหัวหน้างานสร้างถนนก็ไปอยู่กับข้าพเจ้าบ้าง แล้วก็กลับไปอยู่กับหลวงราญ ฯ อีก

คนมียศสูงคนที่สองคือ พล.ต. พระยาเสนาสงคราม ทีแรกก็รวมอยู่กับข้าพเจ้า เมื่อเกิดขัดใจกับข้าพเจ้าก็ย้ายไปอยู่ที่อื่น พระยาเสนาสงครามอยู่ในไซ่ง่อนอีกไม่นานก็ย้ายตามคุณหญิงแส ฯ ไปอยู่เมืองปีนัง คนชั้นพันเอกพระยามีสามคนคือ พ.อ. พระยาไชยเยนทรฤทธิรงค์ครั้งแรกท่านมีเงินติดไปเล็กน้อยเข้าใจว่าทางญาติที่โคราชจะส่งเงินไปให้บ้าง จึงไปสร้างโรงงานทำเครื่องเฟอร์นิเจอร์ มีหลวงราญ ฯ เป็นผู้ชำนาญการ แต่ท่านก็ถึงแก่กรรมไปก่อนคนอื่นไม่มีใครได้ไปพึ่งท่าน พ.อ. พระยาเทพสงคราม ท่านก็มีเงินไม่มากนักทางลูก ๆ ได้ส่งเงินไปช่วยบ้าง ท่านจึงพออยู่ไปอย่างพอมีพอใช้ และมีขุนเริง ฯ ไปอยู่ด้วย

เจ้าคุณศรีศรศักดิ์นั้นดูจะเป็นที่พึ่งคนที่สองต่อจากพระองค์เจ้าบวรเดช ครั้งแรกท่านก็ไปเช่าตึกแถวอยู่กับหลวงจรูญ ฯ หลวงแผลง ฯ ขุนสรภี ฯ และหลวงราญ ฯ และพระปัจจนึก ฯ ต่อมาไปปลูกบ้านขัดแตะพอกดินอยู่ที่อางเยิง นอกเมืองยาดิ่น มีหลวงแผลง ฯ หลวงพินิจ ฯ

พระบั๋จจนึก ฯ ไปอยู่ด้วย ปีต่อมาท่านไปอยู่ร่วมกับคหบดีญวนคู่หนึ่ง เห็นจะเคยมาอยู่เมืองไทยทั้งสองคน มีโรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ มีบ้านใต้ถุนสูงหลังใหญ่ ส่วนหลวงราญ ฯ นั้นต้องอยู่ในโรงงาน ข้าพเจ้าเองเคยไปเยี่ยมเข้าใจว่าท่านคงออกเงินเข้าหุ้นกับหญิงเจ้าของบ้านดูสนิทสนมกันดี กินข้าวร่วมโต๊ะเดียวกัน

ในราว พ.ศ. ๒๔๘๐ คุณหญิงเลี่ยมได้เดินทางติดตามไปอยู่ด้วย คุณหญิงจึงไปสร้างโรงงานเฟอร์นิเจอร์ โดยเช่าที่ดิน บริเวณใกล้ ๆ นั้นเอง ห่าง จากโรง งาน เก่า ประมาณ ๕๐๐ เมตร ที่นี่เองที่คุณหญิงได้เป็นหัวแรงจัดการออกแบบทั้งซื้อทั้งขายเจริญรุ่งเรืองเป็นลำดับมา และได้ปลูกตึกแบบสมัยใหม่ราคาไม่ต่ำกว่า ๖ หมื่นเปียสอยู่เป็นสุขสบายจนถึงวันกลับเมืองไทย ตึกหลังนี้ดูเหมือนขายได้ราว ๕ หมื่น ขาดทุนไปหลาย บ้านเจ้าคุณศรีศรศักดิ์เป็นแห่งที่ ๒ รองจากตำหนักพระองค์เจ้าบวรเดช เป็นที่พักพิงของบรรดาพวกลี้ภัย ใครเดือดร้อนไปพักพิง ท่านไม่เคยรังเกียจเดียดฉันท์ผู้ใด นอกจากคนที่เป็นญาติแล้วคนอื่น เช่นหลวงหาญรณยุทธ และคุณนายเมี้ยนภรรยาก็ไปอยู่กับท่านหลายเดือน พระบั๋จจนึก ฯ นั้นมักอยู่ด้วยเป็นประจำ ภายหลังหากินทางทำไม้อยู่เมืองเขมร ข้าพเจ้านั้นไปทำงานอยู่ในญวนกลางห่างไกลมาก เมื่อมีโอกาสก็ไปแวะเยี่ยมกินอยู่หลับนอนที่บ้านท่านบ้าง ที่บ้านหลวงราญ ฯ บ้าง ข้าพเจ้ามีงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไปฝากหลวงราญ ฯ ให้ทำทุนหาดอกผลให้บ้าง คุณหญิงเลี่ยมกรุณาข้าพเจ้าเป็นพิเศษ เคยเล่าเรื่องส่วนตัวให้ฟังเสมอ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อสามี ข้าพเจ้าจึงมีความเคารพนับถือยิ่งนัก

ในเวลาที่คุณหญิง ฯ ยังไม่ได้ไปอยู่กับเจ้าคุณนั้น ข้าพเจ้าไปเยี่ยมเจ้าคุณ ฯ ท่านก็แสดงความยินดีถามทุกข์สุข แต่ไม่คุยอะไรกันมากนักเพราะท่านไม่ใช่คนช่างพูด และท่านเป็นผู้ใหญ่เกินไป พูดจาเหลาะแหละกับท่านก็ไม่ได้ ครั้นคุณหญิง ฯ ไปอยู่ด้วยพวกเราจึงชอบใจมากเพราะที่บ้านนี้คล้ายสโมสร ถึงปีใหม่ก็มีการทำบุญแล้วเลี้ยงดูกันเหมือนปีใหม่ในเมืองไทย กินกันอิ่มหนำสำราญแล้วก็ตั้งวงเล่นไพ่ตองกันได้ ๕ ขาบ้าง ๖ ขาบ้าง เพราะมีคนรถที่เป็นคนไทยเพิ่มขาด้วย ท่านพยายามมากเรื่องการทำบุญ ที่เมืองไซ่ง่อนนั้นหาพระไม่ได้ เพราะศาสนาเสื่อมจนไม่มีพระสงฆ์เสียแล้ว มีแต่พวกคฤหัสถ์คือคนครองเรือนถืออาชีพสวดมนต์

แต่ในปีหนึ่ง ปีอะไรจำไม่ได้ มีพระสงฆ์มาสวดมนต์อย่างพระนิกายเถรวาทในเมืองไทย พวกเราชอบใจกันใหญ่ ลองถามคุณหญิง ฯ ท่านดู ท่านบอกว่าไปเที่ยวซื้อไม้ท่อน ไปพบสำนักสงฆ์แห่งหนึ่ง มีพระหนุ่ม ๆ หลายองค์ สอบถามได้ความว่าไปเรียนมาจากเมืองเขมรบ้าง เมืองไทยบ้าง ได้ยินพระสงฆ์สวดพระพุทธคุณและเจ็ดตำนานแล้วปลื้มใจมากเพราะนึกว่ามาเมืองไซ่ง่อนแล้วจะไม่ได้พบพระพบเจ้า กลับมาได้พบ ใครจะไม่ปลื้มใจ ในปีต่อ ๆ มาอีกหลายปี เราก็ได้ทำบุญกับพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทกันเรื่อยมาจนกระทั่งคุณหญิง ฯ กลับเมืองไทย ก็ไม่ได้พบพระสงฆ์ในไซ่ง่อนอีก แต่พอปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ข้าพเจ้าย้ายมาอยู่ในเมืองเขมร ก็ได้ทำบุญกับพระสงฆ์อย่างเมืองไทยด้วยตนเอง ต่อมาอีกหลายปีจนกระทั่งกลับมาเมืองไทยเมื่อเดือนตุลาคม ๒๔๙๒ ต้นปี ๒๔๙๔ ข้าพเจ้าเข้ารับราชการในกรมตำรวจ ในหน้าที่ควบคุมญวนอพยพ ส่วนมากทางการได้จัดให้อยู่ทางภาคอีสาน และ เมืองโคราช เป็นต้น ทางที่จะไปจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน ข้าพเจ้าจึงได้หาโอกาสแวะเยี่ยมเยียนบรรดาท่านที่เคารพนับถือที่ได้ร่วมงานและร่วมทุกข์กันมาจากไซ่ง่อนเป็นเนืองนิจ อาทิ เช่นเจ้าคุณศรี ฯ และคุณหญิง ฯ คุณหลวงราญ ฯ คุณหลวงแผลง ฯ คุณนายล้อมภรรยาหลวงพินิจสงคราม และเจ้าคุณฤทธิรงค์รณเฉท ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้ลี้ภัยไปแต่ต้องติดคุกเพราะร่วมงานกันมา บรรดาผู้ร่วมทุกข์กันมานั้นเวลานี้ถึงแก่กรรมไปเกือบหมดแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้ไปเผาทุกท่านโดยเฉพาะเผาศพคุณหลวงราญ ฯ นั้น ข้าพเจ้าเป็นคนกล่าวสดุดีวีรกรรมของท่านก่อนเวลาพระราชทานเพลิง

ในการเขียนคำไว้อาลัยคุณหญิงเลี่ยมครั้งนี้ ข้าพเจ้าเขียนยืดยาวมากด้วยความตั้งใจจะตีแผ่ความในใจของข้าพเจ้าที่มีต่อท่านที่ร่วมทุกข์ ซึ่งเป็นคนโคราชทุกท่าน ข้าพเจ้าเป็นคนหยิ่งในชาติสกุลเป็นอย่างยิ่ง ไม่ค่อยเคารพนับถือใครเพราะยศศักดิ์หรือทรัพย์สินเลย ใครจะเป็นคุณหญิง ท่านผู้หญิง เป็นนายพัน นายพลใหญ่ยิ่งเพียงใด ถ้าไม่ใช่คนดีจริง ๆ แล้วข้าพเจ้ากราบไหว้ก็ไม่เต็มมือ เรียกคุณหญิงคุณนายก็ไม่เต็มปาก แต่คุณหญิงเลี่ยม ท่านผู้วายชนม์ผู้นี้ ข้าพเจ้ากราบท่าน เรียกท่านว่าคุณพี่ได้เต็มปากเต็มคำ ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้าไม่เคยได้รับแจกเงินอย่างนายทหารคนอื่น ๆ จากท่านเลย เพราะบรรดานายทหารที่กลับเมืองไทย

พร้อมกับท่าน หรือคนที่ยังไม่กลับก็ดี เจ้าคุณ ฯ และคุณหญิง ฯ ได้แจกเงินก่อนท่านกลับคนละร้อยสองร้อยทุก ๆ คน

ในเรื่องใจบุญแล้วคุณหญิง ฯ เป็นคนใจบุญจริง ๆ ตามที่ข้าพเจ้าได้เล่ามาแล้ว ที่ท่านไปเสาะหาพระมาทำบุญได้ที่เมืองไซ่ง่อน ครั้นมาอยู่ในเมืองไทยท่านอยู่โคราช ข้าพเจ้าอยู่กรุงเทพ ฯ ห่างไกลกันมาก ท่านจะทำบุญอะไรกันบ้างนั้นไม่ทราบเลย แต่เชื่อว่าท่านคงทำไว้มากทีเดียว ข้าพเจ้ามาทราบว่าท่านหันเข้าหาทางพระจริง ๆ เมื่อ ๕ — ๖ ปีมานี้เอง เมื่อคุณกนก ฯ มาเชิญข้าพเจ้าไปที่บ้านในเวลาทำบุญอายุคุณหญิง ฯ ครบ ๖ รอบ เมื่อทำบุญเสร็จแล้วเจ้าคุณเทพสิทธิมุนียังอยู่ และท่านสอบถามหนุ่ม ๆ สาว ๆ หลายคน ถึงเรื่องทำวิปัสสนากรรมฐาน จึงได้ทราบว่าที่บ้านท่าน ซึ่งอยู่กับลูกสาวลูกเขยนั้นเป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐานแห่งหนึ่งทีเดียว ซึ่งข้าพเจ้าพลอยปลื้มใจไปด้วยเป็นอันมาก ข้าพเจ้าเห็นแล้วว่าท่านทำใจหลุดจากโลกียวิสัยมุ่งนิพพานวิสัยจริง ๆ เป็นอันหมดข้อวิมุตติสงสัยว่าทำไมจึงซื่อสัตย์สุจริตต่อสามีจนถึงที่สุด ถึงแม้เจ้าคุณ ฯ จะป่วยเจ็บถึงพิการเป็นเวลานับสิบปี ท่านก็พยาบาลประคับประคองเป็นอย่างดี คุณหญิง ฯ นุ่งห่มอย่างคนครองเรือน อยู่กับบ้าน ไม่ได้นุ่งขาวโกนผมเป็นแม่ชีอย่างคนบางคนก็จริง แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านล่วงพ้นโลกียวิสัยยิ่งกว่าคนนุ่งขาวห่มขาวอวดคนอื่นด้วยซ้ำไป

ก่อนจบคำไว้อาลัย ข้าพเจ้าขอกล่าวเพิ่มเติมอีกเล็กน้อย คุณหญิงเลี่ยมเป็นภรรยาอันเป็นมงคลแก่สามี เมื่อได้อยู่กินกับสามีแล้วทำให้สามีมีความเจริญรุ่งเรืองพร้อมทั้งทรัพย์สมบัติและยศศักดิ์ ผิดกับหญิงบางคนซึ่งเป็นอัปมงคลของสามี ทำให้สามียากจนซวดเซและถ่วงความเจริญของสามี อันมีอยู่เป็นอันมาก

เจ้าคุณ ฯ สมรสกับคุณหญิง ฯ ตั้งแต่มียศเป็นร้อยโท และสามีได้เลื่อนยศชั้นอย่างรวดเร็วจนเป็นพันตรีโดยไม่ทันได้บรรดาศักดิ์ เพราะสมัยนั้น ใครมียศถึงร้อยเอกแล้วจะพึงเป็นขุนเสียสักปีหนึ่งแล้วจึงเลื่อนเงินเดือน บางคราวก็ได้รับตราเสียปีหนึ่งซึ่งเป็นการ ระงับชั้นเงินเดือนไปอีก ๑ ปี เมื่อขึ้นเงินเดือนไปอีกปีหนึ่งก็ไปติดได้บรรดาศักดิ์ เป็นหลวงบ้างแล้วก็ไปได้ตราเสียบ้าง เป็นดังนี้แทบทุกคน นายทหารคนสามัญจึงเลื่อนยศชั้นไม่ทัน ผู้ที่มีอิสริยยศเป็น

หม่อมเจ้าขึ้นไปเพราะท่านไม่ติดบรรดาศักดิ์ แต่เจ้าคุณศรี ฯ เป็นพันตรียังเป็นนายทองอยู่โดยไม่ติดขั้นเงินเดือนเพราะได้รับบรรดาศักดิ์อย่างคนอื่น ๆ หรือเหรียญตราอย่างนายทหาร เรื่องนี้ต้องเกี่ยวกับภรรยาคือคุณหญิงเลี่ยม ฯ ว่าเป็นมงคลแก่สามีจริง ๆ

ถ้าจะเปรียบเทียบในระหว่างพันเอกพระยาสองคนในเมืองโคราชคือเจ้าคุณศรี ฯ และเจ้าคุณฤทธิรงค์ ฯ ทั้งสองท่านนี้มีมงคลภรรยาทั้งสองท่าน เจ้าคุณฤทธิรงค์ ฯ เลื่อนยศบรรดาศักดิ์รวดเร็วเหลือเกินปีละ ๒ ขั้นมากกว่าปีละขั้นเดียวหรือติดขั้นอย่างคนอื่น เรื่องตราแล้วไม่ติดเลย พึ่งได้รับตราเบ็ญจมาภรณ์ช้างเผือกเมื่อมียศเป็นพันโทแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าผู้เขียนได้ตราเบ็ญจมาภรณ์ช้างเผือกเป็นร้อยเอก และเจ้าคุณฤทธิ ฯ ไม่ได้เป็นขุนแต่เป็นหลวงเมื่อเป็นร้อยเอก เป็นพระเมื่อเป็นพันตรี แต่เจ้าคุณศรี ฯ เป็นพันตรียังเป็นนาย ที่เทียบอย่างนี้อย่านึกว่าทั้งสองท่านยศขึ้นช้า เจ้าคุณฤทธิรงค์ ฯ นั้นยศขึ้นเร็วเกินไปทางการจึงเอาบรรดาศักดิ์มาขั้นเสียบ้าง

ที่ข้าพเจ้านำเรื่องเจ้าคุณทั้งสองมาเทียบให้ท่านทั้งหลายอ่านครั้งนี้ ก็เป็นการเทิดเกียรติหญิงซึ่งท่านชายทั้งหลายจะหาภรรยาจงเลือกสรรสักหน่อยไม่ใช่สักแต่ว่าเป็นหญิงจับตัวมาได้ก็เอามาเลี้ยงเป็นภรรยา ควรจะหาภรรยาซึ่งเป็นมงคลแก่สามีนั้นหายากยิ่งนัก จงหาอย่างคุณหญิงเปลี่ยน ฯ และ คุณหญิงเลี่ยม ฯ ที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้หาได้ไม่ง่ายนัก

ขอผลบุญแห่งทาน ผลแห่งความประพฤติงามในโลกยวิสัยและผลแห่งจิตซึ่งมุ่งไปในนิพพานวิสัย จงเป็นผลให้คุณหญิงเลี่ยม ฯ ประสบแต่ความสุขสงบในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

หลวงโหมรอนราญ

๒๐ ส.ค. ๑๗

คำไว้อาลัย

แด่

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

คุณพี่หญิง เป็นญาติผู้ใหญ่ที่ข้าพเจ้าเคารพรักและนับถืออย่างยิ่ง ท่านเป็น "ปูชนียบุคคล" คือ "บุคคลที่ควรบูชา" คุณพี่หญิงมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี อุปถัมภ์บำรุงญาติมิตรลูกหลานและเพื่อนมนุษย์อย่างดียิ่ง มีจิตใจฝักใฝ่ในการกุศลมาก ในด้านวัตถุทาน คุณพี่หญิงก็ได้สร้างเกือบทุกอย่าง เช่น โรงพยาบาล และถาวรวัตถุในวัดวาอารามต่าง ๆ มีค่ามากมาย ท่านพร้อมทั้งทานศีลและภาวนา

คุณพี่หญิงเป็นคนแรกที่อาราธนาท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนี พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ มาสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ ที่บ้านของท่านที่จังหวัดนครราชสีมา ลูกหลานญาติมิตรและชาวนครราชสีมาเป็นจำนวนมากรวมทั้งข้าพเจ้าและครอบครัว ได้สนใจต่อธรรมะปฏิบัติได้รับความรู้ความเจริญรุ่งเรือง ได้แสงสว่างทางปัญญา ต่อมาเมื่อท่านเจ้าคุณอาจารย์กลับกรุงเทพ ฯ แล้ว คุณพี่หญิงยังได้กราบนมัสการขอท่านพระครูสมุห์ศรีสุวรรณซึ่งเป็นผู้ติดตามท่านเจ้าคุณอาจารย์มาเสมอให้อยู่ประจำที่วัดพระนารายณ์มหาราช นครราชสีมา ได้ร่วมกันสร้างสำนักวิปัสสนากรรมฐานสั่งสอนญาติโยม บริหารงานร่วมกับพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณเทพสีมาภรณ์ เจ้าคณะภาคองค์ปัจจุบันนี้ ทั้งปริยัติและปฏิบัติ รุ่งเรืองแพร่หลายมาจนบัดนี้

คุณพี่หญิงเคยปรารภกับข้าพเจ้าว่า ท่านปลื้มปีติมากที่ได้เห็นลูกคือ พล.อ.ท. วัชรินทร์ และคุณกนก สุรคุปต์ ฝักใฝ่ในการปฏิบัติวิปัสสนาธรรม ใจบุญสุนทานทนุบำรุงพระศาสนา อาราธนาท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธิมุนีมาสอนที่บ้านจังหวัดนนทบุรี เป็นประจำทุกเดือน ซึ่งมีท่านผู้ศรัทธาเป็นจำนวนมากมารับหลักการปฏิบัติวิปัสสนาเสมอมาสมดังใจปรารถนาทุกอย่างแล้ว

คุณพี่หญิงประกอบพร้อมทั้ง ชาติวุฒิ วัยวุฒิ คุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติควร ทั้งทางโลกและทางธรรม ไม่เสียชาติที่เกิดมา มีกำไรชีวิตอย่างมากมายสูงยิ่ง ด้วยอานุภาพมหากุศล คุณธรรมกรรมดีทั้งมวลที่คุณพี่หญิงได้บำเพ็ญเพียรกอบก่อมาและที่ข้าพเจ้าลูกหลานญาติมิตรได้เจตนาอุทิศถึง จงดลบันดาลนำวิญญาณคุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์ ประสบความสุขสันต์อยู่ในสัมปรายภพ เทอญ.

ไชย—สิริ กรินชัย

นายกเทศมนตรีเมืองนครราชสีมา

ไว้อาลัยให้

แด่

คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

คุณหญิงเลี่ยม ฯ ได้คุ้นเคยกับข้าพเจ้ามาตั้งแต่อายุ ๑๗ — ๑๘ ปี คุณหญิงเลี่ยม ฯ เป็นผู้มีนิสัยอ่อนโยนมาตั้งแต่สาว ๆ เป็นที่ชอบพอรักใคร่ของผู้ที่ได้เคยวิสาสะด้วย ต่อมาคุณหญิงเลี่ยม ฯ ก็ได้แต่งงานกับเจ้าคุณศรีศรศักดิ์ ซึ่งเจ้าคุณศรีศรศักดิ์ก็เป็นนายทหารที่ทรงโปรดปรานของทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธคนหนึ่ง จึงทำให้ข้าพเจ้ากับคุณหญิงเลี่ยม ฯ สนิทชิดเชื้อกัน คุณหญิง ฯ ไปมาในวังสวนกุหลาบบ่อยครั้ง ไปกับเจ้าคุณไปเฝ้าทูลกระหม่อม ฯ ทุกอาทิตย์ เจ้าคุณไปเล่นแบดมินตันกับทูลกระหม่อม ฯ ต่อมาเมื่อทูลกระหม่อม ฯ พระองค์นั้นทิวงคต แล้วข้าพเจ้าก็ไปเมืองนอกเสียเป็นเวลา ๑๐ ปี จึงเป็นเหตุให้ไม่ได้ติดต่อกัน แต่ข้าพเจ้านาน ๆ ก็นึกถึงคุณหญิง ฯ แต่ไม่ทราบว่าบ้านคุณหญิง ฯ อยู่ที่ไหน จึงไม่ได้ไปเยี่ยมเยียนตามความคิดถึงได้ ต่อมาเมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๗ นี้ คุณลูกสาว (กนก สุรคุปต์) ได้มาติดต่อบอกว่า คุณแม่ได้เสีย ๆ แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจอย่างลึกซึ้งจึงขออาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกจงดลบันดาลให้วิญญาณของคุณหญิง ฯ ไปสู่สุคติภพเพราะเป็นผู้ได้ทำกุศลมาอย่างมากมาย.

คุณหญิง แผ้ว สนิทวงศ์เสนี

ป.ล. ส่วนคุณลูกที่มารายงานว่าคุณแม่หญิง ฯ ได้สิ้นชีพไปนั้น ข้าพเจ้าได้เคยรู้จักคุณหลานสาว (กนก สุรคุปต์) คนนี้ตั้งแต่ขวบกว่า ๆ เมื่อทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธได้ประทานชื่อให้กับคุณหลานคนนี้ ยังอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้าแต่เมื่อวันคุณหลานมาบอกว่าคุณแม่เสีย เขามีอายุมากจนจำไม่ได้ แต่ได้ทราบว่าเป็นบุตรของเจ้าคุณศรีศรศักดิ์ ก็มีความเอ็นดูอย่างลูกหลานที่สนิท.

คุณหญิง แผ้ว สนิทวงศ์เสนี

คำปรารภ

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

ให้ธรรมเป็นทาน	**ชนะการให้ทุกอย่าง**
ความยินดีในธรรม	**ชนะความยินดีทุกอย่าง**
รสพระธรรม	**ชนะรสทุกอย่าง**
ความสิ้นตัณหา	**ชนะทุกข์ทั้งปวง ฯ**

คุณกนก สุรคุปต์ บุตรีของ คุณหญิง เลียม ศรีศรศักดิ์ เป็นผู้มีกุศลศรัทธาแก่กล้า ได้ตั้งอกตั้งใจออกจากบ้านไปอยู่วัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจัง เมื่อกลับจากวัดมาอยู่บ้านก็ได้ปฏิบัติติดต่อกันมามิได้หยุด เป็นเวลาประมาณ ๑๕ ปีแล้ว มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย หนักแน่นมั่นคงมาก ได้ชักชวน แนะนำ ญาติมิตร และท่านที่เคารพนับถือคุ้นเคยสนิทสนมมาเข้าปฏิบัติเป็นจำนวนมาก ทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด ถึงกระนั้นคุณกนกก็ยังไม่พอใจ ยังไม่อิ่ม ยังไม่เบื่อต่อการปฏิบัติธรรม ต่อการเผยแผ่ธรรม ยังมีความปรารถนาที่จะให้การปฏิบัติธรรมเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปกว่านี้ จึงได้อุทิศบ้านที่ซอยเหิรฟ้าเป็นที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทุก ๆ เดือน ได้พยายามปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลา ๔ — ๕ ปีแล้ว

ครั้นจวนจะเข้าพรรษาปี ๒๕๑๗ นี้ คุณแม่ของคุณกนก คือคุณหญิงเลียม ศรีศรศักดิ์ ได้ถึงแก่กรรม จะพระราชทานเพลิงศพในวันที่ ๑๙ เดือนตุลาคม ๒๕๑๗ นี้ ในงานนี้คุณกนกอยากจะได้หนังสือธรรมพิมพ์แจกเป็นวิทยาทานสักเรื่องหนึ่ง ในฐานะที่คุณแม่เป็นผู้ใจบุญสุนทรทาน มีความเลื่อมใสในวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างยิ่ง คุณกนก อยากจะได้หนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงได้เขียนจดหมายมาถึงอาตมา ขออาราธนาให้อาตมาเขียน—เรียบเรียงให้ ตามเค้าโครงในจดหมาย ลงวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๗ ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

เพราะเหตุดังนี้ ข้าพเจ้าจึงได้ตั้งใจเขียนตั้งใจเรียบเรียงให้ตามสติปัญญาของตน ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในมือท่านนี้

ข้าพเจ้าขอขอบใจและอนุโมทนาสาธุการเป็นอย่างยิ่ง ในความบากบั่น ขยันอดทน พยายามไปติดต่อข้าพเจ้าหลายครั้งหลายหน จนข้าพเจ้าเห็นใจรีบเขียน--เรียบเรียงให้ เพื่อให้ทันกับการพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพของคุณหญิง ฯนี้

ขอกุศลส่วนนี้ จงปกป้องรักษาคุณกนกให้ถึงแต่ความสุข ความเจริญ งอกงามไพบูลย์ในธรรมเป็นนิตย์จนกระทั่งถึงพระนิพพาน

อนึ่ง ขอกุศลอันเกิดจากธรรมทานนี้ จงเป็นตบะเดชะอำนวยผลให้คุณหญิง ฯ ได้รับทราบและได้อนุโมทนา ขอให้คุณหญิง ฯ จงได้รับความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตามสมควรแก่กุศลสมบัติอนุวัชชกิจนั้น ๆ ด้วย เทอญ.

ขออนุโมทนา

(พระเทพสิทธิมุนี)
พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
ที่ปรึกษาคณะพระธรรมทูตสายประเทศอังกฤษ
ผู้อำนวยการแผนกบาลีมหาธาตุวิทยาลัย
เจ้าคณะภาค ๑๐

สำนักงานกลางกองการวิปัสสนาธุระ
คณะ ๕ วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร
๑๒ สิงหาคม ๒๕๑๗

บ้านเลขที่ ๑๒๘/๑ ซอยเหิรฟ้า ถนนติวานนท์

๑ สิงหาคม ๒๕๑๗

กราบเรียน ท่านเจ้าคุณอาจารย์พระเทพสิทธิมุนี ที่เคารพบูชายิ่ง

คุณวัชรินทร์ และ ดิฉันจะได้ประกอบการพระราชทานเพลิงศพคุณแม่ กำหนดวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๗ นี้ ในงานนี้ดิฉันอยากจะได้หนังสือพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน ในฐานะที่คุณแม่เป็นผู้สนใจในทางธรรม เฉพาะอย่างยิ่งวิปัสสนากรรมฐานท่านสนใจเป็นพิเศษ ดิฉันจึงอยากได้หนังสือเกี่ยวกับเรื่องวิปัสสนากรรมฐานนี้ ขออาราธนาท่านเจ้าคุณอาจารย์เขียน และ เรียบเรียงให้ ตามหัวข้อดังนี้ คือ

๑. ความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐานในระยะเริ่มแรก
๒. ความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐานในยุคปัจจุบัน
๓. การศึกษาเริ่มต้นของท่านทั้งปริยัติและปฏิบัติเป็นมาอย่างไร ?
๔. ท่านได้มีความคิดเห็นอย่างไรจึงได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ?
๕. ท่านเข้าปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานก่อนสอบได้ประโยค ๙ หรือว่าสอบประโยค ๙ ได้แล้ว จึงเข้าปฏิบัติ ?
๖. มีคนสำคัญ ๆ ในทางโลกและทางพระมาเข้าปฏิบัติบ้างไหม ขอให้ยกมาเป็นตัวอย่างด้วย ?
๗. ทำวิปัสสนาแล้ว ได้ผล ได้ประโยชน์เป็นอย่างไรบ้าง ?

ดิฉันขอกราบอาราธนาให้ท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้เมตตาเขียน และ เรียบเรียงให้ตามเค้าโครงนี้จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ ที่นี้

หวังว่าคงได้รับความเมตตาธรรมจากท่านเจ้าคุณอาจารย์เป็นอย่างดี.

กราบเรียนมาด้วยความเคารพบูชายิ่ง

กนก สุรคุปต์

(กนก สุรคุปต์)

คณะ ๕ วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร

๑๒ สิงหาคม ๒๕๑๗

เจริญพร คุณวัชรินทร์ และ คุณกนก ทราบ

จ.ม. ลงวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๗ เรื่อง ขอให้อาจารย์ เขียน — เรียบเรียงความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐาน ในระยะเริ่มแรก คือตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นต้น จนถึงปัจจุบันนี้ ดังความแจ้งอยู่แล้วนั้น อาจารย์ได้รับไว้แล้ว ยินดีเขียนและเรียบเรียงให้ตามความประสงค์ แต่วิตกอยู่ว่า อาจจะเขียนและเรียบเรียงไม่ได้ดีเท่าที่ควร เพราะอาจารย์ติดสำนวนโบราณ ติดสำนวนหลวงตา ชอบสำนวนครึ ๆ สำนวนเก่าแก่ไม่ค่อยทันสมัย ชอบเล่าแต่นิทานประกอบเรื่อง เข้าตำราที่ว่า "บวชนานนิทานมาก" ในงานสลักสำคัญเช่นนี้ ควรจะได้หนังสือสำนวนดี ๆ ทันสมัย ฟังแล้วเข้าใจง่าย ฟังแล้วหายเมา ฟังแล้วคนวิ่งเข้าวัด จนโบสถ์ไม่พอนั่ง เช่น ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญานันทมุนี วัดชลประทานฯ เป็นต้น เป็นตัวอย่าง แต่เมื่อคุณกนกขอมาก็ไม่ขัดศรัทธา จะเขียนให้ เรียบเรียงให้ ตามความรู้ความสามารถที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา ถ้าขาดตกบกพร่อง ก็หวังใจว่าคงจะได้รับอภัยเป็นอย่างดี

ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และด้วยน้ำใจอันดีงาม เต็มเปี่ยมไปด้วยความกตัญญูกตเวทีของท่านเจ้าภาพ พร้อมทั้งผลแห่งอามิสทานและธรรมทาน ที่ท่านเจ้าภาพได้ตั้งอกตั้งใจบำเพ็ญมาอย่างเต็มที่นี้ ขอจงเป็นบุญนิธิดลบันดาลให้ท่านเจ้าภาพพร้อมทั้งครอบครัว มีแต่ความสงบ ความสุข ความเจริญงอกงามไพบูลย์ตลอดกาลทุกเมื่อเถิด

อนึ่ง ขอกุศลผลบุญอันเกิดจากทานทั้ง ๒ ประการนี้ จงเป็นปัจจัยอันแก่กล้าอำนวยผลให้คุณหญิงเลี่ยม ศรีศรศักดิ์ ได้รับทราบและได้อนุโมทนา ขอให้คุณหญิง ฯ จงได้รับความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตามสมควรแก่วิบากสมบัติในสัมปรายภพนั้น ๆ ด้วย เทอญ.

โดยเมตตาธรรม

(พระเทพสิทธิมุนี ญาณสิทฺธิเถร)

วิปัสสนากรรมฐาน

คำว่า "วิปัสสนากรรมฐาน" แยกออกเป็น ๔ ศัพท์ คือ วิ+ปัสสนา+กรรม+ฐานฯ วิ แปลว่า แจ้ง ปัสสนา แปลว่า เห็น ต่อกันเข้าเป็น วิปัสสนา แปลว่า เห็นแจ้ง เป็นชื่อของปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติ ฯ ถามว่า เห็นอะไร ตอบว่า เห็นปัจจุบัน เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ เห็นมรรคผลนิพพาน นี้ตอบอย่างย่อ ๆ ถ้าตอบอย่างกลาง ต้องตอบว่าเห็นวิสุทธิ ๗ วิสุทธิ แปลว่า ความบริสุทธิ์ มีอยู่ ๗ ประการ มีศีลวิสุทธิ ศีลบริสุทธิ์เป็นต้น ฯ ถ้าตอบอย่างพิสดาร ต้องตอบว่า เห็นปัญญา ๑๖ ขั้น มีปัญญาที่แยกรูปแยกนามได้เป็นต้น

ส่วนคำว่า "กรรมฐาน" นั้น แปลว่า การกระทำที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้บรรลุคุณวิเศษคือฌาน มรรค ผล นิพพาน มาจากรากศัพท์เดิมว่า "**กมฺมํ วิเสสาธิคมสฺส ฐานนฺติ กมฺมฏฺฐานํ**" ความว่า ชื่อว่ากรรมฐานเพราะการกระทำที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้บรรลุคุณวิเศษมีฌานเป็นต้น ฯ

กรรมฐาน เป็นคำกลาง ๆ ยังไม่จัดเป็นสมถะหรือวิปัสสนา อาจจะหมายความได้ทั้ง ๒ อย่าง ถ้าจะให้เป็นสมถะ ก็ให้นำเอาคำว่า สมถะไปต่อเข้าข้างหน้า สำเร็จรูปเป็น สมถกรรมฐาน ถ้าจะให้เป็นวิปัสสนา ก็ให้เอาคำว่า วิปัสสนาไปต่อเข้าข้างหน้า สำเร็จรูปเป็น วิปัสสนากรรมฐาน ดังนั้นกรรมฐานจึงมีอยู่ ๒ อย่างคือ สมถกรรมฐาน ๑ วิปัสสนากรรมฐาน ๑

สมถกรรมฐาน กรรมฐานเป็นอุบายสงบใจ มีอารมณ์ ๔๐ อย่าง มีกสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ อนุสสติ ๑๐ เป็นต้น

วิปัสสนากรรมฐาน กรรมฐานเป็นอุบายเรืองปัญญา มี วิปัสสนาภูมิ ๖ เป็นอารมณ์ คือ ขันธ์ ธาตุ อายตนะ อินทรีย์ อริยสัจ ปฏิจจสมุปบาท ทั้ง ๖ นี้ ย่อให้สั้น ๆ ในแนวปฏิบัติ ได้แก่รูปนามเท่านั้น

เมื่อได้กล่าวถึงกรรมฐานทั้งสองอย่างแล้ว ก็ควรกล่าวถึง หัวใจของพระพุทธศาสนา และ แนวทางแห่งชีวิต เพื่อความเข้าใจในวิปัสสนากรรมฐานโดยสมบูรณ์ ต่อไป ดังนี้

ก. ศาสนา

ศาสนา แปลว่า คำสั่งสอน ในที่นี้หมายเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ศาสนา โดยย่อแบ่งออกเป็น ๓ คือปริยัติศาสนา ๑ ปฏิบัติศาสนา ๑ ปฏิเวธศาสนา ๑

ปริยัติ แปลว่า การเรียนรู้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือเรียนพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม ได้แก่เรียนรู้ศีลสมาธิปัญญานั่นเอง เปรียบเหมือนกันกับเราเรียนตำราทำอาหาร เรียนวิชาแผนที่ เรียนตำรายา

ปฏิบัติ แปลว่า การลงมือทำตามตำราที่เรียนมานั้น หรือเปรียบเหมือนการเดินทางตามแผนที่ หรือเปรียบเหมือนการปรุงยาตามตำรายาที่เรียนมานั้นแล้วรับประทานยา

ปฏิเวธ แปลว่า การรู้แจ้งแทงตลอด ซึ่งเป็นผลของการปฏิบัติ เปรียบเหมือนกันกับการรับประทานอาหารจนอิ่มหนำสำราญดีแล้วฉะนั้น หรือเปรียบเหมือนกันกับการเดินทางตามแผนที่จนถึงจุดหมายปลายทางที่ตนประสงค์จะไป หรือเปรียบเหมือนกันกับการรับประทานยาที่ปรุงขึ้นตามตำราที่เรียนมา โรคที่เป็นก็หายไปหมดสิ้น ตัวเองก็เป็นสุขสบายดีฉะนั้น

ข. หัวใจของพระพุทธศาสนา

คำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนานั้น ถ้าจะนับเป็นปิฎกมี ๓ คือ พระวินัยปิฎก ๑ พระสุตตันตปิฎก ๑ พระอภิธรรมปิฎก ๑ฯ ถ้าจะนับเป็นพระธรรมขันธ์ ก็มีถึง ๘๔๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ฯ ถ้าจะนับเป็นเล่มภาษาบาลี มีอยู่ ๔๕ เล่มเท่าพระชนมายุของพระพุทธเจ้า ถ้าจะย่อให้สั้น ๆ เรียกว่าหัวใจของพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่ ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าจะย่อลงมาในแนวปฏิบัติจริง ๆ แล้วมีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ ความไม่ประมาท ฯ

ค. แนวทางแห่งชีวิต

คำว่า "ทาง" มีความหมายได้ ๒ อย่าง คือ ปกติมคฺโค ๑ ปฏิปทามคฺโค ๑ ฯ

๑. **ปกติมคฺโค** ทางปรกติ ได้แก่ ทางบก ทางน้ำ สำหรับคนและสัตว์เดินเป็นต้น

๒. **ปฏิปทามคฺโค** ทางปฏิบัติ ได้แก่บาป บุญ ที่คนทำ สำหรับกาย วาจา ใจ เดินทางปฏิบัตินั้น จำแนกเป็น ๗ สาย คือ—

ทางสายที่ ๑. ทางไปนรก ได้แก่โทษะ คือความโกรธ เป็นบาปที่นำสรรพสัตว์ให้ไปตกนรกเป็นส่วนมาก

ทางสายที่ ๒. ทางไปเปรต กับ อสุรกาย ได้แก่โลภะ คือความโลภ ความหวงสมบัติ ห่วงสมบัติ เป็นบาปที่นำสรรพสัตว์ไปเกิดเป็นเปรตกับอสุรกายเป็นส่วนมาก

ทางสายที่ ๓. ทางไปเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ได้แก่โมหะ คือความหลง เป็นบาปนำสรรพสัตว์ไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานเป็นส่วนมาก

ทางสายที่ ๔. ทางไปมนุษย์ ได้แก่ศีล ๕ กุศลกรรมบถ ๑๐

ทางสายที่ ๕. ทางไปสวรรค์ ได้แก่มหากุศล ๘ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ถวายทาน ฟังธรรม เป็นต้น

ทางสายที่ ๖. ทางไปพรหมโลก ได้แก่การเจริญสมถะ มีกรรมฐาน ๔๐ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอารมณ์จนได้ฌาน

ทางสายที่ ๗. ทางไปนิพพาน ได้แก่การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน มีรูปนามเป็นอารมณ์

ตอนที่ ๑

ความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐาน

ความเป็นมาของวิปัสสนานั้น แบ่งออกเป็น ๓ สมัย คือ สมัยที่ ๑ สมัยที่ ๒ สมัยที่ ๓ มีความเป็นมาดังนี้

สมัยที่ ๑

สมัยที่ ๑ ได้แก่สมัยพุทธกาล คือสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ฯ วิปัสสนามีมาแต่ ครั้งที่พระพุทธเจ้า ตรัสรู้ที่ โคนต้น พระศรีมหาโพธิ์ พุทธคยา ประเทศ อินเดีย พระพุทธองค์ทรงสอนวิปัสสนาครั้งแรกในโลก ก็คือ ธัมจักกัปปวัตตนสูตร นิยมเรียกว่า ปฐมเทศนา ฯ ทรงสอนที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี สอนให้แก่ ปัญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ คือ อัญญาโกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ อัญญาโกณฑัญญะ ได้สำเร็จก่อนเพื่อน ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงเปล่งวาจา "อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญ อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญ" โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ดังนี้

พระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำพร่ำสอนวิปัสสนาติดต่อกันมาตลอด ๔๕ พรรษา แม้จวนจะปรินิพพานก็ได้ทรงสอนวิปัสสนาให้แก่พระสาวกองค์สุดท้าย คือ สุภัททะ ดังมีเรื่องเล่าไว้ย่อ ๆ ดังต่อไปนี้—

พระพุทธองค์ ผทมบนพระแท่นเป็นที่ปรินิพพาน ในสาลวันของเจ้ามัลละทั้งหลาย ใกล้พระนครกุสินารา ทรงปรารภปริพพาชกชื่อว่า สุภัททะ ฯ ในอดีตกาล ได้ทำนาร่วมกันกับน้องชาย ในการทำนาปีหนึ่ง ๆ น้องชายชวนทำทาน ๙ ครั้ง แต่พี่ไม่ทำ ทำเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ดังนั้น จึงไม่ได้เฝ้าพระพุทธเจ้าในปฐมโพธิกาล มัชฌิมโพธิกาล ได้เฝ้าในปัจฉิมโพธิกาล คือในเวลาจวนจะปรินิพพานแล้ว โดยเขาคิดว่า "*เราถามความสงสัยของตนในปัญหา ๓ ข้อ กะปริพพาชกซึ่งเป็นคนแก่มามากแล้ว ไม่ได้ถามพระสมณโคดมเพราะสำคัญ*

ว่าเป็นเด็ก ก็บัดนี้เป็นกาลปรินิพพานของพระสมณโคดมแล้ว ถ้าเราไม่ถาม เราก็จะเกิดความวิปปฏิสาร คือร้อนใจในภายหลัง" แล้วเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ ถูกพระอานนท์ห้ามไว้ เมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงทราบ จึงตรัสว่า *"อานนท์ เธออย่าห้ามสุภัททะเลย สุภัททะจงถามปัญหากะเราเถิด"* สุภัททะจึงเข้าไปนั่งใกล้เตียง ทูลถามปัญหาว่า *"ข้าแต่สมณะผู้เจริญ ชื่อว่ารอยเท้าในอากาศมีอยู่หรือ ? ชื่อว่าสมณะภายนอกแต่ศาสนานี้มีอยู่หรือ ? สังขารทั้งหลาย ชื่อว่าเที่ยงมีอยู่หรือ ?"* เมื่อพระพุทธองค์จะตรัสบอกความไม่มีแก่เขา จึงทรงแสดงธรรมว่า

> *รอยเท้าในอากาศไม่มี, สมณพราหมณ์ผู้ดำรงอยู่ในมรรคผล ภายนอกแต่ศาสนาของเราไม่มี, หมู่สัตว์พากันยินดีแล้วในธรรม เครื่องทำให้เนิ่นช้า คือ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ พระตถาคตทั้งหลาย ไม่มีธรรมเครื่องทำให้เนิ่นช้า สังขารทั้งหลายเที่ยงไม่มี หมายความว่า ขันธ์ ๕ แม้ขันธ์หนึ่งชื่อว่าเที่ยงไม่มี กิเลสเครื่องหวั่นไหว คือตัณหา มานะ ทิฏฐิ ไม่มีแก่พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ ดังนี้ ฯ*

พอพระพุทธองค์เทศน์ไป สุภัททะก็ปฏิบัติตามไป จนได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน พระสกิทาคามี และพระอนาคามี นี้แหละคือสาวกองค์สุดท้าย ที่ได้รับการสอนวิปัสสนาจากพระพุทธเจ้า เรียกตามภาษาพระว่า ปัจฉิมสาวก ฯ

ความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐาน สมัยที่ ๑ จบลงเพียงเท่านี้ ฯ

สมัยที่ ๒

สมัยที่ ๒ ได้แก่หลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว ความเป็นมาของวิปัสสนาในสมัยนี้ ได้อาศัยพระสาวกช่วยกันจดจำพระธรรมวินัยทั้งด้านปริยัติ ทั้งด้านปฏิบัติไว้ แล้วได้แนะนำพร่ำสอนพุทธบริษัทสืบต่อกันมาไม่ขาดสาย ดังจะเห็นได้จากการทำสังคายนาทั้ง ๕ ครั้ง จะยกมาพอเป็นตัวอย่าง เช่น สังคายนาครั้งที่ ๑ เมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานได้ ๓ เดือน ปรากฏว่าพระอริยสาวก ๕๐๐ รูป มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน พระอานนท์เถระเป็นผู้แสดงพระธรรม พระอุบาลีเถระ เป็นผู้แสดงพระวินัย ในที่ประชุมสงฆ์ ที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา ข้างเขาเวภารบรรพตเมืองราชคฤห์ ช่วยกันรวบรวมพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนและบัญญัติไว้ พากันท่องบ่นสาธยายจำได้ แล้วพากันแยกย้ายไปอยู่ตามภูมิลำเนา เที่ยวจาริกสั่งสอนประชาชน ให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส เป็นการสืบต่อ อายุ พระพุทธศาสนาไว้ให้เป็น อมตมรดก ตกทอด มาจน กระทั่งถึงประชาชนรุ่นหลัง

สังคายนาครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๑๐๐ พระยศกากัณฑกบุตร เป็นหัวหน้า และมีพระสัพพกามี พระเรวตเถระ พร้อมด้วยพระสงฆ์อีก ๗๐๐ รูป ร่วมกันทำสังคายนาที่วาลุการาม เมืองไพสาลี พระสงฆ์เหล่านั้นเป็นศิษย์แห่งพระอานนท์เถระ เป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ได้พากันแนะนำพร่ำสอนวิปัสสนาต่อ ๆ กันมาจนกระทั่งท่านนิพพาน

สังคายนาครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๘ พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ เป็นหัวหน้า พร้อมด้วยพระสงฆ์ ๑๐๐๐ องค์ ทำที่อโสการาม เมืองปาฏลีบุตร ได้พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์ การทำสังคายนาครั้งนี้เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาแผ่ออกไปจากประเทศอินเดียมาสู่นานาประเทศ โดยที่พระเจ้าอโศกมหาราช ได้อาราธนาให้พระสงฆ์ไปประกาศพระพุทธศาสนา ในนานาประเทศรวม ๙ สายด้วยกัน คือ–

๑. พระมหาเทวเถระ ไปยังมหิสสกมณฑล ได้แก่ แคว้นไมซอร์ ในอินเดียใต้

๒. พระรักขิตเถระ ไปยังวนวาสีประเทศ ได้แก่ เขตเมืองบอมเบย์ ในอินเดียใต้ ชื่อเก่าเรียกว่า กนระ

๓. พระโยนกะธัมมรักขิตเถระ ไปยังอปรันตกะประเทศ ได้แก่ แคว้นชายทะเล ด้านเหนือของบอมเบย์ ในอินเดียตะวันตก

๔. พระมหาธัมมรักขิตเถระ ไปยังมหารัฐประเทศ ได้แก่ แคว้นข้างยอดลำน้ำโคธาวารี ในอินเดียกลางด้านตะวันตก

๕. พระมัชฌันติกเถระ ไปยังกัสมีระ และคันธาระ ได้แก่ แคชเมียร์ และคันธาระ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย

๖. พระมัชฌิมเถระ ไปยังหิมวันตประเทศ ได้แก่ เชิงภูเขาหิมาลัย เขตประเทศเนปาล

๗. พระมหารักขิตเถระ ไปยังโยนกรัฐ ได้แก่ อินเดียตะวันตก ในเขตเปอร์เซียหรืออิหร่านในปัจจุบัน

๘. พระมหินทเถระ ไปตัมพปัณณิทวีป ได้แก่ ประเทศลังกา ซีลอน

๙. พระโสณเถระ กับ พระอุตตรเถระ ไปยังสุวรรณภูมิ ได้แก่ประเทศในเอเซียอาคเณย์

บรรดาพระเถระเหล่านั้นที่ไปประกาศพระพุทธศาสนาแต่ละสาย จะต้องมีพระภิกษุติดตามไปด้วยอย่างน้อยสายละ ๕ รูป เพื่อประโยชน์และเพื่อความสะดวกแก่การบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรในปัจจันตชนบท ประเทศไทยก็ได้รับพระพุทธศาสนามาโดยสายที่ ๙ นี้

พระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทย ๔ ยุค คือ
ยุคที่ ๑ ลัทธิหินยานอย่างเถรวาท มี ๓ สมัย

๑. สมัยสุวรรณภูมิ

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖—๑๐๐๐ หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ แล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระอรหันต์ ๒ องค์ คือพระโสณเถระ กับ พระอุตตรเถระ ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนแห่งสุวรรณภูมิ พระอรหันต์ทั้ง ๒ องค์พร้อมทั้งคณะได้มาแสดง

ธรรม สอนสมถวิปัสสนาแก่ประชาชน ต่างก็พากันเข้าใจธรรมะ มีจิตศรัทธาเลื่อมใส ตั้งมั่นอยู่ในพระไตรสรณคมน์และศีล เป็นผู้มีศรัทธาตั้งมั่นไม่หวั่นไหว เข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นจำนวนมาก

๒. สมัยพนม

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๖๐๐ เศษ มีประเทศชื่อว่า พนม จีนเรียกว่า ฟูนัน เกิดขึ้นในคาบมหาสมุทรอินโดจีน ตอนที่เป็นภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ นครหลวงตั้งอยู่ที่นครพนมบ้าง ที่สกลนครบ้าง มีภิกษุมาจากประเทศอินเดียมายังประเทศพนม และประเทศพนมก็ได้เคยส่งพระสมณทูตไปช่วยแปลคัมภีร์ในประเทศอินเดีย ปรากฏว่าพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก พระธาตุพนมก็ได้สร้างขึ้นในสมัยที่พระพุทธศาสนาในประเทศพนมกำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ประมาณ พ.ศ. ๑๐๐๗

๓. สมัยทวาราวดี

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๕๐๐ ประเทศทวาราวดี รุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีการติดต่อกันกับประเทศอินเดียอย่างใกล้ชิดตลอดมา ทำให้ทวาราวดีได้รับพระธรรมวินัย สมถวิปัสสนามาเป็นอย่างดี แพร่หลายไปทางทิศตะวันออกจนถึงนครราชสีมา ปราจีนบุรี และทางใต้มีตลอดไปถึงคาบสมุทรมาลายา กระทั่งสุมาตรา

ยุคที่ ๒ ลัทธิมหายาน มี ๓ สมัย

๑. สมัยศรีวิชัย หรือศรีโพธิ์

ลัทธิมหายาน ได้เกิดขึ้นทางอินเดียตอนเหนือ แพร่หลายมายังอินเดียกลาง อินเดียใต้ ได้ข้ามอ่าวเบงกอลมาตั้งมั่นอยู่ที่ประเทศมลายู คือประเทศมาเลเซียในปัจจุบันนี้ ประมาณ พ.ศ. ๑๒๐๐—๑๕๐๐ พระพุทธศาสนาได้แผ่ไปยังสุมาตรา—ชวา สามารถขยายกว้างขวางไปจนถึงเขมรและจัมปา

๒. **สมัยลพบุรี**

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐—๑๖๐๐ กษัตริย์เชื้อสายชาวประเทศศรีวิชัยองค์หนึ่งขึ้นมาแต่เมืองนครศรีธรรมราช ได้มาครองเมืองลพบุรี ให้พระราชบุตรไปครองประเทศกัมพูชา จึงเป็นเหตุให้ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชารวมอยู่ในอำนาจราชวงศ์เดียวกัน ศาสนากับทั้งวิชาการช่างจึงได้แ ่เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยนั้น

พระเจ้าสุริยวรมัน ที่ครองกรุงลพบุรี ได้ประกาศพระราชนิยมให้ราษฎรเคารพต่อสถานที่บำเพ็ญสมณธรรม ห้ามไม่ให้ไปรบกวนผู้ปฏิบัติธรรม ข้อนี้ แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมทั้งสมถะและวิปัสสนาเจริญรุ่งเรืองอยู่ในสมัยนั้น

๓. **สมัยเชียงแสน**

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ ชาวไทยลานนาได้รับพระพุทธศาสนามาหลายทาง ที่ตรงมาจากอินเดียทีเดียวก็มี สมัยนางจามเทวีขึ้นไปครองเมืองหริภุญชัย ก็ได้นำเอาพระพุทธ-ศาสนาไปจากเมืองลพบุรีด้วย พระสงฆ์ชาวลานนาได้ไปเล่าเรียนพระปริยัติธรรม มีความรู้แตกฉานมาจากลังกา มาสั่งสอนกันที่ลานนาจนมีความรู้เชี่ยวชาญ สามารถแต่งหนังสือภาษามคธได้ เช่น เรื่องชินกาลมาลินี และมงคลทีปนี เป็นต้น

ยุคที่ ๓ ลัทธิหินยานอย่างพุกาม

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ พระเจ้าอนุรุทธมหาราช ปกครองประเทศพม่า ตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองพุกาม พวกชาวเมืองพุกามได้รับนับถือพระพุทธศาสนาลัทธิหินยานอย่างเถรวาทจากมคธราษฎร์เหมือนกัน ต่อมาจึงเกิดเป็นลัทธิหินยานอย่างพุกามขึ้น เมื่อพระเจ้าอนุรุทธมหาราชมีอำนาจปกครองประเทศไทย ลานนา ลานช้าง จนมาถึงเมืองลพบุรี และเมืองทวาราวดีก็ได้นำเอาลัทธิหินยานอย่างพุกามขึ้นมาสอนด้วย

ยุคที่ ๔ ลัทธิเถรวาทอย่างลังกาวงศ์ มี ๕ สมัย

๑. **สมัยศรีธรรมราช**

พระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ได้เจริญรุ่งเรืองทันเทียมกันถึงสมัยศรีวิชัย ฯ

ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๑๖๙๖ พระเจ้าปรักกมพาหุมหาราช ได้ครองราชสมบัติในประเทศลังกา ทรงอาราธนาให้พระมหากัสสปเถระ เป็นประธานทำสังคายนาพระธรรมวินัย จัดวางระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ให้พระสงฆ์ปฏิบัติธรรมวินัยอย่างเดียวกัน จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองขึ้นในประเทศลังกา กิตติศัพท์อันนั้นได้ฟุ้งเฟื่องเลื่องลือมาถึงประเทศไทย พม่า มอญ เขมร พระภิกษุในประเทศเหล่านี้จึงได้เดินทางไปสอบสวนและศึกษา เมื่อเห็นข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ชาวลังกาตามแบบแผนนั้นก็เลื่อมใส และมีจิตศรัทธาบวชแปลงเป็นภิกษุลังกาวงศ์ แล้วพากันเอาลัทธิลังกาวงศ์นั้นมาประดิษฐานในบ้านเมืองของตน บางพวกก็พาพระสงฆ์ลังกามาด้วย ส่วนพระสงฆ์ไทยที่ไปศึกษาในประเทศลังกานั้น ก็กลับมาตั้งคณะอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ แล้วชักชวนพระสงฆ์ชาวลังกามาช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้น นครศรีธรรมราชจึงเป็นศูนย์กลางแห่งการเผยแผ่พระ-พุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์อยู่เป็นเวลานาน ปัจจุบันนี้ นครศรีธรรมราช ก็ยังเป็นศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่งของประเทศไทย

๒. **สมัยสุโขทัย**

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ — ๑๙๘๑ กษัตริย์ราชวงศ์พระร่วง ทรงโปรดให้อาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์ขึ้นไปตั้ง ณ กรุงสุโขทัย ลัทธิลังกาวงศ์จึงเจริญรุ่งเรืองในประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา การศึกษาของพระสงฆ์ในสมัยนั้นแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ คันถธุระ และวิปัสสนาธุระ ฯ พระสงฆ์ที่เรียนคันถธุระ คือเรียนพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น มักชอบอยู่ในวัดใกล้บ้าน เรียกชื่อว่า **พระสงฆ์คามวาสี** ส่วนพระสงฆ์ที่เรียนวิปัสสนาธุระ คือเจริญสมถกรรมฐานและเจริญวิปัสสนากรรมฐาน มักชอบอยู่วัดใกล้ป่า เพื่อหาความวิเวก เรียกชื่อว่า **พระสงฆ์อรัญญวาสี** พระสงฆ์เหล่านั้น ท่านพากันศึกษาพระไตรปิฎกกันอย่างแพร่หลาย และพากันปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาก

ในรัชกาล พระมหาธรรมราชาพญาลิไทย พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก เพราะพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นนักปราชญ์ ได้ทรงสละราชสมบัติออกทรงผนวชเป็นพระภิกษุ เพื่อเป็นการปฏิบัติธรรมด้วยพระองค์เอง และทรงศึกษาพระไตรปิฎกแตกฉานมาก

๓. สมัยศรีอยุธยา

เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ — ๒๓๑๐ พระเจ้าอู่ทองได้ตั้งกรุงศรีอยุธยาแล้ว การปกครองคณะสงฆ์ก็เป็นไปตามพระธรรมวินัย พระสงฆ์ได้ศึกษาทั้งฝ่ายคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ มีพระสงฆ์ไทยไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศลังกาอยู่เสมอ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใส เสด็จออกทรงผนวช เพื่อทรงศึกษาและปฏิบัติธรรม ด้วยพระองค์เอง

๔. สมัยกรุงธนบุรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ — ๒๓๒๕ พระเจ้าตากสิน ได้ตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานีแล้ว ก็ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างกรุงศรีอยุธยา จัดให้มีการศึกษาทั้งคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ พระองค์ทรงปฏิบัติธรรมด้วยพระองค์เอง และทรงส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติด้วย จึงทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอยู่ในกรุงธนบุรีตลอดระยะเวลา ๑๕ ปี

๕. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๕ เป็นต้นมา การนับถือพระพุทธศาสนา คงนับถือลัทธิเถรวาทแบบลังกาวงศ์ทุกประการ การศึกษาของคณะสงฆ์มีทั้งคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ โดยใช้คัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถา ฎีกา เป็นต้นเป็นหลัก

ความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐานสมัยที่ ๒ จบเพียงเท่านี้.

สมัยที่ ๓

สมัยที่ ๓ ได้แก่สมัยปัจจุบัน ความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐานในสมัยนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ยุค คือยุคที่ ๑ ยุคที่ ๒ ยุคที่ ๓

ยุคที่ ๑ ในราว พ.ศ. ๒๔๗๕ พระพม่าชื่อ พระอาจารย์ภัททันตวิลาศ ได้มาตั้งสำนักสอนอยู่ที่วัดปรก อำเภอยานนาวา กรุงเทพฯ มีผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนามากอยู่ ได้สร้างห้องกรรมฐานถาวรไว้ในวัดนั้นหลายห้อง ได้แต่งตำราไว้หลายเล่ม ได้เป็นอาจารย์สอนพระอภิธรรมด้วย

ยุคที่ ๒ หลังจากอาจารย์ภัททันตวิลาศมรณภาพแล้ว ลูกศิษย์ของท่านคือ พระภาวนาภิรามเถร วัดระฆังโฆสิตาราม กับ อุบาสิกาแนบ มหานีรานนท์ ได้เป็นอาจารย์สอนสืบต่อกันมา ตั้งสำนักสอนอยู่ที่วัดระฆัง และได้จาริกไปสอนตามสถานที่ต่าง ๆ ในเมื่อมีผู้สนใจ สำหรับพระภาวนาภิรามเถรนั้น ท่านมีความชำนาญทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ทั้ง ๒ ท่านนี้ ได้เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าเอง พระภาวนาภิรามเถร ได้เป็นพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระในยุคนั้น เทศน์ดี สอนดี มีศิษยานุศิษย์มาก

ยุคที่ ๓ เป็นยุคพระพิมลธรรม วัดมหาธาตุ เริ่มวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ มีความเป็นมาโดยย่อดังนี้ คือ

พระพิมลธรรม ก็คือหลวงพ่ออาสภเถระนั่นเอง สมัยนั้นท่านเป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง ท่านได้เริ่มงานชั้นโบแดงขึ้นก่อนองค์การอื่น ๆ ทั้งสิ้น ในบรรดาองค์การทั้ง ๔ ใน พ.ศ. ๒๔๙๓ — ๒๔๙๔ เป็นต้นมา ในยุคนี้วิปัสสนาธุระเจริญมากที่สุด สามารถแผ่ไปเกือบทั่วทุกจังหวัด ทุกอำเภอ ทุกตำบล และแผ่ไปจนกระทั่งถึงนานาประเทศ เช่น ประเทศลาว มาเลเซีย สิงคโปร์ ลังกา ญี่ปุ่น อังกฤษ เยอรมัน อเมริกา แคนาดา พวกฝรั่งทั้งชายและหญิงได้พากันมาเข้าปฏิบัติเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ปฏิบัติแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใสขอบวชก็มีมาก ขณะนี้ยังเป็นพระอยู่ก็หลายองค์ กองการวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย ตั้งศูนย์กลางอยู่ที่วัดมหาธาตุ คณะ ๕ สามารถส่งพระที่อบรมกรรมฐานแล้วไปเผยแผ่ในต่างประเทศ เช่น สร้าง

ศูนย์ปฏิบัติที่บึงนั้น มีพระครูธรรมบาลสอนประจำจนกระทั่งทุกวันนี้ ส่งพระไปประเทศอังกฤษ สร้างวัดไทยในประเทศอังกฤษ เริ่มแต่วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๐๗ เป็นต้นมา ส่งพระมหาบุญหนา ป.ธ. ๘ ปริญญาตรี ไปสอนประจำที่ประเทศเยอรมัน ส่งพระมหาสนั่น ถิรญาโณ ไปสอนที่วัดไทยในอเมริกา ทั้งนี้ก็เพราะสืบเชื้อสายมาจากพระพิมลธรรม แม้วัดมหาธาตุมีประชาชนมาเข้าวัดฟังธรรมปฏิบัติธรรมมากที่สุด ซึ่งไม่มีวัดไหนจะเทียมเท่าในปัจจุบันนี้ ก็สืบเนื่องมาจากวิปัสสนากรรมฐาน ในยุคของพระพิมลธรรมนั่นเอง ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงขอจารึกไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า "วิปัสสนากรรมฐานยุคพระพิมลธรรม"

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ นี้ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต วัดสังเวชฯ กรรมการมหาเถรสมาคม ก็ได้เปิดทำการสอนวิปัสสนาขึ้นที่วัดนั้น เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๙ เดือนกรกฎาคม ๒๕๑๗ เป็นต้นมา

และพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี วัดจักรวรรดิราชาวาส ก็ได้เปิดสอน วิปัสสนา กรรมฐาน ขึ้น ที่วัดของท่าน ทั้ง สอง วัด นี้ได้ อาราธนา ข้าพเจ้าไป เป็นพระอาจารย์สอน มีพระเถระ พระนวกะและญาติโยมมาเข้าปฏิบัติทุกวันมิได้ขาด

ความเป็นมาของวิปัสสนากรรมฐานสมัยที่ ๓ จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๗ มีเพียงนี้

ตอนที่ ๒

การเริ่มศึกษาปริยัติ และ การเริ่มการปฏิบัติวิปัสสนา

จะขอตอบคำถามของคุณกนก สุรคุปต์ ผู้เป็นเจ้าของหนังสือต่อไป

คุณกนกถามว่า "การศึกษาเริ่มต้นของท่านทั้งปริยัติและปฏิบัติเป็นมาอย่างไร"

ตอบ

ก. เบื้องต้นแห่งชีวิตข้าพเจ้า ตั้งใจว่าจะศึกษาเล่าเรียนวิชาทางโลกให้มีความรู้สูงที่สุดเท่าที่จะสูงได้ เพราะคุณโยมพ่อได้ส่งเสริมสนับสนุนเต็มที่ ครั้นเรียนหนังสือภาษาไทยถึงแค่ชั้นประถมปีที่ ๔ เท่านั้น คุณโยมพ่อก็มารีบด่วนถึงแก่กรรมจากไปเสีย ข้าพเจ้าจึงหมดที่พึ่งในอันที่จะลงทุนเรียนวิชาทางโลกตามเจตนาเดิม ปรึกษาหารือคุณโยมแม่และพวกพี่ ๆ ดูต่างก็ลงความเห็นว่า "บวชดี" ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้ตัดสินใจบวชเป็นสามเณรตามประเพณีก่อนครั้นพระอุปัชฌาย์ให้กรรมฐานในเวลาบวช ก็นึกว่านี่คงเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาแน่แต่ก็ยังไม่คิดที่จะปฏิบัติ เมื่อมาเรียนนักธรรมชั้นตรี ได้อ่านหนังสือเรื่อง มหาวิบาก ว่าถึงผลแห่งการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตของสัตว์อื่น ตายแล้วจะต้องไปตกนรก พ้นนรกมาเกิดเป็นเปรต อสุรกายสัตว์ดิรัจฉาน ประมาณอย่างละหลายร้อยชาติ ก็ทำให้นึกหวาดนึกกลัวว่าเมื่อไรหนอจึงจะได้มาเกิดเป็นมนุษย์เหมือนอย่างนี้ จึงตัดสินใจว่า ในชาตินี้จะไม่ขอสึกไปเป็นคฤหัสถ์อีก ไปพบคาถาบทหนึ่งถูกใจมากว่า "อนิวตฺติ ภวิสฺสามิ พฺรหฺมเจรปรายโน" แปลว่า "เราจักไม่สึกจักมีพรหมจรรย์ เป็นที่ไปในเบื้องหน้า" ดังนี้ ได้เขียนใส่กระดาษเอาไว้บนหัวนอนเตือนใจตนเองอยู่เสมอ

ครั้นต่อมา ได้มาเรียนนักธรรมชั้นโท มาพบกรรมฐาน ๒ คือ สมถกรรมฐาน กรรมฐานเป็นอุบายสงบใจ ๑ วิปัสสนากรรมฐาน กรรมฐานเป็นอุบายเรืองปัญญา ๑ ใจก็นึกอยากปฏิบัติกรรมฐานลองดู เมื่อมาเรียนชั้นเอก ได้พบธรรมชั้นสูงขึ้น ก็เพิ่มความสนใจในกรรมฐานยิ่งขึ้น คิดว่าชีวิตจะไม่พอกับการเรียนและการปฏิบัติ อยากจะขอเรียนพอให้รู้แนวทาง

คือตั้งใจจะเรียนตามหลักสูตรประโยค ป.ธ. ๓ — ๔ — ๕ — ๖ — ๗ — ๘ — ๙ อย่างละ ๑ ปี โดยไม่ต้องสอบเอาใบประกาศ เพราะในสมัยพระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ไม่เห็นมีการสอบเลย เรียนเอาความรู้เฉย ๆ ชีวิตเราจะไม่พอ อาจจะตายไปก่อน จะไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติกรรมฐาน พอเรียนรู้แนวทางแล้ว ก็จะออกป่าปฏิบัติกรรมฐานจนตายไปกับผ้าเหลืองเลย แต่คุณโยมแม่และพวกพี่ ๆ ไม่ยอมให้ทำเช่นนั้น อยากจะให้เรียนจนได้เป็นมหา เพราะใครได้เป็นมหาเณรในสมัยนั้น มีชื่อเสียงโด่งดังมาก ตกลงก็ต้องเรียนตามใจคุณโยมแม่และตามใจพี่ ๆ เขา

ครั้นได้มาเรียนรู้ธรรมบทภาค ๑ เรื่องธุระในพระพุทธศาสนามี ๒ ประการ คือ คันถธุระ ๑ วิปัสสนาธุระ ๑ จึงได้ตั้งจิตอธิษฐานไว้อย่างแน่วแน่ว่า "ขอให้ข้าพเจ้าสอบได้ถึงประโยค ๙ แล้วข้าพเจ้าจะเข้าปฏิบัติกรรมฐาน" เมื่อเรียนมาถึงขั้นมหา ๕ ประโยค ได้ย้ายสำนักจากวัดเทพธิดาราม มาอยู่กับท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระวันรัตเขมจารี วัดมหาธาตุ ฯ เป็นสามเณรเวร และเป็นพระอุปัฏฐากท่านอยู่ที่วัดมหาธาตุนี้ พระครูอมรศัพท์ได้พาไปนั่งกรรมฐานอยู่ที่โพธิ์ลังกา ที่พระวิหารน้อย วัดมหาธาตุเสมอ รู้สึกเป็นสุขใจ ได้ความคิดว่าเราเดินทางถูกแล้ว เพื่อน ๆ กำลังจะหันหลังให้ทางสายนี้ ตั้งแต่นั้นมาก็พยายามเสาะแสวงหาครูบาอาจารย์ที่แนะนำพร่ำสอนในทางกรรมฐานนี้ ได้ไปนอนอยู่ตามป่าช้ากับพระอาจารย์กรรมฐานฝ่ายธรรมยุต เพื่อศึกษาหาความรู้ในทางนี้เป็นบางครั้งบางคราว เห็นคนมาเรียนกรรมฐานจากท่านมาก บางคนถึงกับให้ทานลูก ขายนา ขายบ้าน ทั้งสามีภรรยาพากันออกบวช สามีบวชเป็นพระ ภรรยาบวชเป็นชี ยิ่งทำให้ประทับใจ เห็นแน่ชัดว่า "กรรมฐานนี้ดีแน่ เราจะไม่ทิ้งกรรมฐานเป็นอันขาด จะต้องหาโอกาสปฏิบัติให้ได้ ขอให้เรียนจบ ๙ ประโยคก่อน" เมื่อเรียนไปถึงประโยค ๘ แล้ว จึงได้ไปเรียนพระอภิธรรม ที่วัดระฆังโฆสิตาราม ได้ไปพบอาจารย์เจ้าคุณพระภาวนาภิรามเถร ซึ่งในสมัยนั้น ท่านยังเป็นพระอาจารย์สุขอยู่ ได้พบอุบาสิกาแนบ และคุณโยมอัญชันย์ ได้ทราบถึงวิธีปฏิบัติกรรมฐานนี้ดีขึ้น จึงได้ตั้งใจเรียนวิธีปฏิบัติขั้นต้นก่อน ท่านอาจารย์สอนสมถะให้ คือให้เอาพระเข้าตัว โดยให้เพ่งพระพุทธรูปตั้งแต่พระเกศ พระเศียร พระพักตร์ พระหัตถ์ หมดทั้งองค์พระ แล้วให้นั่งหลับตาภาวนาว่า พุทฺโธๆ

จนกระทั่งอัญเชิญมานั่งผ่ามือขวา บ่าขวา กลางศีรษะ เหนือสะดือ ๒ นิ้ว แต่ก็ยังไม่ได้ผลเป็นที่พอใจ

ข. ข้าพเจ้าเริ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

เมื่อทราบถึงวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยละเอียดดีแล้ว ก็พอดีปีนั้น คือปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ข้าพเจ้าสมัครเข้าสอบประโยค ป.ธ. ๙ เสร็จใหม่ ๆ ทางสนามหลวงยังไม่ได้ตรวจข้อสอบ แต่เห็นว่าสมความปรารถนาที่ได้ตั้งใจไว้แล้ว ดังนั้นจึงได้ไปกราบเรียนขออนุญาตต่อพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม อาสภเถร เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ในสมัยนั้น เพื่อเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ท่านก็มีเมตตาธรรมอนุญาตให้ปฏิบัติได้ พร้อมทั้งอนุโมทนาสาธุการให้กำลังใจอย่างเต็มที่ ซึ่งเวลานั้นพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมกำลังเริ่มก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้น ที่วัดมหาธาตุ ใหม่ ๆ โดยมีท่านเจ้าคุณพระภาวนาภิรามเถร เป็นพระอาจารย์ใหญ่ เป็นปฐมาจารย์ คือเป็นพระอาจารย์องค์แรกในยุคนี้ เมื่อได้รับฉันทานุมัติจากท่านเจ้าอาวาสแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้ไปทำความสะอาดที่พระมณฑปพระบรมธาตุแล้วเริ่มลงมือปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยมีท่านเจ้าคุณพระภาวนาภิรามเถร เป็นพระอาจารย์สอนประจำ และมีอุบาสิกาแนบ ม.ล. ปุย หม่องนาคะ คุณพระทิพย์ปริญญา และท่านอาจารย์โชติกะ เป็นอาจารย์ช่วยเป็นครั้งเป็นคราว ได้เข้าปฏิบัติติดต่อกันจริง ๆ โดยมิได้รับกิจนิมนต์ มิได้ไปธุระที่ไหนเลย นอกจากออกไปรับพัดประโยค ๙ เท่านั้น รวมเวลาปฏิบัติทั้งสิ้น ๗ เดือน กับ ๑๙ วัน เมื่อเห็นสมควรแก่กาลเวลาแล้ว ก็ได้ลาออกจากการปฏิบัติกรรมฐาน เมื่อข้าพเจ้าเข้าปฏิบัติได้ ๔ เดือน พระประเดิม คือพระครูสังวรสมาธิวัตวัดเพลงวิปัสสนา ก็ได้มาเข้าปฏิบัติอยู่ด้วยกัน แต่อยู่คนละห้อง จากนั้นก็มีนักปฏิบัติเลื่อมใสพากันสมัครใจมาเข้าปฏิบัติติดต่อกันมาไม่ขาดสาย และเพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ

เมื่อมีผู้ปฏิบัติมากขึ้น พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม จึงได้แนะนำชักชวนญาติโยมให้สร้างห้องกรรมฐานขึ้นภายในพระวิหารหลวง จำนวน ๒๔ ห้อง และสร้างห้องกรรมฐานตามพระระเบียงโบสถ์ และนอกพระระเบียงทางคณะ ๓ อีก รวมทั้งสิ้นมีจำนวนถึง ๑๑๐ ห้อง

ค. ข้าพเจ้าได้ไปดูการปฏิบัติกรรมฐาน ณ ประเทศพม่า

ภายหลังเมื่อออกจากการปฏิบัติกรรมฐานแล้ว ข้าพเจ้ายังไม่อิ่มไม่เบื่อต่อการปฏิบัติ ก่อนหน้าที่ข้าพเจ้าจะได้ออกจากการปฏิบัตินั้น เผอิญพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม ไปประเทศพม่า ได้ไปเห็นการพระศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านว่า มีความเจริญทั้งด้านปริยัติ ทั้งด้านปฏิบัติ ท่านจึงได้จัดส่งข้าพเจ้าไปดูการพระศาสนาในประเทศนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ท่านมีบัญชาแนะนำว่า "ถ้าที่ไหนดีให้เรียน ถ้าที่ไหนเหมือนกันกับที่เราได้ปฏิบัติมาแล้วก็ไม่ต้องเรียน ถ้าที่ไหนเขาไม่มีเราก็ให้เขาด้วย ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน" ดังนี้ ในการไปครั้งนี้ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมไปส่งเอง เลือกสำนักให้อยู่เอง คือให้อยู่วัดสาสนยิสสา ภายในกรุงย่างกุ้ง นครหลวงแห่งประเทศพม่า โดยมีพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ คือ พระมหาศรีสยาดอโสภณเถร มีความรู้สูงทั้ง ๒ ด้าน คือด้านปริยัติท่านก็เป็นถึงขั้นอัครมหาบัณฑิต ด้านปฏิบัติท่านก็สามารถมาก ถึงกับรัฐบาลยกย่องส่งเสริมเต็มที่ ข้าพเจ้าจึงได้ตัดสินใจเข้าปฏิบัติกรรมฐานที่วัดนี้อีกตลอดไตรมาส โดยมีพระอาจารย์อาสภะภัททันตธรรมาจริยะ เป็นผู้สอนผู้สอบอารมณ์ตลอดมา จนกระทั่งได้ฟังเทศน์ลำดับญาณในสำนักของท่านพระมหาศรีสยาดออัครมหาบัณฑิต

ครั้นเมื่อออกพรรษาปวารณาแล้ว ข้าพเจ้าได้ศึกษาวิชาครูต่อไป ก่อนจะกลับคืนสู่ประเทศไทย ได้จาริกไปดูการพระศาสนาในจังหวัดต่าง ๆ หลายจังหวัด จนกระทั่งถึงจังหวัดมัณฑเล ซึ่งอยู่ประเทศพม่าภาคเหนือ และเป็นแหล่งศึกษาปฏิบัติธรรมอีกแห่งหนึ่งของพม่า แล้วจึงกลับมาสู่ประเทศไทย และได้อาราธนาพระอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญพระวิปัสสนากรรมฐานมาด้วย ๒ รูป คือพระอาจารย์อาสภะ กับ พระอาจารย์อินทวังสะ ตามบัญชาของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม ซึ่งท่านได้ติดต่อขอกับทางการคณะสงฆ์และรัฐบาลพม่าไว้แล้ว

ง. ข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งพระวิปัสสนาจารย์

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ข้าพเจ้าได้รับบัญชาให้สอนวิปัสสนากรรมฐาน ร่วมกับพระครูประกาศสมาธิคุณ วันพระแรกมีอุบาสกอุบาสิกาสมัครเรียน ๙ คน วันพระที่ ๒ มี ๑๑ คน วันพระที่ ๓ มี ๑๙ คน วันพระที่ ๔ มี ๓๕ คน ต่อจากนั้นมาก็มีผู้สนใจสมัครปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมากขึ้น ๆ เป็นทวีคูณ จนห้องกรรมฐานที่สร้างไว้ก่อนไม่เพียงพอแก่ความต้องการของผู้สมัครเข้าปฏิบัติ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม ผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ได้ชักชวนญาติโยมสร้างห้องปฏิบัติเพิ่มขึ้นตามลำดับ ๆ จนมีจำนวนถึง ๑๑๐ ห้อง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้ปฏิบัติต้องสั่งจองล่วงหน้าจึงจะได้ เพราะมีคนมากต้องรอคิวกันเป็นเดือน ๆ ก็มี

นอกจากนี้ ยังมีพระสังฆาธิการอันดับเจ้าคณะจังหวัด อันดับเจ้าคณะอำเภอ และอันดับเจ้าคณะตำบล ครูสอนพระปริยัติธรรมเป็นต้น ได้พากันสมัครเข้ารับการอบรมวิปัสสนากรรมฐานเป็นจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ ๆ ครั้นได้ปฏิบัติพอสมควรแก่อัธยาศัยแล้ว ได้อบรมวิชาครู เสร็จแล้วกลับไปยังวัดของตน ๆ ต่างก็ได้พากันทำการสอนอุบาสกอุบาสิกา พระภิกษุสามเณร เมื่อมีผู้เลื่อมใสมากขึ้น ๆ และเป็นที่สมบูรณ์ด้วยองค์คุณ ๔ ประการ คือ

๑. มีเสนาสนะสำหรับปฏิบัติ

๒. มีพระอาจารย์สอนประจำ

๓. มีผู้อุปถัมภ์

๔. มีผู้สนใจเข้าปฏิบัติ

เมื่อใด พร้อมด้วยองค์ ๔ ดังที่ได้กล่าวมานี้ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมก็ได้เดินทางออกไปประกอบพิธีเปิด ตั้งเป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้น โดยอุบายอย่างนี้ สำนักวิปัสสนากรรมฐานจึงได้เจริญรุ่งเรืองมากขึ้นโดยลำดับ ๆ นับได้ว่าเกือบทั่วทุกจังหวัดทีเดียว

นอกจากนี้ ยังได้เผยแผ่วิปัสสนานี้ไปยังต่างประเทศด้วย เช่น ประเทศลาว พระมหาปาน ป.ธ. ๖ ได้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุนี้ โดยข้าพเจ้าเป็นผู้ให้

กรรมฐานเป็นองค์แรก เมื่อปฏิบัติดี ได้ผลสมควรแก่อัธยาศัยแล้ว พระมหาปานได้ไปเปิดทำการสอนขึ้นที่ราชอาณาจักรลาว โดยไปตั้งสำนักขึ้นที่วัดพุทธวงศาป่าหลวง ศูนย์กลางแห่งนครเวียงจันทน์ก่อน ต่อมาก็ได้ขยายไปตั้งสำนักขึ้นในส่วนต่าง ๆ แห่งราชอาณาจักรลาว ทำให้การปฏิบัติเจริญรุ่งเรืองแพร่ไปทุกหนแห่ง เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง

จ. ข้าพเจ้าไปตั้งสำนักวิปัสสนาประเทศอังกฤษ

กิตติศัพท์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ ได้แพร่สะพัดไปยังนานาประเทศ เป็นเหตุให้ชาวต่างประเทศสนใจเลื่อมใส พากันเข้ามาปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติแล้วเกิดความเชื่อความเลื่อมใส ขอบรรพชาอุปสมบทเป็นจำนวนมาก พระฝรั่งบางรูป เทศน์ภาษาไทยได้คล่อง สวดพระปาฏิโมกข์ให้พระสงฆ์ไทยฟังได้ อ่านพระไตรปิฎกจบทั้ง ๘๐ เล่มก็มี บวชอยู่จนทุกวันนี้ก็มีหลายรูป นับว่าในยุคนี้ สมัยนี้ เป็นยุคแรก สมัยแรก ที่ฝรั่งเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในประเทศไทยมาก เช่น มาจากเยอรมัน, สวิสเซอร์แลนด์, แคนาดา, อังกฤษ, อเมริกา และมาจากญี่ปุ่น ลังกาก็มี มาจากเวียดนามก็มี ในจำนวนนี้ มีพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่า อานันทโพธิ เป็นชาวแคนาดา สำเร็จปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเคมบริจด์ ได้มาเข้าปฏิบัติอยู่ในวัดมหาธาตุ ๒ ปี ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยพอสมควรแล้ว ก็ได้กลับไปเปิดทำการสอนวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ มีชาวอังกฤษเลื่อมใสสนใจต่อการปฏิบัตินี้มาก ท่านจึงได้รายงานมาให้ข้าพเจ้าทราบ และขออาราธนาให้ข้าพเจ้าไปเปิดสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นที่กรุงลอนดอน ท่านพร้อมด้วยศิษยานุศิษย์มีความยินดีถวายค่าพาหนะ ค่าภัตตาหาร ตลอดถึงค่าบริการทุก ๆ อย่าง รับรองจะให้ได้รับความสะดวกทุกประการ ข้าพเจ้าก็ยังไม่ตัดสินใจไป ต่อมาได้ขออาราธนามาอีก โดยผ่านทางพระองค์สมเด็จพระสังฆราช วัดสระเกษ พระองค์สมเด็จพระสังฆราชก็ทรงอนุมัติให้ไปได้ แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่ตัดสินใจไปอีก ทางประเทศอังกฤษก็ยังไม่ลดละความพยายาม ได้ขอมาอีกเป็นวาระที่ ๓ โดยผ่านทางรัฐบาล เมื่อรัฐบาลเห็นชอบและอนุมัติแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้เดินทางไปทำกิจ

พระศาสนา ออกเดินทางไปวันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ กับพระมหาวิจิตร ติสฺสทตฺโต ต่อมาเป็นพระโสภณธรรมสุธี ได้ไปพักอยู่ที่พุทธวิหารแฮมพ์สเตท กรุงลอนดอน วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๐๗ เวลา ๑๙.๐๐ น. ก็เริ่มทำพิธีเปิดสอนวิปัสสนากรรมฐานขึ้น ในวันแรกมีฝรั่งมาร่วมพิธี ๑๐๐ กว่าคน มีผู้สนใจเลื่อมใสปฏิบัติเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ต่อมาทางคณะสงฆ์ได้มีมติแต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นพระธรรมทูต มอบหมายหน้าที่ให้ทำ ๓ ประการ คือ

๑. เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศในภาคพื้นยุโรป

๒. สงเคราะห์คนไทยในประเทศอังกฤษ

๓. สร้างวัดไทยในประเทศอังกฤษ

เมื่อข้าพเจ้าได้รับนโยบายจากทางคณะสงฆ์และทางรัฐบาลแล้ว ได้พยายามทำงานอย่างเต็มที่ นับว่าได้ผลเกินคาดจนสามารถสร้างวัดไทยในประเทศอังกฤษได้ และได้ประกอบพิธีเปิดวัดเป็นทางการขึ้น เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๐๙ โดยสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าองค์เอกอัครสาสนูปถัมภก พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เจ้าฟ้าหญิง เจ้าฟ้าชาย ได้เสด็จไปทรงประกอบพิธีเปิดตั้งวัดด้วยพระองค์เอง ทรงพระราชทานนามว่า "วัดพุทธปทีป"

ข่าวเปิดตั้งวัดไทยขึ้นในประเทศอังกฤษ ได้แพร่สะพัดไปในนานาประเทศทั้งทางโทรทัศน์ ทางหนังสือพิมพ์ นับว่าเป็นเกียรติแก่พระสงฆ์ไทยเป็นอย่างมากทีเดียว ทั้งเป็นการเชื่อมสัมพันธไมตรีกันอย่างสนิทสนม โดยมีพระธรรมเป็นสื่อกลาง.

ตอนที่ ๓

พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

คำว่า "ในต่างประเทศ" นั้น หมายเอาประเทศอื่นนอกจากประเทศไทย แต่ในที่นี้หมายเอาประเทศอังกฤษ เยอรมัน ฮอลแลนด์ ฟินแลนด์ บราซิล อเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลี แคนาดา มาเลเซีย สิงคโปร์ เป็นต้น

เรื่องพระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น จำแนกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ได้ ๕ ประการ ดังนี้ คือ —

๑. พื้นฐานความรู้เดิมของชาวต่างประเทศ

๒. ความสนใจในธรรมะของชาวต่างประเทศ

๓. ประเภทของผู้สนใจ

๔. ธรรมะที่ชาวต่างประเทศต้องการ

๕. ผลที่ได้รับจากการเผยแผ่ของพระสงฆ์ไทย

ก. พื้นฐานความรู้เดิมของชาวต่างประเทศ

ชาวต่างประเทศนั้น โดยมากเป็นผู้สนใจในการศึกษา ชอบอ่านหนังสือมาก อ่านเพื่อหาความรู้ความเข้าใจในแง่มุมต่าง ๆ ของทุกศาสนา ถึงแม้ว่าจะไม่นับถือศาสนาพุทธ แต่ก็มีความเข้าใจในศาสนาพุทธได้ดีก็มีอยู่มิใช่น้อย ถ้าเป็นพวกที่นับถือพุทธ ยิ่งพากันสนใจมากเป็นพิเศษ และต่างก็มีความเข้าใจดีพอสมควรอยู่ ตัวอย่างมีผู้หญิงคนหนึ่ง ชื่อ "ฮอลเน่อ" อายุ ๗๕ ปี อยู่ที่สมาคมบาลีปกรณ์ สนใจเรียนภาษาบาลีจนสอบได้ปริญญาโท สามารถแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาอังกฤษจนจบหมด ส่งไปขายต่างประเทศจบละ ๕,๖๐๐ บาท ประเทศไทยก็มีผู้สั่งซื้อมาหลายจบ

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยเคมบริจด์ เรียนจบปริญญาเอกทางภาษาบาลี สอนประจำอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ในเมืองเอดินเบิก เมืองหลวงสก๊อตแลนด์ ก็มีสอนบาลีถึงปริญญาเอก ดร. สัทธาติสสมหาเถระแห่งประเทศลังกา เรียนจบภาษาบาลี ได้รับปริญญาเอกจากสถาบันแห่งนี้

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยประเทศอังกฤษบางคน สามารถแต่งเรื่องพระพุทธศาสนาได้ดีมากและขายดีที่สุด มีคนสนใจอ่านและสั่งซื้อมากทีเดียว ชื่อ "เวาว์" คนนี้ได้เคยมาเป็นลูกศิษย์เข้ากรรมฐานกับข้าพเจ้า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้เดินทางมาดูการพระศาสนาในประเทศไทย

วันหนึ่ง ข้าพเจ้าลองถามความรู้ของผู้ที่มาเรียนในชั้นเรียนก่อนที่จะได้ลงมือสอนว่า "โพชฌาค์ ๗ จะเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร" พระมหาวิจิตร บอกว่าท่านเจ้าคุณอาจารย์อย่าถามสูงนัก เกรงว่าเขาจะตามไม่ได้ แต่พอถามไปเขาก็ตอบทันทีว่า "เกิดขึ้นในญาณที่ ๑๔ คือมรรคญาณ เมื่อชวนะดวงที่ ๔ หรือที่ ๕ เกิดขึ้น" ดังนี้

บางพวกพากันเรียนอภิธรรมจบ ๙ ปริจเฉทมาแล้วถึง ๒ -- ๓ ครั้งก็มี ฯ พวกที่มีความรู้ไม่ถึงขนาดนี้ก็มี เพราะพึ่งสนใจมาประมาณปีหรือสองปี และพึ่งมาเริ่มสนใจตอนพระสงฆ์ไทยไปสอนก็มีมากอยู่ มีเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

ข. ความสนใจในธรรมะของชาวต่างประเทศ

ชาวต่าง ประเทศ เป็นผู้ต้องการให้ตน มีความรู้ กว้างขวาง ดังนั้น จึงสนใจศึกษาธรรมะมาก เพราะธรรมะสอนให้เชื่อโดยมีเหตุผล ทนต่อการพิสูจน์ จะพึงเห็นได้จากผู้ที่มาศึกษาเล่าเรียน เช่น มาเรียนประจำที่พุทธวิหารแฮมพ์สเตท วัดพุทธปทีป วิหารของพระลังกา และเรียนในมหาวิทยาลัยเคมบริจด์ ลอนดอน อ๊อกซฟอร์ด มหาวิทยาลัยเรดดิ้ง เป็นต้น มีนักศึกษาที่สนใจเรียนซึ่งมาจากประเทศต่าง ๆ ถึง ๒๖ ประเทศ นอกจากนี้ยังอุส่าห์ขึ้นเครื่องบินมาจากฝรั่งเศส เยอรมัน เบลเยี่ยม บราซิล แคนาดา ฮอลแลนด์ ฟินแลนด์ อินเดีย ลังกา ปีนัง เป็นต้น และตามโรงพยาบาล โรงเรียน พุทธสมาคม บางคนถือศาสนาคริสต์ ศาสนายิว

ศาสนาสุบูตร และยังไม่นับถือศาสนาไหนก็มี พากันมาสนใจเรียน สนใจต่อการปฏิบัติธรรมะจากพระสงฆ์ไทยมิได้ขาด และอาราธนาไปสอนตามโรงเรียนก็มี ตามโบสถ์ก็มี ตามสมาคมก็มี ครูพานักเรียนมาที่วัดก็มี

ค. ประเภทของผู้สนใจ

ประเภทของผู้สนใจนั้น มีทุกเพศ ทุกชั้น คือมีตั้งแต่กรรมกร นักเรียน นักศึกษา แพทย์ ครู ทนายความ อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พ่อค้า ประชาชน นักหนังสือพิมพ์ บางคนอุส่าห์ส่งเทปข้ามทวีปมาให้พระสงฆ์ไทยอธิบายธรรมะทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติให้ฟัง บางคนโทรศัพท์มาสอบอารมณ์กรรมฐานก็มี เพราะเขาเป็นนักเรียนและอยู่ห่างไกลจากวัดพุทธปทีป ส่วนผู้ที่เรียนทางเทปนั้น เป็นนักศึกษากำลังทำปริญญาอยู่ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์

ง. ธรรมะที่ชาวต่างประเทศต้องการ

ธรรมะที่ชาวต่างประเทศต้องการ หรือธรรมะที่ชาวต่างประเทศสนใจมากที่สุดนั้น คือ วิปัสสนากรรมฐาน เพราะปริยัตินั้นเขารู้ดีอยู่แล้วโดยส่วนมาก ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเดินทางไปสอนที่ประเทศเยอรมัน ได้รับจดหมายจากพุทธสมาคมเมืองแฮมเบิร์กว่า “เมื่อพระคุณเจ้ามาแล้ว ขอให้สอนภาคปฏิบัติเลย มิฉะนั้นพวกผมจะผิดหวัง เพราะปริยัตินั้นพวกผมพอหาดูได้ หนังสือก็มีมาก พวกผมยังขาดภาคปฏิบัติเท่านั้น” ดังนี้ เพราะฉะนั้น เวลาไปถึงประเทศเยอรมันข้าพเจ้าจึงสอนหนักไปในภาคปฏิบัติ ปรากฏว่าได้ผลสมความตั้งใจทั้งของเขาและของเราเป็นอย่างดียิ่ง บางคนถือศาสนาคริสต์มาตั้ง ๔๐ ปี มาปฏิบัติอยู่ ๑๔ วันก็หันกลับมาถือศาสนาพุทธจนตลอดชีวิต

สรุปความได้ว่า พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น กำลังเจริญ ชาวต่างประเทศพากันสนใจและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ผู้ที่จะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศเพื่อให้ได้ผลดีจริง ๆ แล้วต้องมีความรู้ ความสามารถสอนได้ทั้งวิปัสสนาและอภิธรรม

จ. ผลที่ได้รับจากการเผยแผ่ของพระสงฆ์ไทย

ถ้าจะประเมินผลตามหลักวิชาการแล้ว ก็จะได้ดังนี้ คือ

๑. ทำให้ชาวต่างประเทศและชาวไทยผู้เข้ามารับการศึกษาอบรมได้รับความสุขใจมากเป็นทวีคูณ

๒. ทำให้ชาวต่างประเทศสนใจพระพุทธศาสนามากขึ้นโดยลำดับ

๓. ชาวอังกฤษ ยุโรป อเมริกา เยอรมัน พากันเดินทางมาปฏิบัติธรรมมากขึ้น

๔. สถาบันการศึกษา กลุ่มสมาคมต่าง ๆ ในอังกฤษทั้งที่เป็นชาวพุทธและมิใช่ชาวพุทธ ได้อาราธนาพระสงฆ์ไทยไปปาฐกถา และแสดงธรรมอย่างกว้างขวาง เป็นเหตุให้การเผยแผ่ธรรมขยายกว้างขวางออกไปอย่างรวดเร็ว จนถึงฝรั่งเองก็พูดว่าเป็นไปอย่างสายฟ้าแลบดังนี้ก็มี บางแห่งที่อยู่ใกล้ก็ขอมาฟังที่วัดพุทธปทีป คณะครูนักเรียน โดยมากพากันมาฟังธรรมที่วัด

๕. คำสอนของพระสงฆ์ไทยได้พิมพ์เผยแผ่และได้อัดใส่แผ่นเสียงไว้ มีคนสนใจและต้องการมากทั้ง ๒ อย่าง

๖. กลุ่มสมาคมชาวพุทธ หลายแห่ง มีศรัทธา พากัน อาราธนา พระสงฆ์ไทยไปสอนธรรมในที่นั้น ๆ จนพระไม่พอกับความต้องการ

๗. ขณะนี้ได้สร้างวัดไทยขึ้นในอเมริกาแล้ว เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเพื่อสงเคราะห์คนไทยในต่างประเทศ

๘. ตั้งแต่ยังไม่ได้สร้างวัดไทยที่ประเทศอเมริกา พระสงฆ์ไทยชุดที่อยู่ประเทศอังกฤษก็ได้รับอาราธนาให้ไปสอนในประเทศอเมริกามาแล้ว คือท่านเจ้าคุณโสภณธรรมสุธีได้ไปสอนที่ วอชิงตัน, นิวยอร์ค, แมสสาชุเสท, มินเนโซต้า, เพลซีลวาเนีย, คาลิฟอร์เนีย, มลรัฐโอ้ไฮโอ, ฟลอริดา, เวอร์มอน, และสมาคมเอเซียที่นิวยอร์ค เป็นต้น ปรากฏว่าได้ผลดีมาก ไปครั้งละหลาย ๆ เดือน ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ นี้ได้จัดส่งพระมหาสง่าไปสอน

๙. เป็นการประกาศชื่อเสียง เกียรติคุณของชาติ ศาสนา วัฒนธรรมไทย แก่ชาวต่างประเทศอย่างได้ผลดียิ่งทางหนึ่ง ฯ ล ฯ

๑๐. เป็นเหตุให้สัมพันธไมตรีในระหว่างชาติประเทศกระชับแน่นยิ่งขึ้น

๑๑. ช่วยคนไม่ให้เป็นอาชญากร และช่วยชีวิตคนไว้มิให้ตาย คือมีชายคนหนึ่งค้าขายร่วมกันกับน้องชายแต่ถูกน้องชายโกง กลุ้มใจเป็นกำลัง คิดจะฆ่าน้องชายตัวเอง พอมานั่งกรรมฐานได้ ๒๗ วัน ก็หายโกรธ ยกโทษให้น้องชาย กลับตัว กลับใจ สารภาพความคิดผิด บอกว่าเป็นกรรมของเขาเอง จะไม่ขอผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรต่อไปอีก

๑๒. ทำให้คนได้รับความสุข มีบางคนพูดว่า ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยได้รับความสุขเหมือนอย่างนี้เลย

๑๓. บางคนพูดว่า ประเทศใดก็ตาม จะเอาเครื่องบินขนเงินมาให้ ก็ไม่มีความหมาย สู้นำเอาพระธรรมอย่างนี้มาให้ไม่ได้ เขาเกิดมาไม่เสียชาติเกิดแล้ว เขาได้พบพระธรรมของพระพุทธเจ้า เขามีความสุขมาก

๑๔. บางคนขึ้นเครื่องบินตามมาปฏิบัติถึงเมืองไทย มาเช่าโรงแรมอยู่ ๕ อาทิตย์ ปฏิบัติดีจนได้ฟังเทศน์ลำดับญาณแล้วจึงกลับไปประเทศอังกฤษ เมื่อไปถึงแล้วมีศรัทธาแก่กล้าบริจาคทรัพย์ซื้อที่ดินถวายพระสงฆ์ไทยไว้อีกแห่งหนึ่ง เป็นศูนย์กลางสำหรับปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตนเองก็รับเป็นโยมอุปฐาก ถวายความสะดวกสบายทุก ๆ อย่าง แก่พระสงฆ์ไทยและท่านผู้ปฏิบัติธรรมด้วย

๑๕. บางคนจบปริญญาตรีก็มี จบปริญญาโทก็มี จบปริญญาเอกก็มี พากันมาบวชที่วัดพุทธปทีปก็มี ข้ามน้ำข้ามทะเลมาบวชที่เมืองไทยก็มีมาก ขณะนี้บวชจนได้เป็นสมภารก็มี เทศน์เป็นภาษาไทยได้คล่องก็มี สวดพระปาฏิโมกข์ได้คล่องก็มี เมื่อปี ๒๕๑๗ นี้ก็มีนายแพทย์คนหนึ่ง สอบได้ ๓ ดีกรี มีความรู้ดี กำลังมีชื่อเสียงในวงการแพทย์ อายุ ๒๙ ปี ลาออกจากนายแพทย์ ข้ามน้ำข้ามทะเลมาบวชที่วัดปรินายก โดยข้าพเจ้าเป็นพระอุปัชฌาย์

บวชให้ ไม่ยอมสึก กลับไปเป็นอาจารย์สอนกรรมฐานอยู่ที่พุทธวิหารแฮมพ์สเตท กรุงลอนดอนโน้น

๑๖. นอกจากนี้ ยังมีทนายความหนุ่ม เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากในประเทศอังกฤษ พาภรรยามาเข้าปฏิบัติกรรมฐาน ภรรยามีครรภ์แก่จวนจะคลอดอยู่แล้ว เบื้องแรกตั้งใจว่าจะอยู่เพียง ๗ วันเท่านั้น เมื่อปฏิบัติได้ผลดีแล้ว ตัวเองได้รับความสุขใจมาก ไม่อยากออก พอบอกว่าจะให้ออกเพราะครบกำหนดแล้ว และ มีแหม่ม จาก ฝรั่งเศส จองไว้ ถึงกับร้องไห้ ข้าพเจ้าสงสารต้องอนุญาตให้อยู่ต่อไปอีก จนได้ฟังเทศน์ลำดับญาณ ปรากฏว่าทั้ง ๒ คน คือสามีภรรยาคู่นั้นต่างก็ มีความสุขมาก

ได้ นำท่านทั้งหลายชมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศมา ก็ นับ ว่า นาน พอสมควรแล้ว หวังว่าท่าน ผู้ใจบุญทั้งหลายคงจะไม่เบื่อ ขอสมมติว่าจบลงคงไว้แต่เพียงเท่านี้ก่อน.

ตอนที่ ๔

คนสำคัญ ๆ ที่มาเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ต่อไปนี้ ขอวกกลับเข้าไปหาคำถามของคุณกนก ข้อที่ ๖ ต่อไป เพราะว่าข้อที่ ๓ — ๔ — ๕ ตอบรวมกันมาหมดแล้ว ปัญหาข้อที่ ๖ คุณกนก ถามว่า.—

"มีคนสำคัญ ๆ ในทางโลกและทางพระมาเข้าปฏิบัติบ้างไหม ขอให้ยกมาพอเป็นตัวอย่าง ?

ตอบว่า มีมากอยู่ จะขอยกมาพอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้ คือ.—

๑. เมื่อวันอังคารที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๘ สมเด็จพระศรีนครินทรา พระบรมราชชนนี ได้เสด็จมาทรงสมาทานพระกรรมฐาน ทรงปฏิบัติอยู่ ๑ เดือน จนเป็นที่สบพระอัธยาศัย

๒. ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ก็ได้ไปสมาทานพระกรรมฐานที่วัดมหาธาตุ คณะ ๕ และที่บ้าน พลอากาศโท วัชรินทร์ สุรคุปต์

๓. พลตรี พระยาสรกิจพิศาล คุณหญิงสรกิจพิศาล พร้อมทั้งครอบครัว

๔. พระยานิติศาสตร์ไพศาล และ คุณหญิง

๕. พลเอก ครวญ สุทธานินทร์ รัฐมนตรีกลาโหม, พลเอก หลวงชาตินักรบ

๖. พระบำราศนราดูร, พระประกาศสหกรณ์, นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ อดีต ร.ม.ต. คลัง เป็นต้น

ส่วนในทางพระนั้น ก็มีมากอยู่ เช่น.—

๑. เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๘ พระภาวนาโกศล วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้สมาทานพระกรรมฐาน ได้ปฏิบัติติดต่อกันอยู่เป็นเวลา ๑ เดือน ได้ฟังเทศน์ลำดับญาณ พร้อมกันกับสมเด็จพระศรีนครินทรา พระบรมราชชนนี ที่พระอุโบสถวัดมหาธาตุ

๒. พระธรรมวโรดม กรรมการมหาเถรสมาคม สมัยเมื่อท่านเป็นเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม

๓. พระธรรมคุณาภรณ์ (เช้า) วัดโพธาราม จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น ฯ

ตอนที่ ๕

ผลได้จากการทำวิปัสสนากรรมฐาน

ปัญหาข้อที่ ๗ คือข้อสุดท้าย ถามว่า "*ทำวิปัสสนาแล้ว จะได้ผล ได้ประโยชน์เป็นอย่างไรบ้าง?*" ดังนี้

ตอบว่า ท่านกล่าวไว้ในบาลีว่า "อเนกสหสฺสา" แปลว่า การทำวิปัสสนานั้นมีประโยชน์ มีอานิสงส์หลายร้อยหลายพัน ดังนี้เป็นต้น จะยกมาพอเป็นตัวอย่างแต่เพียงส่วนน้อยดังต่อไปนี้.—

๑. ทำให้เข้าใจธรรมทั้งในด้านปริยัติและด้านปฏิบัติได้ดี และละเอียดลออมากขึ้น เช่น เข้าใจคำว่ารูปนาม และพระไตรลักษณ์ เป็นต้น

๒. ทำให้มีกำลังใจเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะข้าพเจ้าเอง เมื่อก่อนที่ยังไม่ได้ปฏิบัติกรรมฐาน พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมใช้ให้สอนบาลีและนักธรรม ข้าพเจ้าขอลาออก โดยสำคัญไปว่า ท่านใช้ให้ทำงานมากเกินไป ถึงกับต้องโต้เถียงท่านว่า ทางวัดส่งไปทำกิจพระศาสนาอยู่ต่างจังหวัดมามากแล้ว แต่เมื่อภายหลังได้ปฏิบัติกรรมฐานแล้ว ทำให้เห็นตรงกันข้าม คือเห็นว่า การที่ผู้ใหญ่ท่านใช้ให้ทำเช่นนั้น โดยเมตตาธรรมของท่านต่างหาก และเห็นว่า การงานเพียงเท่านั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย ยังไม่พอแก่กำลังศรัทธาที่จะช่วยทำกิจพระศาสนาเสียอีก ทุกวันนี้ ข้าพเจ้าทั้งสอนบาลี ทั้งสอนกรรมฐาน ทั้งเทศน์ทั้งอบรม วันหนึ่งบางวันถึง ๑๔ กัณฑ์ก็สู้ไหว

๓. ทำให้มีกำลังใจเป็นนักเสียสละขึ้นอีกมาก โดยทำงานไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย สามารถทำการสอนได้ดีทั้งปริยัติและปฏิบัติ สอบอารมณ์กรรมฐานทุก ๆ วัน เทศน์อบรมผู้ปฏิบัติแทบทุกวัน ถ้าเป็นวันพระ วันอาทิตย์ ต้องไปโปรดพุทธบริษัทหลาย ๆ แห่ง แต่ก็ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยและเบื่อหน่าย ยิ่งทำยิ่งเพลิน ตรงกันข้ามกับสมัยก่อนเมื่อยังไม่ได้เข้าปฏิบัติกรรมฐาน เพียงไปเทศน์แห่งสองแห่งก็บ่นแล้ว

๔. ทำให้ดูหนังสือธรรมเพลิดเพลินไม่รู้จักเบื่อ เข้าหลักที่ว่า ยิ่งดูยิ่งมัน บางวันอ่านหนังสือธรรมค้นพระไตรปิฎกเพลินไม่อยากหลับไม่อยากนอน

๕. ทำให้อธิบายธรรมได้ดีขึ้นกว่าเดิม เพราะอธิบายได้ทั้งแนวปริยัติและแนวปฏิบัติ ล้ำลึกไปตามลำดับ

๖. ทำให้มีสติดีขึ้น ความจำดีขึ้น จำได้แม่นยำ จำได้แล้วไม่ค่อยลืมง่าย

๗. เป็นมหากุศล เป็นบุญทุกขณะที่ลงมือปฏิบัติ ลงมือสอนผู้อื่น

๘. เป็นคนไม่ประมาท เพราะมีใจระลึกอยู่กับรูปนามเป็นส่วนมาก

๙. ได้บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ตามพระพุทธโอวาท

๑๐. ได้เดินทางสายกลาง คือ มรรค ๘

๑๑. ได้เดินทางสายเอก คือหนึ่งไม่มีสอง

๑๒. ได้บำเพ็ญบารมี ได้สร้างบารมี ได้เตรียมตัวก่อนตาย

๑๓. ทำให้ฉลาดรู้จักหลักความจริง และรู้จักชีวิตประจำวันดีขึ้น

๑๔. ทำให้รู้จักปรมัตถธรรม ไม่หลงติดอยู่ในบัญญัติธรรม อันเป็นเพียงโลกสมมติ

๑๕. ทำให้คนรักใคร่กัน ปรองดองกัน สนิทสนมกัน เข้ากันได้ดี

๑๖. ทำให้คนมีความเมตตากรุณาต่อกัน เอ็นดูกัน สงสารกัน พลอยยินดีอนุโมทนาสาธุการในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี

๑๗. ทำคนให้เป็นคน ให้ดีกว่าคน ให้เด่นกว่าคน ให้เลิศกว่าคน ให้ประเสริฐกว่าคน ให้สูงกว่าคน ทำคนให้เป็นพระ

๑๘. ทำคนไม่ให้เบียดเบียนกัน ไม่ให้เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ให้อิจฉาริษยากัน

๑๙. ทำคนให้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ไม่มีมานะทิฏฐิ ไม่ถือตัว ไม่เย่อหยิ่งจองหอง

๒๐. ทำคนให้รู้จักตัวเอง และรู้จักปกครองตัวเอง คือ อ่านตัวออก บอกตัวได้ ใช้ตัวเป็น อ่านตัวออก บอกตัวได้ ใช้ตัวพึ่ง

๒๑. ทำคนให้เป็นผู้หนักแน่นในกตัญญูกตเวทิตาธรรม

๒๒. ทำคนให้หันหน้าเข้าหากัน ให้บรรจบกัน เพราะต่างคนต่างลดทิฏฐิมานะลงหากัน เข้ากันได้ เป็นกันเอง รู้ใจกันดี

๒๓. ทำคนให้มีกาย วาจา ใจ บริสุทธิ์

๒๔. ทำคนให้ได้รับความสุข ๗ ประการ คือ สุขของมนุษย์ สุขทิพย์ สุขในฌาน สุขในวิปัสสนา สุขในมรรค สุขในผล สุขคือพระนิพพาน ตามสมควรแก่การปฏิบัติของตน ๆ

๒๕. ทำคนให้พ้นความเศร้าโศกปริเทวนาการดุจนางปฏาจาราเป็นตัวอย่าง

๒๖. ทำคนให้มีปัญญาดับความทุกข์ร้อนทางกายทางใจ

๒๗. ทำคนให้เดินทางถูก รู้จักวิถีทางแห่งชีวิตอันถูกต้องได้ดี ไม่หลงทาง ไม่มัวเมา รู้จักสูตรของคนที่ว่า "เกิดเป็นคน คนให้ทั่ว ปากไม่ลั่น ก้นไม่รั่ว ชั่วไม่เอา เมาไม่มี นี้คือคน" ดังนี้

๒๘. ทำคนให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นปริโยสาน

๒๙. ถึงปฏิบัติได้แค่ญาณ ๑—๒ คือเพียงอยู่ในญาณต่ำ ๆ หรือญาณต้น ๆ ถ้าพยายามรักษาไว้ได้และปฏิบัติต่อ ๆ ไป ก็สามารถป้องกันภัยในอบายภูมิได้ ดังมีหลักฐานรับรองไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค หน้า ๒๒๙ ว่า

อิมินา ปน ญาเณน สมนฺนาคโต วิปสฺสโก พุทฺธสาสเน ลทฺธสฺสาโส ลทฺธปติฏฺโฐ นิยตคติโก จูฬโสตาปนฺโน นาม โหติ. แปลว่า

ผู้วิปัสสนากรรมฐานถึงญาณที่ ๒ คือปัจจยปริคคหญาณนี้แล้ว ได้ความเบาใจในพระพุทธศาสนา ได้ที่พึ่งที่ระลึกในพระพุทธศาสนา มีคติอันเที่ยง คือตายแล้วไม่ไปอบายภูมิ ชื่อว่าเป็นจูฬโสดาบัน หมายความว่า เป็นผู้เข้าสู่กระแสพระนิพพานน้อย ๆ แล้ว

๓๐. ถ้าปฏิบัติถึงญาณ ๔ คืออุทยัพพยญาณ ชื่อว่าเป็นผู้มีชีวิตอันประเสริฐ ถึงจะตายเสียในวันนั้น ก็ยังดีกว่าบุคคลผู้ไม่ได้ปฏิบัติแต่มีชีวิตเป็นอยู่ได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ดังมีหลักฐานรับรองไว้ ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ หน้า ๓๐ ว่า

โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ อุทยพฺพยํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อุทยพฺพยํ.

ผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐานถึงญาณที่ ๔ คืออุทยัพพยญาณ เห็นความเกิดดับของรูปและนาม ถึงแม้จะมีชีวิตอยู่ได้เพียงวันเดียว ก็ยังประเสริฐกว่า

บุคคลผู้ไม่เห็นเกิดดับของรูปนามแต่มีชีวิตเป็นอยู่ได้ตั้ง ๑๐๐ ปีดังนี้ ฯ

๓๑. เป็นปัจจัยให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพานในชาติต่อ ๆ ไป คือ ถ้าเจริญวิปัสสนาในปฐมวัย แต่ยังไม่สำเร็จ จะเป็นปัจจัยให้ได้สำเร็จในมัชฌิมวัย ฯ ถ้าไม่สำเร็จในมัชฌิมวัย จะเป็นปัจจัยให้สำเร็จในปัจฉิมวัย ฯ ถ้าไม่สำเร็จในปัจฉิมวัย จะเป็นปัจจัยให้สำเร็จในเวลาใกล้จะตาย ฯ ถ้าไม่สำเร็จในเวลาใกล้จะตาย จะเป็นปัจจัยให้ไปเกิดบนสวรรค์ แล้วปฏิบัติต่อบนสวรรค์โน้น ฯ ถ้าไม่สำเร็จบนสวรรค์กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ จะได้พบพระพุทธศาสนา ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้า หรือสาวกของพระพุทธเจ้า จะได้สำเร็จเร็วที่สุด เหมือนพระอัญญาโกณฑัญญะ พาหิยะทารุจีริยะ พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ เป็นต้น ฯ ถ้าไม่ได้พบศาสนาของพระพุทธเจ้า คือเกิดในกัปป์ที่ว่างเปล่า จะได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าสามารถตรัสรู้มรรคผลนิพพานด้วยตนเองได้

๓๒. ทำกิเลสคือโลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ เป็นต้นให้เบาบาลง

๓๓. ทำให้เป็นคนมีใจสุขุมเยือกเย็น

๓๔. ทำให้เป็นคนมีสติรอบคอบ ดุจรถยนต์ที่มีเครื่องห้ามล้อดีฉะนั้น

๓๕. ทำให้สมาธิดี ทำให้ความจำดีขึ้น ทำให้เรียนหนังสือเก่ง เป็นประโยชน์แก่นักเรียน นักศึกษามาก

๓๖. ทำให้โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ หายไป เช่น โรคประสาท โรคอัมพาตเป็นต้น

๓๗. สามารถเป็นปัจจัยนำไปเกิดในสวรรค์ได้ เช่น พระภิกษุรูปหนึ่งเจริญวิปัสสนากรรมฐานถึงญาณที่ ๔ แล้วมรณภาพลง ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลงมากราบทูลพระพุทธเจ้าขอฟังธรรมและปฏิบัติธรรมต่อ ในที่สุดก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน

๓๘. ทำให้มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยหนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้น

๓๙. สะดวกแก่การปกครอง คือทำให้ผู้ที่ได้รับการอบรมไปนั้น เป็นผู้ปกครองง่าย ไม่ก่อความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่หมู่คณะและสังคมทั่ว ๆ ไป

๔๐, กันโง่ เพราะมีสติ สติเป็นคู่ปรับกับโมหะ โมหะนี่แหละเป็นตัวโง่อย่างสำคัญที่สุด

๔๑. มีสติตั้งมั่นดีทั้งในยามปกติและในเวลาใกล้จะตาย คือไม่หลงตาย

๔๒. ทำให้คนมีศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม

๔๓. เด็กนักเรียนที่มีความจำไม่ดี ก็จะดีขึ้น คนที่เป็นพาลเกเร เช่น อันธพาล นักโทษ ถ้าได้เจริญวิปัสสนากรรมฐานแล้วจะกลับตัวเป็นคนละคน

๔๔. ถ้านักโทษแต่ละคนได้เข้าปฏิบัติแล้ว เวลาปล่อยออกไปจะไม่กลับเข้าสู่คุกสู่ตรางอีก

๔๕. ถ้าฝึกสมาธิได้ดีแล้ว สามารถจะนั่งได้เป็นเวลานาน ๆ หลายชั่วโมง เช่น นั่งได้ ๒๔ ชั่วโมง นั่งได้ ๒๘ ชั่วโมง นั่งได้ ๓๒ ชั่วโมง นั่งได้ ๕๐ ชั่วโมง นั่งได้ ๗๒ ชั่วโมง เป็นต้น

ต่อนี้ไป จะได้นำรูปภาพของนักปฏิบัติซึ่งสามารถนั่งได้ ๒๔ ชั่วโมงทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งจะได้นำข้อความคำสารภาพผิดบ้าง ความเห็นในการปฏิบัติบ้าง มาลงไว้เป็นตัวอย่างเท่าที่เห็นสมควร ดังต่อไปนี้

๑. รูปภาพพระ พ.ต. โกวิทย์ อาภากโร (เล็กตระกูล) เป็นข้าราชการ อยู่แผนกกำลังพล กองกำลังพล กรมการรักษาดินแดน เป็นข้าราชการลาบวช ๓ เดือน แห่งปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เข้านั่งสมาธิได้ ๒๔ ชั่วโมง เริ่มนั่งตั้งแต่เวลา ๑๗.๓๐ น. ของวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๑๗ ออกจากสมาธิตรงกับเวลาอธิษฐานไว้ อยู่คณะ ๕ วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร

๒. รูปภาพพระโสภณ ฐิตสทฺโธ (จรัสวัฒน์) เป็น นักศึกษาปีที่ ๔ คณะวิศวกรรมศาสตร์ แผนกไฟฟ้า จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย อยู่คณะ ๕ วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร

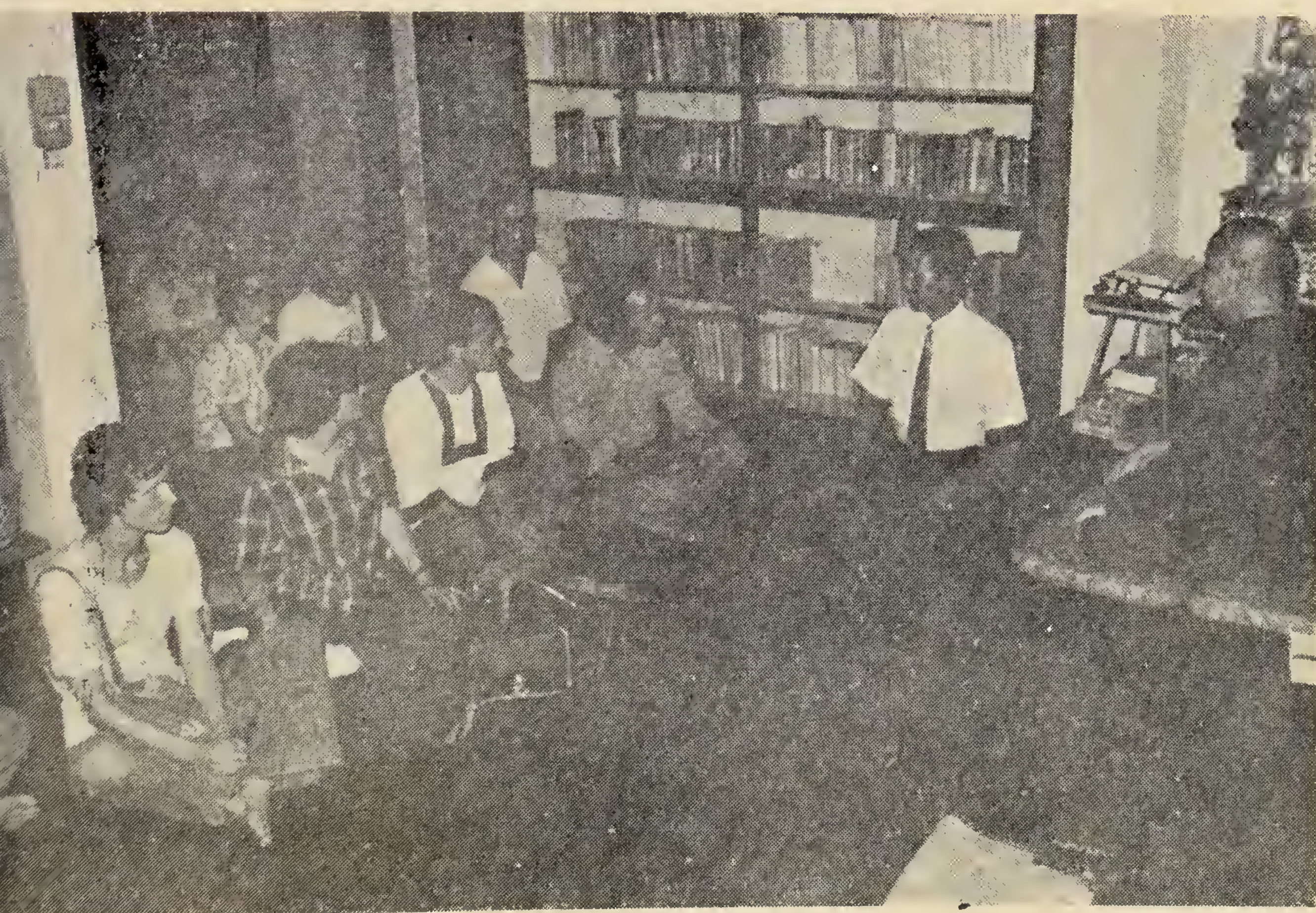
๓. ภาพนี้เป็นกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย Friberg ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ได้เข้าเยี่ยมนมัสการซักถามข้อข้องใจสงสัยในการฝึกสมาธิจากท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธิมุนี พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ คณะ ๕ วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร ได้พากันเข้าไปดู

รูปที่ ๑ พระ พ.ต. โกวิทย์ อาภากโร **รูปที่** ๒ พระโสภณ ฐิตสทฺโธ

เข้านั่งสมาธิ ๒๔ ชั่วโมง

รูปที่ ๓ นักศึกษามหาวิทยาลัย Friberg แห่งสวิสเซอร์แลนด์ เข้านมัสการ

ท่านเจ้าคุณ พระเทพสิทธิมุนี

รูปที่ ๔ พระปาสาทิโก ชาวเยอรมัน

รูปที่ ๕ ด.ญ. กฤษณา กับ ด.ญ. อัจฉรา เมฆสุวรรณ เข้านั่งสมาธิ ๒๔ ชั่วโมง

การเข้าสมาธิ ๒๔ ชั่วโมง ของพระ พ.ต. โกวิทย์ กับ พระโสภณ เป็นภาพที่ประทับใจชาวต่างประเทศมาก เพราะตั้งแต่เกิดมาเขายังไม่เคยได้พบได้เห็นที่ไหนเลยในโลก

๔. รูปภาพ ของพระปาสาทิโก ซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ ผู้ศรัทธาบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาโดยตลอด ขณะนี้จำพรรษาอยู่ที่วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ปากเกร็ด นนทบุรี มีประวัติโดยย่อดังต่อไปนี้

ฉายา	พระปาสาทิโก
นามสกุล	เอ. บังเอรด์
เกิดวันที่	๑๗ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒
	อ. อาโรล์เสน จ. วัลเดคถ์ ประเทศเยอรมัน (ตะวันตก)
การศึกษาและอาชีพ	อาจารย์มหาวิทยาลัย (นิรุกติศาสตร์) ในประเทศอินเดีย
	บรรพชา
พระอุปัชฌาย์	สมเด็จพระวันรัต (กิตติโสภโน มหาเถโร)
บรรพชาเมื่อ	อายุ ๒๒ ปี
สถานที่บรรพชา	วัดเบญจมบพิตร จ. กรุงเทพมหานคร
	อุปสมบท
พระอุปัชฌาย์	พระธรรมธีรราชมหามุนี (ธีร์)
อุปสมบทเมื่อ	อายุ ๒๓ ปี พ.ศ. ๒๕๐๔
สถานที่อุปสมบท	วัดไทยพุทธคยา ต. พุทธคยา อ. คยา จ. พิหาร ประเทศอินเดีย
ปฏิบัติ	ลูกศิษย์ ของ อาจารย์ ย. มู้มนโรชี (อาจารย์นิกายเซน)
	ลูกศิษย์ ของ อาจารย์ อาสภะ เถระ (วิเวกอาศรม จ. ชลบุรี)

๕. รูปภาพนี้ เป็นรูปภาพของ ด.ญ. กฤษณา กับ ด.ญ. อัจฉรา เมฆสุวรรณ เป็นนักเรียน แต่หาเวลาว่างก่อนทำการบ้านมาฝึกสมาธิ จนสามารถนั่งเข้าสมาธิได้คนละ ๒๔ ชั่วโมง ภาพนี้ถ่ายเมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๐๒ ปรากฏว่าเรียนหนังสือดีมาก พี่สอบเข้าจุฬา ฯ น้องสอบเข้าธรรมศาสตร์ ขณะนี้เรียนจบปริญญาโทแล้ว

ผลแห่งการปฏิบัติของเด็กนักเรียนในภาคฤดูร้อน ระหว่างโรงเรียนปิดเทอม พ.ศ. ๒๕๑๗

คุณสุภาภรณ์ สุวรรณสิงห์ ได้นำคุณบุญรัตน์ ผู้เป็นลูกชายไปบรรพชาเป็นสามเณร เพื่ออบรมบ่มนิสัยเกี่ยวกับเรื่องความรู้ทางพระพุทธศาสนาชั่วระยะโรงเรียนปิดเทอม เมื่อลาสึกแล้ว แม่ได้เขียนจดหมายมาเรียนให้ทราบว่า

ดิฉันอยู่บ้าน พยายามหาโอกาสทั้งเช้าและเย็น พาลูก ๆ เดินจงกรม หรือไม่ก็บุญรัตน์ เป็นผู้นำน้อง ๆ ถ้าจะไม่วางเวลาก็ไม่มีว่าง บุญรัตน์เป็นคนดี กลับตัว กลับใจอย่างไม่น่าเชื่อ การบวชสามเณรนี้ได้ผลคุ้มค่า ได้ผลอย่างน่าอัศจรรย์ หนังสือกำลังภายในความประพฤติไม่ดีหายไปหมด และเป็นผู้นำของน้อง ๆ ที่ดี มีปัญญา เป็นลูกที่ดี จนดิฉันต้องน้ำตาไหล เขาบอกว่าเขาเสียใจตลอดเวลา เพราะเขาปล่อยเวลาให้ล่วงไป ทำอะไรดีไม่เท่าที่ควร แม้แต่วิชาความรู้เขาน่าจะกอบโกยให้ดีกว่านี้ พอเขามาบวชเข้าเขาจึงจะรู้คำนี้ทำให้ดิฉันน้ำตาไหล ทั้งนี้คงเป็นเพราะแรงอธิษฐานของดิฉันด้วย คือเวลาไหว้พระ หรือเวลาปฏิบัติวิปัสสนาเสร็จ ดิฉันต้องอธิษฐานจิตเสมอว่า "*ด้วยอำนาจที่ดิฉันทำกรรมฐานนี้ ขอให้บุตรธิดาทุกคนภายในครอบครัว ที่ร้ายขอจงกลายเป็นดี ขอให้ยึดทางถูกละทิ้งทางผิด ให้เป็นผู้ที่ว่านอนสอนง่าย*" ด้วยแรงอธิษฐานและด้วยการฝึกของพระอาจารย์จึงส่งผลให้คุ้มค่า ฝากกราบท่านอาจารย์ด้วยว่า เป็นพระคุณอย่างสูงสุด ที่สามารถฝึกสามเณรได้อย่างยอดเยี่ยม ดิฉันจะขอสู้ตายด้วยการปฏิบัติกรรมฐานอยู่เช่นนี้ตลอดชีวิต ดิฉันตั้งสัจจะไว้แล้วว่า ดิฉันจะเป็นผู้มีความเพียร จะพยายามก้าวหน้าไปไม่ถอยหลัง อุปสรรคใด ๆ จะไม่มีวันที่จะทำความเพียรของดิฉันให้หมดไป.

มนัสการมาด้วยความเคารพ

สุภาภรณ์ สุวรรณสิงห์

อีกฉบับหนึ่งเขียนมาว่า

นมัสการท่านอาจารย์เจ้าคุณเทพสิทธิมุนี

สามเณรทั้ง ๒ หลังจากสึกแล้วเปลี่ยนนิสัยไปเป็นคนละคน แต่ก่อนคือ ความประพฤติเสีย ชอบขนของจากบ้านไปเลี้ยงเพื่อน ๆ ติดหนังสือกำลังภายใน การเรียนหนังสือก็ไม่ดีเท่าที่ควร จนดิฉันขาดความสุข บ้านร้อนยังกะไฟ เดี๋ยวนี้ทุกอย่างไม่มีแล้วอย่างน่าอัศจรรย์ เขากลับมีระเบียบเรียบร้อย น่ารัก รู้จักพระคุณพ่อแม่ รู้จักค่าของเวลาที่เสียไป เขาเป็นผู้นำในครอบครัวแทนพ่อแม่ได้อย่างดี เขารู้สำนึกผิดชอบชั่วดีที่ผ่านมา เขาเสียดายเวลาที่ผ่านมาเพราะหลงผิดไป เขาบอกว่า เขาบวชเข้ามาเขาจึงรู้ ดิฉันฟังเขาพูดรู้สึกตื้นตันใจจนน้ำตาไหล

ชีวิตในครอบครัวของดิฉันเริ่มมีความสุขแล้ว ดิฉันจะเป็นผู้ทำครอบครัวให้ร่มรื่นให้จงได้ จะมิให้ลูก ๆ ขาดการปฏิบัติกรรมฐานประจำวัน ที่บ้านของดิฉันก็เหมือนโรงงานฝึกจิตของลูก ๆ ทั้งเช้าและเย็น ถึงลูก ๆ ไปโรงเรียนไม่สามารถจะทำได้มาก แต่ดิฉันก็ปฏิบัติมิให้ขาด ถือว่า ถ้าไม่ละ ไม่วาง ก็ไม่ว่าง ฯ ดิฉันต้องกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูง ที่ให้สำนักเป็นที่อยู่อาศัยของสามเณร ให้ได้บวชเรียนและฝึกใจ น้ำใจของท่านอาจารย์เป็นเลิศ ยากที่จะพรรณนา.

นมัสการมาด้วยความเคารพ

สุภาภรณ์ สุวรรณสิงห์

๒๖ พ.ค. ๑๗

ความรู้สึกเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนา
ของนักโทษชายจุ้ย หรือ ประเสริฐ แซ่ล้อ

แสดงในที่พร้อมหน้าพระสงฆ์ และข้าราชการ กรมราชทัณฑ์ ที่เรือนจำกลางบางขวาง นนทบุรี วันประชุมทำพิธีเปิดการสอนวิปัสสนาแก่ผู้ต้องขังรุ่นที่ ๒ วันอาทิตย์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๙๘

ขอประทาน กราบเรียน พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม, ท่านเจ้าคุณพระอุดมวิชาญาณเถร, ท่านอาจารย์กองสินธุ์ ยโสธโร และท่านอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ตลอดเจ้าหน้าที่ควบคุมทุกแผนก ที่สักการะยิ่งทั้งหลาย

เกล้ากระผม น.ช. จุ้ย หรือประเสริฐ แซ่ล้อ เกิดที่บ้านปิ่น อำเภอลอง จังหวัดแพร่ กระผมได้มาถูกต้องคดีที่จังหวัดพระนคร คดีปล้นทรัพย์ คดีฆ่าคนตาย และคดียิงตำรวจตายอีกหลายคดีรวมกัน กระผมได้ถูกศาลอาญาตัดสินจำคุกรวมทั้งหมดมีโทษอยู่เวลานี้ ตลอดชีวิต ๗๖ ปี ๓๐๕ วัน กระผมจะไม่เล่าเรื่องของคดีหรือความประพฤติของกระผมให้ยืดยาว เพราะว่าเพียงแต่โทษของกระผมเท่าที่กล่าวมานี้ ก็เป็นดีกรีวัดความชั่วร้ายของกระผมอยู่แล้ว กระผมได้ต้องโทษมาแล้ว ๘ ปีเศษ บัดนี้กระผมก็ยังเป็นนักโทษชั้นเลวมากอยู่ การที่กระผมจะได้เข้านั่งวิปัสสนากรรมฐานครั้งนี้ กระผมนึกว่า คงจะเป็นเพราะกุศลกรรมแต่ปางก่อนของกระผมชักนำมา จึงดลบันดาลให้ท่านผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง ได้เรียกตัวกระผมให้พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมดูหน้า เพราะกระผมเป็นนักโทษที่มีโทษมากที่สุดในประเทศไทย หรือจะเป็นด้วยกุศลผลบุญที่กระผมได้สร้างไว้แต่ปางก่อน จึงได้ดลใจพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณ พระพิมลธรรมให้ แนะนำกระผมมาสมัคร นั่งวิปัสสนาในรุ่นที่ ๒ ครั้งแรกกระผมมิเคยคิดเคยฝันเลยว่า กระผมจะเข้านั่งวิปัสสนากรรมฐานได้ เพราะกระผมสำนึกในตัวของกระผมเองว่า ได้กระทำบาปชั่วช้ามามากมาย แต่กระผมมานึก

อีกอย่างหนึ่งก็คือ กระผมเคยเป็นคนชั่วที่สุดมาแล้ว จะลองกลับตัวเป็นคนดีที่สุดมิได้เชียวหรือ ฉะนั้นกระผมจึงตัดสินใจว่า จะต้องพยายามทำจนได้ แต่การที่จะได้มานั่งวิปัสสนารุ่นที่ ๒ นี้ ทุก ๆ คนจะต้องจับสลาก เพราะจำนวนคนมากกว่าอาจารย์ผู้อบรม กระผมก็กลับมีโชคดีอีกที่มิได้จับสลากกับเขาเลย ทั้งนี้เนื่องมาจากพระคุณเจ้าท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม ได้ขอร้องไว้เป็นพิเศษ กระผมจึงขอจารึกพระคุณอันสูงส่งของท่านทั้ง ๒ ที่ได้กล่าวนามมาแล้วไว้โดยสักการะอย่างยิ่ง หรือจะเปรียบก็เสมือนท่านทั้ง ๒ ได้เป็นบิดาที่สองของกระผมด้วย พระคุณอันนี้กระผมจะลืมเสียมิได้ตราบเท่าจนวันตาย แต่ความชั่วของกระผมที่มีมากมายดังได้กราบเรียนมาแล้ว กระทั่งวันแรกที่กระผมมานั่งวิปัสสนากรรมฐานที่แดนสอง กระผมยังได้เอามูลฝิ่นซึ่งเป็นของกระผมที่เสพติดมาหลายปีแล้วติดตัวมาด้วย เพราะคิดว่าจะทนต่อความหิวกระหายมิได้ แต่ด้วยอำนาจคุณธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อกระผมมาพบท่านอาจารย์แล้ว ท่านอาจารย์ก็ได้แนะนำการนั่ง การนอน การยืน การเดิน กระผมได้ทำตามคำสั่งสอนของท่านอาจารย์ทุก ๆ อย่าง ในคืนแรกกระผมมิได้มีความหิวกระหายแต่อย่างใดเลย แต่ตรงข้ามกลับรู้สึกสบายดี มีแต่ความง่วงเหงาบ้างเล็กน้อยเท่านั้น ต่อมาวันที่ ๒ — ๓ — ๔ กระผมก็รู้สึกเบิกบานแจ่มใสดีขึ้นเป็นลำดับ กระผมจึงได้เอามูลฝิ่นที่ติดตัวมาทิ้งหมดทั้งลังถังหมด และกระผมก็ได้ตั้งจิตอธิษฐานไว้ว่า จะไม่ขอเกี่ยวข้องเรื่องไม่ดีไม่ชอบจนตลอดชีวิต

นับแต่วันแรกจนกระทั่งวันสุดท้าย กระผมตั้งใจปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่านอาจารย์ทุก ๆ อย่าง บัดนี้กระผมกล้ากราบเรียนพระคุณเจ้าเป็นความสัตย์จริงว่า ตัวของกระผมเหมือนมิใช่ น.ช. จุ้ย หรือประเสริฐ แซ่ล้อ คนเดิมเสียแล้ว เพราะว่าจิตใจที่เลวทรามของกระผม ได้ถูกปฏิวัติด้วยพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยสิ้นเชิงแล้ว เมื่อกระผมระลึกถึงความหลังที่ล่วงมาแล้ว ทำให้กระผมรู้สึกว่าเป็นการกระทำผิดอย่างใหญ่หลวงทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปเพราะความโลภ ความโกรธ ความหลง ครอบงำจิตใจของกระผมอย่างมืดมิด เมื่อก่อนนี้กระผมเห็นการกระทำความผิดเป็นของดีของชอบอยู่เสมอ บัดนี้กระผมได้รู้แจ้งเห็นจริงหมดแล้ว รู้ความชั่วร้ายต่าง ๆ รู้ที่เกิดของบาปทั้งหลาย รู้ที่มาของทุกข์ทั้งปวง และรู้ความสิ้นทุกข์โดยละเอียดถี่ถ้วนทุก ๆ อย่างแล้ว โดยที่อาศัยท่านอาจารย์ผู้ฉลาด

ในธรรม เป็นผู้ชี้แนวทางแห่งการปฏิบัติ หากผู้ต้องขังทั้งหลายทั่วราชอาณาจักร หรือพลเมืองของชาติไทยทั้ง ๑๘ ล้านคน จะนั่งวิปัสสนากรรมฐานเพื่อปฏิบัติจิตใจของตนให้ผ่องใส รู้จักผิดชอบชั่วดี และรู้จักการทำมาหากินในทางที่ชอบที่ควรทุกคนแล้ว กระผมคิดว่าประเทศไทยหรือชาติไทย คงจะเจริญก้าวหน้าอยู่ร่มเย็นเป็นสุขยิ่งกว่านี้อีกมาก การที่โลกต้องได้รับความเดือดร้อนอยู่ทุกวันนี้ ก็โดยมนุษย์มีความโลภ ความโกรธ ความหลง มากเกินขอบเขตไป ไม่มีศีลธรรมประจำใจ มนุษย์จึงหาความสุขไม่ได้ การที่กระผมได้พบแสงสว่างของชีวิตในครั้งนี้ ก็โดยท่านพระอาจารย์กองสินธุ์ ยโสธโร ได้มีจิตเมตตากรุณาอบรมสั่งสอนกระผมรู้สึกตัวดีว่า กระผมยังเป็นหนี้พระคุณอันสูงส่งของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม พระคุณเจ้าท่านเจ้าคุณพระอุดมวิชาญาณเถร ท่านพระมหาหนู ปุญญวนฺโต และท่านอาจารย์กองสินธุ์ ยโสธโร และในทางรัฐบาลมี พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และท่านอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ท่านผู้บัญชาการเรือนจำ ท่านหัวหน้าแผนกควบคุม และเจ้าหน้าที่ทุก ๆ ท่าน ที่ได้ริเริ่มนำเอาหลักธรรมอันสูงส่งของพระพุทธเจ้ามาอบรมสั่งสอนกระผม เปรียบเหมือนเมื่อก่อนนี้ กระผมต้องแบกภาระอันหนักไว้ ซึ่งไม่มีใครสามารถปลดเปลื้องเอาออกให้กระผมได้ หรือเปรียบเหมือนต้นไม้อยู่ในที่แล้ง ซึ่งต้นไม้นี้ไม่เคยได้รับน้ำฝนเลย จะตายมิตายแหล่อยู่แล้ว ให้ได้รับน้ำฝนกลับชุ่มชื่นเบิกบานพ้นจากความตายไปได้ หรืออีกนัยหนึ่ง กระผมเปรียบเหมือนบุคคลตาบอดเป็นผู้มืด ให้กลับเป็นผู้รู้แจ้งเห็นแสงสว่างของชีวิตขึ้นมาได้ กระผมตั้งใจไว้ว่า หากกระผมยังมีบุญวาสนา หลุดพ้นออกจากคุกไปได้เมื่อใดแล้ว กระผมจะขอบวชในพระพุทธศาสนาจนตลอดชีวิต จะบวชเพื่อเป็นการบูชาสนองพระคุณท่านที่มีจิตเมตตาเอื้ออารีย์ อุตส่าห์อบรมสั่งสอนกระผมผู้มีฉายาว่า "เสือจุ้ย" หรือ "ประเสริฐ แซ่ล้อ" ซึ่งบุคคลธรรมดาหรือนักโทษธรรมดาจะไม่ได้รับฉายานามอย่างนี้ ให้กลับกลายจากเสือมาเป็นคนดีได้ พระคุณอันนี้กระผมจะลืมเสียมิได้ตราบเท่าจนวันตาย เวลานี้กระผมก็ไม่มีอะไรจะสนองตอบแทนบุญคุณ อันสูงของพระคุณท่านที่กระผมได้ออกนามมาแล้วนั้น นอกจากกระผมจะขอตั้งสัตยาธิษฐานต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และ

ต่อพระคุณท่านที่ออกนามมาแล้วนั้นว่า ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป กระผมจะขอตอบสนองคุณของท่านด้วยการกลับใจเป็นคนดีตลอดชีวิต และมีศีลธรรมบริสุทธิ์อยู่เสมอจนตลอดชีวิต

ในที่สุดนี้ ขออานุภาพแห่งพระศรีรัตนตรัย และอำนาจแห่งบุญกุศลที่กระผมได้ตั้งใจปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนเป็นผลสำเร็จ จงดลบันดาลให้พระคุณท่านที่ได้ออกนามมาแล้วนั้น ๆ ประสบแต่ความสุขความเจริญทั้งโลกนี้และโลกหน้า เจริญด้วยคุณธรรมทั้งหลายมีอายุยืนนานเป็นต้น เพื่อฟื้นฟูพระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เจริญรุ่งเรือง เป็นดวงประทีปส่องทางแห่งสันติสุขแก่ชาวโลกทั้งมวลเป็นนิตย์ เทอญ.

คำสารภาพ

ของ นายคำภู จันทรสมุทร (เสือโฮม)

ข้าพเจ้าเกิดที่บ้านแหลมไผ่ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอกระบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี โดยที่ข้าพเจ้าได้รับการศึกษา วิชาการต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในทางศีลธรรมอยู่ข้างน้อย ฉะนั้นจิตใจของข้าพเจ้าจึงหนักไปข้างเป็นพาลเกเรมาแต่เป็นเด็ก เมื่อข้าพเจ้ามีอายุได้ ๑๓ ปี ก็ได้ฆ่าเพื่อนบ้านตายไปคนหนึ่ง ซึ่งเหตุผลถ้าจะกล่าวตามความรู้สึกในขณะนี้ก็เป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่น่าจะเป็นไปได้ถึงเพียงนั้น เมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้น เจ้าหน้าที่ก็จับตัวข้าพเจ้าไปทำการไต่สวน แต่โดยที่อายุของข้าพเจ้ายังอยู่ในฐานะเป็นผู้เยาว์ ข้าพเจ้าจึงรอดพ้นอาชญาแผ่นดินมาได้ แทนที่ข้าพเจ้าจะรู้สึกเกรงกลัวต่ออาชญาแผ่นดิน ระวังตนไม่กระทำความผิดอีกต่อไป กลับมีความรู้สึกฮึกเหิมในใจเป็นยิ่งนัก เป็นอันว่าข้าพเจ้าได้เริ่มเบนวิถีชีวิตออกจากทางของสุภาพชนแต่นั้นมา ชอบกระทำตนเป็นคนเกเรยิ่งขึ้น มีการทะเลาะวิวาทตีรันฟันแทงกับบุคคลอื่น ๆ อยู่เรื่อย ๆ จนต่อมาเมื่ออายุได้ ๑๖ ปี ก็ได้ฆ่าคนตายอีกคนหนึ่งเมื่อไปล่าเนื้อในป่าด้วยกัน บุคคลผู้นี้ข้าพเจ้าได้ยิงด้วยจงใจจะฆ่าให้ตายจริง ๆ และด้วยความโกรธพอประมาณเท่านั้น เมื่อเจ้าหน้าที่มาจับตัว ข้าพเจ้าก็ได้หลบหนีไปอยู่ในป่า ต่อจากนั้นอาชีพของข้าพเจ้าในชั้นแรกก็เพียงลักเล็กขโมยน้อยเขากินไปเรื่อย ๆ เมื่อเกิดความเคยชินในการประพฤติดังกล่าวนี้อยู่เสมอแล้ว ในที่สุดก็หันเข้าชุมนุมพรรคพวก ทำการปล้นสดมภ์อย่างอุกอาจ จนชื่อเสียงของข้าพเจ้าลือกระฉ่อนไปทั่วเขตอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดปราจีนบุรี เป็นอันว่าข้าพเจ้าได้ดำเนินวิถีชีวิตเป็นโจรอย่างเต็มที่แล้ว

เจ้าพนักงานได้ยกกำลังออกทำการปราบปราม แต่ธรรมดาโจรต้องมีไหวพริบในการหลบหนี ได้อาศัยป่าและภูเขาเป็นที่กำบังซ่อนเร้น ส่วนการหาอาหารนั้น ตกมาชั้นนี้ไม่เป็นของยาก เพราะเมื่อเข้าบ้านไหน ต้องการอะไรก็ได้ทั้งนั้น ไม่มีการขัดข้องแต่อย่างใดเลย โดยที่ชาวบ้านทั้งหลายเหล่านั้นมีความกลัวตายด้วยกันทั้งสิ้น และถ้าหากผู้ใดขัดขืน หรือ

แสดงอาการว่าเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่แล้ว ก็ประหารชีวิตเสีย ข้าพเจ้าได้ฆ่าคนในระยะนี้ ทั้งที่แสดงอาการขัดขืน และทั้งที่ทำการปล้นตรง ๆ ประมาณ ๑๑ คน การฆ่าคนของข้าพเจ้าในสมัยนั้น เป็นการกระทำง่าย ๆ และดูเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นเลย เพราะสถานที่เกิดเหตุแต่ละรายอยู่ห่างไกลกับตำรวจมาก กว่าตำรวจจะทราบเรื่อง และยกกำลังมา ข้าพเจ้าก็ไปเสียไหน ๆ แล้ว และกำลังตำรวจสมัยนั้นก็ต่างกันกับสมัยนี้มาก

แต่อย่างไรก็ตาม ทางเจ้าหน้าที่ก็ได้พยายามสืบสวนติดตามข้าพเจ้าอยู่เสมอ ต่อมาข้าพเจ้าได้กลับมายังบ้านเดิม พอมาถึงก็ล้มป่วยลงเพราะถูกยาพิษ จึงได้หยุดพักรักษาตัวอยู่เป็นเวลาไม่นานนัก พอจวนจะหายป่วย ก็พอดีเจ้าหน้าที่ได้เข้าทำการล้อมจับ ข้าพเจ้าตั้งใจสู้ตาย และเชื่อว่าตัวจะต้องตายแน่ ในระหว่างต่อสู้กันนั้น ข้าพเจ้าได้ยิงเจ้าหน้าที่ตาย ๑ คน ในที่สุดข้าพเจ้าก็สลบไป จึงถูกเจ้าหน้าที่จับได้ ได้นำตัวมารักษาที่เรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี เมื่อข้าพเจ้าหายป่วยแล้ว ก็ได้ถูกนำตัวไปสอบสวน และส่งไปตามจังหวัดต่าง ๆ ในท้องที่ที่เกิดเหตุ และมีโจทก์ร้องเรียนกล่าวโทษข้าพเจ้าไว้ เพื่อดำเนินคดีต่อไป

บรรดาโจทก์ที่ร้องเรียนกล่าวโทษข้าพเจ้าไว้นั้น มีจำนวนมากมาย ในเวลานั้นศาลจังหวัดปราจีนบุรี ได้ตัดสินลงโทษข้าพเจ้าไปแล้ว ๑ คดี เป็นโทษ ๒๐ ปี บรรดาโจทก์ที่ร้องเรียนกล่าวโทษข้าพเจ้าไว้ ได้ถอนคดีของตนเสียเองก็หลายราย ที่เจ้าพนักงานเห็นว่าหลักฐานไม่สมบูรณ์ สั่งไม่ฟ้องเสียก็มาก ที่เจ้าหน้าที่ฟ้องศาลแล้ว ข้าพเจ้าต่อสู้คดีจนหลุดพ้นมาได้ก็มี จากนั้นเจ้าหน้าที่ได้ส่งตัวข้าพเจ้าไปดำเนินคดีที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งศาลนี้ได้ตัดสินประหารชีวิตข้าพเจ้าอีก ๑ คดี รวมเป็นโทษที่ข้าพเจ้าได้รับตามคำพิพากษาของศาลคือ — ประหารชีวิตกับจำคุก ๒๐ ปี ในระหว่างนั้น เจ้าหน้าที่ได้ส่งตัวข้าพเจ้ามาอยู่ที่ห้องประหารเรือนจำกลางบางขวาง ส่วนคดีอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ดำเนินการก็ได้รออยู่ เมื่อคดีทั้ง ๒ นั้นถึงที่สุดแล้ว เจ้าหน้าที่จึงงดคดีอื่น ๆ เสีย ไม่ได้ดำเนินการต่อไป เว้นแต่คดีที่ยังอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลเท่านั้น แต่ในระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่ก็ยังไม่ได้นำตัวข้าพเจ้าไปประหารชีวิต เพราะยังมีคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอีก ๑ คดีดังกล่าวแล้ว

ประจวบกับเวลานั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พระปิยะมหาราชเจ้า รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลดโทษผู้ต้องพระราชอาญาอยู่ในเรือนจำต่าง ๆ คือ โทษประหารชีวิตให้ลดเหลือตลอดชีวิต โทษ ๒๐ ปี ให้ลดเหลือ ๑๖ ปี เป็นอันว่าข้าพเจ้าได้ลดโทษลง และได้ย้ายออกมาจากห้องประหาร ต่อมาเจ้าพนักงานเรือนจำจึงใช้ให้ข้าพเจ้าทำงานต่าง ๆ เช่นเดียวกับนักโทษอื่น ๆ ข้าพเจ้าได้พยายามขัดขืนและก่อความไม่สงบต่าง ๆ ตามนิสัยสันดานของข้าพเจ้า จึงได้ถูกตีตรวนใหญ่ และถูกฟ้องเพิ่มโทษอยู่เรื่อย ๆ รวมโทษที่ข้าพเจ้าได้รับเพิ่มขึ้นในเรือนจำอีก ๘๔ ปี รวมกับโทษนอกเรือนจำเป็นตลอดชีวิต กับ ๑๐๐ ปี

ต่อมาข้าพเจ้าได้ฆ่าเพื่อนนักโทษในเรือนจำตายอีกคนหนึ่ง แต่คดีนี้ข้าพเจ้าได้เพื่อนนักโทษที่กำลังพ้นโทษผู้หนึ่งเป็นพยาน โดยหาว่า ผู้ตายไล่แทงข้าพเจ้าก่อน ข้าพเจ้าได้พยายามวิ่งหนี ต่อเมื่อจนมุมหนีไม่พ้นแล้ว จึงได้แย่งมีดจากผู้ตายแทงผู้ตายดังกล่าว เป็นอันว่าข้าพเจ้าพ้นคดีไป โดยไม่ต้องถูกเพิ่มโทษสำหรับคดีนี้ จากนั้นข้าพเจ้าก็ถูกส่งไปแก้คดี ที่จังหวัดนครราชสีมาอีก จึงเป็นโอกาสให้ข้าพเจ้ารวบรวมเพื่อนนักโทษได้ ๑๘ คน ทำการแหกคุกในคืนวันหนึ่ง จับพัศดีเรือนจำมัดและแทง แต่ไม่ตาย ไล่ผู้คุมซึ่งกำลังตกตลึงต่อเหตุการณ์ เข้าไปขังในที่ทำการชั้นบน ต่างคนได้ยึดเอาอาวุธในห้องทำการที่มีปืนยาวอยู่ ๑๖ กระบอก และปืนสั้นอีก ๑ กระบอก ได้ช่วยกันหากุญแจไขตรวนเปิดประตูออกไป

เมื่อความทราบถึงตำรวจป้อมที่รักษาการณ์อยู่ ได้ยิงป้องกันแต่ไม่มีผู้ใดเป็นอันตรายเลย ได้พากันหนีไปได้ด้วยความปลอดภัยทุกคน เมื่อออกมาสู่อิสระภาพแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้ปรึกษากับเพื่อนร่วมตายว่า พวกเรายังไม่มีอาวุธครบมือกัน ควรจะเข้าบุกโรงพักข้างเรือนจำนี้ เพื่อจะได้เอาอาวุธไปใช้ให้ครบตัวกัน บรรดาพรรคพวกก็เห็นชอบด้วยกัน ตอนเช้ามืดของวันที่แหกคุกนั่นเอง พวกเราก็ได้เข้าทำการบุกโรงพักตามแผนการณ์ที่กำหนดไว้ จับหัวหน้าโรงพักได้ ข้าพเจ้าได้ยิงตำรวจตายด้วยมือของข้าพเจ้าเอง ๒ คน และพรรคพวกได้ยิงตำรวจตายอีกคนหนึ่ง เราได้เก็บอาวุธและสิ่งของมีค่าที่พอจะเอาไปได้ไปทั้งหมด การที่ข้าพเจ้าและพรรคพวกทำการได้สำเร็จโดยง่ายดาย ก็เพราะตำรวจไม่ทันรู้ตัว พวกข้าพเจ้าจึง

ได้พากันหลบหนีไปด้วยความปลอดภัยอีกครั้งหนึ่ง สำหรับตัวข้าพเจ้าเองนั้นได้ทราบว่าทางราชการประกาศจับตาย

ต่อมาข้าพเจ้าได้พาพวกลงมาจากเขาใหญ่ ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ตั้งใจจะมาปราบตำรวจพวกนี้ แต่ได้ถูกเจ้าหน้าที่ล้อมจับ ได้ต่อสู้กันจนข้าพเจ้าสลบไป มารู้สึกตัวต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ได้ควบคุมตัวไว้แน่นหนาแล้ว ส่วนลูกน้องข้าพเจ้าได้ทราบในภายหลังว่า ตายไปเสียหลายคน ที่หลบหนีไปได้ก็มีบ้าง ข้าพเจ้าได้ถูกส่งตัวมาที่เรือนจำ และเจ้าหน้าที่ได้ทำการรักษาพยาบาลข้าพเจ้าอยู่เป็นเวลานานจึงหาย เมื่อหายป่วยแล้วจึงได้ถูกดำเนินคดีต่อไป ในที่สุดศาลจังหวัดนครราชสีมาได้ตัดสินจำคุก รวมทั้งโทษเพิ่มอีกเป็น ๖ ปี ๖ เดือน เจ้าหน้าที่ได้ส่งตัวข้าพเจ้ากลับมาอยู่ที่เรือนจำกลางบางขวางอีก ข้าพเจ้าได้ทอดอาลัยในชีวิตว่า คงจะไม่มีโอกาสได้ออกมาเห็นโลกภายนอกอีกเป็นแน่แท้

ต่อมาพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม และท่านเจ้าคุณพระอุดมวิชาญาณเถร ได้เปิดการอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขึ้น ที่เรือนจำกลางบางขวาง ในชั้นแรกข้าพเจ้าก็ไม่เชื่อ และไม่คิดจะเข้าปฏิบัติเลย แต่เมื่อได้ฟังพระเดชพระคุณท่านอาจารย์สั่งสอนผู้ปฏิบัติบ่อย ๆ เข้า และได้เห็นกิริยาอาการของผู้ที่ได้ปฏิบัติผ่านไปแล้ว เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นมา จึงรู้สึกเกิดศรัทธาเลื่อมใสอยากจะลองปฏิบัติดูบ้าง เมื่อได้เข้าปฏิบัติแล้วก็รู้สึกว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ข้าพเจ้าไม่สามารถจะกล่าวอะไรได้มาก เพราะพื้นความรู้ของข้าพเจ้ามีอยู่น้อยดังกล่าวแล้ว จะทำอย่างไร ๆ ก็ไม่สามารถจะถ่ายความรู้สึกที่มีอยู่ ให้ท่านผู้อื่นทราบ เท่าที่ปรากฏอยู่ในใจได้ ชีวิตของข้าพเจ้านี้เป็นชีวิตที่ใคร ๆ ก็เห็นว่า เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยความโหดร้ายทารุณ เป็นชีวิตที่ญาติพี่น้องและสังคมพึงรังเกียจเป็นที่สุด แม้แต่ตัวข้าพเจ้าเอง บางขณะที่ความรู้สึกผิดชอบปรากฏขึ้นแก่จิตใจของตนเอง ก็รู้สึกรังเกียจตนเองเป็นอย่างมาก

แต่หลังจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จนได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้ว กลับรู้สึกมีความปลาบปลื้มที่ได้ฆ่าคนมามากแต่ปลื้มใจเพราะกรรมชั่วของข้าพเจ้านั้น เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าได้พบกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จนรู้สึกว่าไม่เสียทีที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ พบ

พระพุทธศาสนา ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้ประพฤติชั่วถึงขนาดนั้น ข้าพเจ้าก็คงจะได้ทำมาหากินอยู่ตามภูมิลำเนาเดิม ซึ่งอาจจะไม่ได้มีโอกาสปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานก็ได้

เดชะบารมีแห่งการวิปัสสนากรรมฐานของข้าพเจ้า ประจวบกับโทษของข้าพเจ้าที่เหลือจำนวนลดน้อยลง ขณะที่รัฐบาลทำการฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ข้าพเจ้าก็ได้รับพระราชทานอภัยโทษปลดปล่อยออกมา พร้อมกับนักโทษอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งข้าพเจ้าได้ตั้งความปรารถนาไว้ว่า ข้าพเจ้าจะถวายชีวิตในพระพุทธศาสนา คือ จะได้ทำการอุปสมบทถือเพศเป็นพระภิกษุไปจนตลอดชีวิต บรรดาญาติพี่น้องเพื่อนบ้านที่พากันรังเกียจเกลียดชังข้าพเจ้านั้น เมื่อได้ทราบความตั้งใจของข้าพเจ้า ก็พากันมีความยินดี และอนุโมทนาด้วยทั้งสิ้น

ข้าพเจ้าจึงมากราบนมัสการลา พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์และเมื่อกลับไปถึงบ้านก็จะได้ทำการอุปสมบทโดยมิชักช้า (บัดนี้ นายคำภู จันทรสมุทร ได้โกนผมนุ่งเหลืองบวชเป็นพระแล้ว)

ขอท่านที่ได้ทราบคำสารภาพนี้ จงถือเป็นตัวอย่างในแง่ดี เพื่อประโยชน์แก่ตัวของท่าน มากน้อยแล้วแต่ปัญญาบารมีของท่านเถิด

เป็นอันว่า ข้าพเจ้าได้เลิกจากความเป็นโจรผู้ร้าย มอบกายถวายชีวิตไว้กับพระพุทธ-ศาสนาแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะวิปัสสนากรรมฐานเป็นยาขนานเอก กำจัดความโลภ โกรธ หลงของข้าพเจ้าให้ลดน้อยถอยลงไปตามส่วนแห่งการปฏิบัติ นอกจากวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ไม่มีอะไรเลยที่จะปฏิวัติจิตใจของมนุษย์ที่ชั่วร้ายให้กลับกลายเป็นดีได้ ที่ดีอยู่แล้วก็ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ฉะนั้น จึงขอเชิญชวนมวลพุทธศาสนิกชน ให้พากันมาลงมือปฏิบัติเสียเถิด จะเกิดผลอย่างน่าอัศจรรย์เป็นแน่แท้

หมายเหตุ ท่านผู้นี้แต่ก่อนไม่เชื่อเลยว่า บุญ บาป นรก สวรรค์มีจริง พระมาเทศน์ อนุ-ศาสนาจารย์มาสอน เขาจะไม่ยอมฟัง ถ้าเทศน์นาน หรือสอนนาน เขาจะตีกระดานทันที เพื่อให้หยุดเทศน์ หยุดสอน แต่บัดนี้เขาเชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์แล้ว.

เมื่อคนอเมริกันมาเข้าวิปัสสนา

เสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์

▲

บทความนี้เป็นท่านองข่าว แต่ก็เป็นข่าวที่น่าสนใจ น่าจะรู้ว่าคนอเมริกัน ผู้นี้คือใคร ? เหตุใดจึงเข้ามาปฏิบัติ ? เมื่อปฏิบัติแล้วเขามีความรู้สึกอย่างไร ? เมื่อจะจากไปเขาได้กล่าวถ้อยคำอันใดไว้บ้าง ? และเมื่อได้พิจารณาโดยสมควรแล้วก็อาจเกิดศรัทธาปสาทะขึ้นได้ว่า แม้เขาเป็นชาวอเมริกันมาจากประเทศอันไกลโพ้น เขายังมาได้ประโยชน์ไปจากสถานที่อันอยู่ที่ปลายจมูกของเราเอง ท่านล่ะ ?

เขาเป็นคนอเมริกันวัย ๒๘ บิดาของเขา นับถือศาสนาแคธอลิค มารดาของเขานับถือศาสนาเฮบรู (ยิว) เขาได้รับการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมในนครนิวยอร์ค และเป็นช่างภาพฝีมือดีแห่งบริษัทถ่ายภาพแมกนั่ม (Magnum photos Inc.) เขาเคยเดินทางไปในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและอาฟริกา เพื่อถ่ายภาพให้แก่หนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงเช่นหนังสือพิมพ์ ไลฟ์ ปารีสแมทช์ ลอนดอนพิคเจอร์ โพสต์ ฯลฯ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๓ เขาได้เดินทางมาประเทศญี่ปุ่น เพื่อถ่ายภาพพระราชพิธีทรงผนวช ให้แก่นิตยสารไลฟ์

เมื่อเขาอยู่ในประเทศญี่ปุ่น เขาได้รับทราบจากพระภิกษุฝ่ายลัทธิมหายานของญี่ปุ่นองค์หนึ่งว่า ในกรุงเทพฯ นั้น ที่วัดมหาธาตุ มีของดีอยู่อย่าง ซึ่งเขาควรจะได้ไปแวะดูให้จงได้ หลังจากที่เขาทำธุระของเขาเสร็จแล้ว เขาก็ให้คุณอุดม เย็นฤดี ผู้แทนนิตยสารไลฟ์ประจำกรุงเทพฯ พามาวัดมหาธาตุ เพื่อดูของดีที่พระภิกษุญี่ปุ่นได้บอกไว้ เมื่อเขาได้พบท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม เขาก็ขอด "ของดี" ดังกล่าวแล้วทันที ท่านได้พาเขาเข้าไปในบริเวณพระอุโบสถ ซึ่งเขาก็ได้เห็นบรรดาผู้ปฏิบัติธรรม ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ต่าง

ขมักเขม้นทำความเพียรในการปฏิบัติธรรมอย่างคร่ำเคร่ง และเมื่อท่านได้อธิบายให้เขาทราบถึงแก่นของพระพุทธศาสนาและผลที่จะได้รับจากการปฏิบัติธรรมนั้นแล้ว เขาก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และได้นำตนเข้าไปทดลองว่าความจริงนั้นมีอยู่อย่างไร ด้วยการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาด้วยตนเอง

ในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนา เขาศรัทธาถือศีล ๘ ยอมอยู่ในห้องกรรมฐานเล็ก ๆ เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลาย ที่นอนของเขาก็คือเสื่อ ๑ ผืน หมอน ๑ ใบ อาหารของเขาก็เป็นอาหารจากโรงครัวกรรมฐาน ไม่มีอะไรพิสดาร และก็ที่ชมมากก็คือ เขามีความเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนา ตามธรรมดาเราจะเห็นเขาเดินจงกรม หรือไม่ก็นั่งขัดสมาธิหลับตา มีน้อยครั้งที่จะเห็นเขาอยู่เปล่า ในระหว่างเข้าวิปัสสนา ข้าพเจ้าเคยพบเขาหลายครั้ง รู้สึกว่าเขาเลื่อมใสในการปฏิบัติธรรมมาก แม้ถึงว่าเขาจะนับถือศาสนาอื่น เขาบอกว่า ที่เขาเข้าปฏิบัติวิปัสสนานี้เป็นเครื่องแสดงได้หรือไม่ว่า เขาได้เป็นพุทธศาสนิกชนแล้ว ข้าพเจ้าตอบเขาว่าปัญหาข้อนี้เขาจะตอบได้เอง เมื่อเขาได้ปฏิบัติวิปัสสนาจนได้ผลแล้ว

เขาอยู่ในกรรมฐานเกือบ ๑ เดือน และในระหว่างนั้นเขาเกิดความเบื่อหน่ายในการปฏิบัติ และได้ออกไปจากสำนักปฏิบัติเสีย ๔ – ๕ วัน แต่แล้วก็กลับเข้ามาปฏิบัติใหม่อีก ในที่สุดก็ได้ฟังเทศน์ลำดับญาณจากท่านเจ้าคุณอุดมวิชาญาณเถร ซึ่งเป็นอาจารย์สอนการปฏิบัติวิปัสสนาให้เขา โดยคุณอุดม เย็นฤดี เป็นผู้แปลให้เขาฟังเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อเขาได้ฟังเทศน์ลำดับญาณ เขาก็ทราบได้ด้วยตัวของเขาเองว่า เขาได้อะไรบ้าง และเขาได้กลายเป็นพุทธศาสนิกชนแล้วหรือไม่

ก่อนที่เขาจะจากประเทศไทยไป เขาได้ไปนมัสการลาท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมผู้ซึ่งชี้แจงทางให้เขาพบแสงสว่างของพระพุทธศาสนา แล้วเรียนท่านว่า "ผมรู้สึกเหมือนหนึ่งว่า ได้รับปริญญาพิเศษปริญญาหนึ่ง นับแต่นี้ไปวัดมหาธาตุจะเป็นมหาวิทยาลัยสำคัญแห่งหนึ่ง ซึ่งชาวตะวันตกจะเดินทางมาศึกษาวิชาอันสูงส่งนี้"

เขาคือ นายเดนนิส สต๊อก (Dennis Stock)

นายจอน โคลแมน เป็นชาวอเมริกัน ซึ่งมาปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทย นอกจากกิจการในหน้าที่ นายโคลแมนได้อะไรไปบ้าง โปรดพิจารณาต้นฉบับ ที่เขาเขียนเป็นภาษาอังกฤษ และได้แปลไว้เป็นภาษาไทยนี้ดู ท่านจะไม่ เสียดายหรือ ถ้าหากท่านยังไม่ได้อะไรอย่างนายโคลแมนบ้าง

A Search in Thailand

by

John Coleman

It was Jannuary 9, 1955 when the air hostess announced "We have now landed in Don Muang Airport in Bangkok." It was only a few days earlier that I had departed New York City dressed in a heavy woolen suit and wearing an overcoat to protect myself from the severe winter weather which had left New York blanketed with snow. I was still wearing my heavy woolen suit when I disembarked from the plane. The 100 meter walk from the plane to the immigration counter almost left me exhausted from the intense Bangkok heat. It didn't take me very long however to learn how to adjust to the heat and climate of Thailand and I was soon enjoying this new tropical experience. It only took a short time also before I was making friends with the people to whose country I had come to spend the next three years. I quickly learned how much we Americans have in common with the Thais. I was told that Thailand meant free land and found this to be true. The Americans, like the Thais, take great pride in the fact that they are free and are equally devoted to preserving their freedom. Another discovery I made, was that the Thais, like the Americans, take a great interest in their religion and free to practice it as they desire. This religious freedom which is denied by a large portion of the world, is cherished by both the Thais and the Americans, and it therefore plays every important role in our way of life.

Since my arrival in Thailand in 1955, and as the days and months passed by, the international political situation has grown increasingly more

difficult. Scientific advancements have led to the development of modern weapons of warfare which are capable of destroying all the people of the world.

The horrible possibilities which would result from a major international conflict has led me in a search to find some way in which we in the free world can protect our valued freedom as well as promote progress towards international peace. The only we can help world peace is by remaining free, free to act according to our conscience and not mechanical slaves of a dictatorial political system. To protect this freedom it is necessary at this time, for our countries to remain strong and prevent ourselves from becoming the tools of system which would do all of our thinking for us. Some political systems claim that they have greatly improved the economical life of their people. This may be true but up on close examination it will be found that these economic improvements were paid for through the total destruction of the peoples' individuality and there the immoral murdering of thousands of lives. These people are now like machines being told exactly what, when, and how to perform their every action and thought.

There is now a great danger that we in the free world may also fall under the domination of such a mechanical system and although we do our best to keep our countries physically strong we must go beyond this. Because we are free, we as individuals can do something to promote greater world understanding and international peace. It is our responsibility because it is impossible for these other people to help because they are not free to do so.

My search to find a way to help world peace has led me to believe that there is a need for greater understanding among all the people of the world. I have observed that there is a great lack of understanding among people, but how could it be otherwise for us as individuals don't understand ourselves. How can we possibly hope to understand another person unless we can first understand ourselves.

After realizing how little I knew about myself and how helpless I was in understanding other people, I continued my search in an attempt to find some way to gain a greater knowledge of myself. This continued search me to study the life of Lord Buddha. The teachings of our Lord Buddha have revealed a method of attaining self knowledge, knowledge of others, and

peace. We who are free and have access to these teachings have an urgent and immediate responsibility to devote ourselves to gaining a greater understanding of the "way" as well as putting our knowledge to work.

As my search continued it led me to Wat Mahathatu, a wat in which a school has been established by a group of learned monks, this school teaches students a most direct method of attaining peace. The Wat mahathatu school teaches the students the teachings of Lord Buddha and the system of Vipassana discovered by Lord Buddha more than 2500 years ago. The students are instructed to make continuous observations and acknowledgements of all the various functions, actions, and perceptions of the body and mind. There are walking and breathing exercises in which the students are required to maintain a constant awareness of themselves. These exercises lead to knowledge of self; insight, and peace of mind. Only through such exercises can we ever hope to find peace, by eleminating selfishness, greed and ignorance.

Little did I realize before my study at Wat Mahathatu how totally unfamilair I was with myself. Today after receiving the instruction at Wat Mahathatu, I have a much greater understanding of myself and a greater appreciation for the actions of my fellow men. When you have discovered your own shortcommings it is impossible to condemn others for theirs. Thus with my increased understanding do I hope to do my part in promoting world peace. My learning however is not completed, for learning is a continuing process which can only result from constant effort and hard work.

If you are sincere in wanting to remain free and to help the situation of the world, you must clearly realize that big demands will be made of you. You will be required to work hard in overcoming your tendencies to resist work and lack self awareness. The school at Wat Mahathatu provides the methods, you are required to make the efforts and do the work.

To those of you who realize the urgency for the need to change and who disire to do their share, I most sincerely recommend that you do not wait for the future to take care of itself, but instead enroll in the Vipassana course at Wat Mahathatu, and prepare yourself to be able to protect your life.

Let us proud people of Thailand and America take immediate actions in doing something about the situation in the world today.

(คำแปล)

การแสวงหาสันติในประเทศไทย

จอน โคลแมน

ใน ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๘ เมื่อพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินแจ้งให้ผู้โดยสารทราบว่า "บัดนี้เครื่องบินได้มาถึงท่าอากาศยาน ดอนเมือง กรุงเทพ ฯ แล้ว เป็นเวลาเพียง ๒ -- ๓ วันเท่านั้นหลังจากที่ข้าพเจ้าได้จากนครนิวยอร์คมา ซึ่ง ณ ที่นั้น ข้าพเจ้ายังอยู่ในชุดขนสัตว์ที่หนัก และสวมโอเวอร์โค๊ตเพื่อป้องกันอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว ซึ่งนครนิวยอร์คทั้งนครปกคลุมไปด้วยหิมะ ขณะที่ข้าพเจ้าลงจากเครื่องบินก็ยังสวมชุดขนสัตว์ที่หนักอยู่ เดิน ๑๐๐ เมตรจากเครื่องบินมาถึงที่ตรวจผู้โดยสารเข้า — ออก ก็ทำให้ข้าพเจ้าแทบจะหมดแรงลงเพราะความร้อนจัดของกรุงเทพ ฯ อย่างไรก็ตามเป็นเวลาไม่นานนักที่ข้าพเจ้าได้ปรับตัวเองให้เข้ากับความร้อนและอากาศของประเทศไทยได้ แล้วรู้สึกสบายเพราะความเคยชินต่ออากาศในเขตร้อนใหม่นี้ ในระยะต่อมาและไม่นานอีกเหมือนกัน ข้าพเจ้าก็ได้เป็นเพื่อนกับคนไทยในประเทศนี้ ซึ่งข้าพเจ้าจะมาอยู่เป็นเวลานานถึง ๓ ปี ข้าพเจ้าได้เรียนรู้อย่างรวดเร็วว่าอะไรที่ชาวอเมริกันมีเช่นเดียวกับชาวไทย ข้าพเจ้าได้รับทราบว่าประเทศไทยหมายถึงแผ่นดินแห่งความอิสระและพบว่าคำกล่าวนี้เป็นความจริงชาวอเมริกันก็เช่นเดียวกับชาวไทยที่มีความภูมิใจในความจริงแห่งความเป็นอิสระเสรีและมีการเสียสละเท่า ๆ กัน ในการผดุงไว้ซึ่งอิสรภาพของประเทศ และอีกสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ค้นพบก็คือว่าชาวไทย ก็เหมือน กับ ชาวอเมริกันซึ่งต่างมีความสนใจยิ่งในศาสนา และมีอิสรภาพที่จะปฏิบัติศาสนกิจนั้น ๆ ตามที่ตนต้องการ อิสรภาพทางศาสนานี้ ส่วนใหญ่ของของโลกอีกส่วนหนึ่งไม่ได้รับการยินยอมให้มีได้ แต่ชาวไทยและชาวอเมริกันทั้งสองประเทศได้ช่วยกันทนุถนอมไว้ ดังนั้นศาสนาจึงมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิตของเรา

จำเนียรกาลแต่ข้าพเจ้าได้มาถึง ประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ วันเดือนก็ผ่านไป ๆ สถานการณ์ ทางการเมือง ระหว่าง ประเทศก็ยิ่งเพิ่มความยุ่งยากขึ้นทุกที ๆ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้นำไป สู่ความ ขยายตัว ในทาง สร้าง สรรอาวุธ ที่นำสมัย ใน การ สงคราม ซึ่ง มีประสิทธิภาพมาก สามารถทำลายล้างประชากรของโลกให้หมดสิ้นไปได้

สิ่งอันน่าหวั่นวิตกที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากการขัดแย้งกันระหว่างชาติใหญ่ ๆ ทำให้ข้าพเจ้า ค้นคว้าหาหนทาง ในที่ซึ่งเราผู้อยู่ในโลกเสรีสามารถป้องกันอิสรภาพอันล้ำค่าของเราไว้ให้ดีที่สุดที่เราจะพึงส่งเสริมให้ยิ่งขึ้นได้ เพื่อผลคือสันติภาพระหว่างประเทศของเราทั้งหลาย มีอยู่ทางเดียวเท่านั้นที่เราจะสามารถช่วยให้ โลกสันติได้ ก็คือเราช่วยกันดำรงไว้ซึ่งความเป็นอิสระในการจัดทำอะไร ๆ ได้ตามวิสัยของเราเอง คือไม่ตกไปเป็นทาษอย่างเครื่องยนต์กลจักรในระบบการเมืองแบบเผด็จการ เพื่อป้องกันความเป็นอิสระนี้ก็มีความจำเป็นในขณะนี้ว่า สำหรับประเทศของเราทั้งหลายนั้น จะต้องแข็งแกร่ง และไม่ยอมให้เราตกไปเป็นเครื่องมือของระบบการเมืองอีกระบบหนึ่ง ซึ่งจะไม่ยอมให้เรามีความคิดเห็นเลย มีลัทธิการเมืองบางอย่างอ้างว่าเขาได้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาชีวิตอันเกี่ยวเนื่องด้วยเศรษฐกิจได้อย่างมากมาย คำกล่าวอวดอ้างนี้อาจเป็นจริงก็ได้ แต่ถ้าหากเรามาตรวจสอบอย่างใกล้ชิดแล้วก็จะพบว่าการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจให้ดีขึ้นเช่นกล่าวมานี้ จะทำได้ โดยการทำลายเสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชน และมีการทำลาย จิต ใจของ ประชาชน นับ หลาย ๆ พันชีวิต ประชาชน ที่ ว่า นี้ปัจจุบันเปรียบเสมือนเครื่องจักร ซึ่งถูกสั่งการให้ทำทุกสิ่งทุก อย่าง เมื่อไรทั้งทางกาย และ ทางความคิด

อันตรายอันใหญ่ยิ่งในเวลานี้ก็คือว่า เราทั้งหลายในโลกเสรีก็อาจที่จะตกอยู่ภายใต้การปกครองของระบบการเมืองแบบเครื่องจักรเช่นนั้นก็อาจเป็นได้ แม้ว่าเราจะได้กระทำแล้วซึ่งหน้าที่ของเราจนสุดความสามารถ ในอันที่จะรักษาไว้ซึ่งประเทศของเรา ทั้ง หลาย ให้แข็งแกร่งทางอาวุธยุทธภัณฑ์ เพราะว่าเราเป็นอิสระ เราแต่ละคน ๆ ก็สามารถทำบางอย่างเพื่อเพิ่มความเข้าใจอันดีให้แก่โลกอันมหาศาลนี้ ตลอดถึงสันติภาพระหว่างชาติได้ เป็นความ

รับผิดชอบของเราเองเพราะเป็นสิ่งสุดวิสัยที่ประชาชนเหล่าอื่นนั้นจะช่วยได้ เนื่องจากเขาเหล่านั้นไม่มีสิทธิที่จะทำได้เช่นนั้น

การค้นคว้าหาหนทางที่จะช่วยให้โลกมีสันติ ทำให้ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า มีความต้องการในสิ่งสำหรับก่อให้เกิดความเข้าใจอันดียิ่งขึ้นระหว่างประชาชนของโลก ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ในระหว่างประชากรของโลกทั้งหลาย แต่ว่าสิ่งนี้จะทำได้อย่างไรถ้าหากเราแต่ละคน ๆ ยังไม่สามารถเข้าใจตัวของตัวเอง และเราจะหวังได้อย่างไรที่จะไปเข้าใจในผู้อื่นนอกจากเราจะสามารถเข้าใจในตัวของเราเองเสียก่อน

ภายหลังจากการเห็นชัดว่า ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในตัวเองน้อยมากและหมดทางเข้าใจคนอื่น ๆ ได้ ข้าพเจ้าจึงพยายามค้นคว้าเรื่อยมาในความหวังที่จะได้พบหนทางที่จะช่วยให้ข้าพเจ้าเข้าใจในตัวเองดีขึ้น การค้นคว้าเรื่อยมานี้เป็นเหตุให้ข้าพเจ้ามาศึกษาถึงชีวประวัติของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลายนั้น ได้ชี้บอกถึงวิธีที่จะบรรลุถึงความรู้แจ้งในตัวเอง (อัตตา Self) ความรู้แจ้งในบุคคลอื่นตลอดถึงสันติภาพ เราผู้เป็นอิสระทั้งหลายเมื่อได้ทราบซึ้งในพระธรรมคำสอนของพระองค์แล้ว ก็เกิดความรู้สึกรับผิดชอบขึ้นมาทันทีทีเดียว ที่จะยอมอุทิศตัวของเราเองในการที่จะสร้างความเข้าใจอันยิ่งใหญ่ใน "วิถีทาง" ให้ดีที่สุดที่เราจะสามารถดำเนินปฏิบัติงานนี้ได้

ในขณะที่ข้าพเจ้าได้ค้นคว้าเรื่อยมานี้เป็นเหตุให้ข้าพเจ้ามาศึกษาในสำนักวัดมหาธาตุ ซึ่งในวัดนั้นได้จัดตั้งสำนักเรียนโดยคณะสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักนี้ได้สอนวิธีที่ดีมากที่จะทำให้ผู้สนใจทั้งหลายบรรลุถึงความสงบสุขได้ และสำนักวัดมหาธาตุนี้ สอนนักศึกษาให้ดำเนินตามพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ **หลักวิปัสสนากรรมฐาน** ซึ่งพระองค์ได้ทรงค้นพบกว่า ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว นักศึกษาทุก ๆ คนได้รับคำสอนให้กำหนดติดต่อกัน และกำหนดรู้ถึงหน้าที่ทุกอย่างต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย และการรับรู้อารมณ์ทางจิตตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร มีแบบฝึกหัดในการเดินจงกรม การกำหนดลมหายใจเข้าออกในที่ซึ่ง นักศึกษาทุกคน จะต้องมีสติสัมปชัญญะรู้ตัวอยู่เสมอ ติดต่อกันไปในทุกอิริยาบถ แบบฝึกหัดนี้ทำให้มีความรู้ในเรื่องอนัตตา การเห็นแจ้ง และความสงบแห่งจิต

เพียงแต่เราได้ผ่านการฝึกหัดเหล่านี้เราก็หวังที่จะพบสันติภาพได้ โดยการตัดความเห็นแก่ตัวออกเป็นเบื้องต้น ต่อไปสละความโลภและทิ้งความหลง ข้าพเจ้าได้รู้จักตัวเองเพียงเล็กน้อยก่อนที่มาศึกษาที่วัดมหาธาตุ ภายหลังจากการได้รับคำสอนจากสำนักวัดมหาธาตุแล้ว ทำให้ข้าพเจ้ามีความเข้าใจอันดียิ่งในตัวของข้าพเจ้าเอง และได้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายเป็นอย่างดียิ่ง เมื่อท่านได้ค้นพบความขาดตกบกพร่องของท่านเองแล้วก็เป็นไปไม่ได้ที่จะลงโทษผู้อื่นในการกระทำของเขา เมื่อได้เพิ่มความเข้าใจของข้าพเจ้าอย่างนี้ ข้าพเจ้าก็หวังที่จะปฏิบัติในส่วนของข้าพเจ้าในการจะส่งเสริมสันติภาพของโลก อย่างไรก็ตามการศึกษาปฏิบัติของข้าพเจ้ายังไม่สมบูรณ์พอ เพราะว่าการศึกษาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น จะต้องดำเนินไปติดต่อกัน ซึ่งสามารถจะมีผลได้ด้วยความพยายามที่มั่นคง และด้วยความบากบั่นอันแรงกล้าเท่านั้น

ถ้าท่านมีความสุจริตใจอยากจะดำรงไว้ซึ่งอิสรเสรี และช่วยแก้ไขสถานการณ์ของโลกแล้ว ท่านก็จำเป็นจะต้องทำให้เห็นแจ้งจริงว่า ความต้องการของโลกอันยิ่งใหญ่นั้นจะต้องสำเร็จด้วยตัวของท่านเอง ท่านจำเป็นจะต้องทำงานหนักเพื่อเอาชนะความเกียจคร้านย่อท้อต่องาน และปราศจากสติในตน สำนักวัดมหาธาตุ ได้จัดหาวิธีการไว้ต้อนรับท่าน ท่านต้องมีความมานะพยายาม และปฏิบัติเอง

ท่านทั้งหลายผู้ได้เห็นแจ้งชัดแล้วถึงความจำเป็นอันรีบด่วนที่จะกลับใจมาปฏิบัติ และท่านทั้งหลายผู้ประสงค์จะร่วมมือ ข้าพเจ้าขอแนะนำอย่างจริงใจว่า อย่าปล่อยให้กาลเวลาล่วงไป ๆ โดยให้อนาคตเป็นผู้ตัดสินเสียเองเลย แต่ขอเชิญชวนให้ท่านทั้งหลายรีบมาลงบัญชีชื่อสมัครปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุนี้เสียโดยเร็ว และรีบเตรียมตัวท่านเสียเพื่อจะได้คุ้มครองชีวิตของท่านเอง

ขอให้เราประชาชนชาวไทยและชาวอเมริกันทั้งหลายที่มีความภาคภูมิใจอยู่แล้ว จงรีบเร่งร่วมมือปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ของโลกในทุกวันนี้.

สุพันธ์ แปล.

What is a Buddhist ?

by

Irene Jurgenson (German)

Nobody will be born Buddhist ! It is not a quality obtained by birth. Our own activity makes us become what we are. Independent from the circumstances under which we are born, this inborn activity is constantly obliging us to decide every moment of life.

Each opinion involves decision and doubt. Doubt precedes decision.

In Buddhism, proof is essential, doubt always takes a part too, because of striving for verification. Doubt can make you realize for yourself when you have doubt arise, try to prove it until you are doubtless by practice.

The method of Meditation and Insight Practice is only one way to make the people of every race and language understand correctly the principles of the Buddhist doctrine. Then they are doubtless because of the practice and its result. The person who has practised fully is the one who can truely attain the Triple Gems in Buddhism by physical action, speech and mind. Such a one shall obtain perfect happiness and peace never before experienced in this life. Consequently I think that the people of the entire world should turn to and continue Meditation and Insight Practice in order to become true Buddhists. By this way, the world would become completely full of happiness and peace.

จะเป็นชาวพุทธได้อย่างไร ?

โดย

นางไอรีน จูร์เกนสัน (ชาวเยอรมัน)

(เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุ ตั้งแต่วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๐๓)

ไม่มีใครจะเป็นชาวพุทธกันมาแต่กำเนิด การเป็นชาวพุทธไม่ใช่คุณภาพที่จะได้มาโดยชาติตระกูล แต่การกระทำของเราเองต่างหาก ทำให้เราเป็นชาวพุทธได้ การเป็นชาวพุทธมิได้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ภายนอก แต่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผูกพันเราไว้อย่างแน่นแฟ้นเพื่อให้พิจารณาเห็นความเป็นไปของชีวิตทุก ๆ ขณะจิตนั่นเอง

ความคิดเห็นแต่ละอย่างย่อมเกี่ยวพันธ์อยู่กับความแน่ใจและความสงสัย แต่ความสงสัยเกิดก่อนความแน่ใจ

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การพิสูจน์หาความจริงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และในการพิสูจน์หาความจริงนั้น ความสงสัยก็มีส่วนร่วมอยู่ด้วยเสมอ ทั้งนี้ ก็โดยเหตุที่ความสงสัยเป็นปัจจัย ก่อให้เกิดความ พยายามที่จะ พิสูจน์หาความจริง อนึ่ง ความสงสัย สามารถ ทำให้ ท่านบรรลุถึงความจริงได้ด้วยตนเอง ในเมื่อท่านเกิดความสงสัยขึ้นแล้วพยายามพิสูจน์หาความจริงด้วยการปฏิบัติจนหมดความสงสัย

การเจริญสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นทางสายเอกทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้บุคคลทุกชาติทุกภาษาเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้ถูกต้อง หายความสงสัยข้องใจในการปฏิบัติและผลแห่งการปฏิบัติ ผู้ที่ปฏิบัติแล้วชื่อว่าได้เข้าถึงพระรัตนตรัยด้วยกาย วาจา ใจ บุคคลเช่นนั้นจะได้รับความสุขใจ และความสงบเยือกเย็นที่สมบูรณ์อย่างไม่เคยได้รับมาเลยในชีวิต ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าประชาชนชาวโลกทั้งมวลควรจะได้พากันหันหน้ามาสู่การปฏิบัติธรรม คือ การเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐานเพื่อจะได้เป็นชาวพุทธที่แท้จริงกันต่อไป โดยวิธีนี้ โลกจะอยู่เย็นเป็นสุขและมีสันติโดยสมบูรณ์อย่างแน่นอน.

The Monastery of Peace and Happiness

by

Miss runa Jorgenson (German)

I am very glad to write about my experiences in the Peace and Happiness of Wat Mahathatu.

I began to study Buddhism in Ceylon, from there I went to India, where I became a Buddhist at Buddha Caya. In Baranasi near Saranath, I studied Pali and Buddhist Philosophy. From India I went to Burma for a period of ten days. From Burma I came to Thailand with the intention to visit all the ancient sites: Sukhothai, Lopburi etc., then proceed to Japan.

But in Bangkok I found my way which brought me to Wat Mahathatu, where I saw many monks and novices and Buddhist-laymen and laywomen practising Vipassanâ, then I have been eager to exercise the practice, this changed my goal, I decided to stay here for my Vipassanâ practice a long time enough to fulfil my possibilities. in four months, when I exercised Vipassanâ I got mental happiness and clearness of mind, such as never experienced before in my life. I became transparent as a crystal in my own eyès, consequently, free of selfillusion. Through Meditation I became conscious of what is "My own personality". I got a new view of my function in this life.

The merit result of Vipassanâ is to understand reality by the heart, for this reason, this possibility is given to all people regardless of age or education. Our position, through Vipassaná, will be changed. Vipassarà permits you to have controled of body and mind very well. Before Vipassaná body and mind possess us; after Vipassanà body and mind are possessed by us.

During all my experiences in this four months of Vipassaná I did the exercises of "Rising and falling" and the mindful walk.

To go around the world is posible for everyone, but it is very difficult to fine one who gains actually the mental happiness. I do belief in my heart fully of one hundred percentage (100 %) "If anyone does not develope Vipassanaâ, he himself cannot gain the real mental happiness". Through Vipassanâ practice I have been the most delighted and heartful. So I tried to write about my experience and result in Vipassanâ practice, as being printed here for purpose to make good advantage done for the people who wish the real happiness and peace.

If we do determine deeply, we will see that, this Vipassanâ practice is very useful for our daily life.

Our life stream depends on time, and the time will be full of profit, because of Vipassanâ practice.

As a tree in painting is not the same as a real tree in a forest. So even theory and practice are, theory is like a tree in painting, practice is like a real tree in a forest.

The only direct way to understand reality is through Vipassanâ practice There is not any other way to lead a person attain the Truth. After practice, our mind will understand things as they truly are It. is said "A life without Vipassanâ is a worthless life"

In Germany at this moment, we are without any possibility of practising Vipassanâ. Many Germans are waiting, ready to realize what is given in the serenity of Wat Mahathatu.

อารามแห่งสันติสุข

โดย

น.ส. รูนา จูร์เกนสัน (ชาวเยอรมัน)

ดิฉันรู้สึกดีใจมาก ที่ได้มีโอกาสเขียนเรื่องความสุข ที่ดิฉันได้รับจากวัดมหาธาตุ

ดิฉันได้เริ่มศึกษาพระพุทธศาสนาที่ประเทศลังกา จากลังกา ได้ไปประเทศอินเดีย ดิฉันได้ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะที่พุทธคยา เมืองพาราณสี ใกล้สารนาถ ดิฉันได้ศึกษาภาษาบาลีและพุทธปรัชญาอีกด้วย จากอินเดียจึงได้ไปประเทศพม่า พักอยู่ ๑๐ วัน จากพม่ามาประเทศไทย ด้วยตั้งใจว่าจะมาชมโบราณสถานที่สุโขทัย และที่ลพบุรี เป็นต้น แล้วจึงจะเลยไปประเทศญี่ปุ่น

แต่ที่กรุงเทพ ฯ นี้เอง ดิฉันได้พบทางซึ่งนำดิฉันมาวัดมหาธาตุ ได้เห็นพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา พากันปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ดิฉันเลยเกิดศรัทธาอยากเข้าปฏิบัติ จึงได้เปลี่ยนจุดหมายการเดินทางของดิฉันทันที คือดิฉันได้ตกลงใจที่จะพักอยู่ที่วัดมหาธาตุ เพื่อเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้

ในระยะ ๔ เดือน ที่ดิฉันได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ ดิฉันได้รับความสุขและความบริสุทธิ์สะอาดแห่งจิตใจ ซึ่งไม่เคยได้รับมาก่อนเลยในชีวิต ดิฉันได้พ้นจากความหลงงมงายในตัวตน (สักกายทิฏฐิ) และได้เห็นธรรมะแจ่มชัด เหมือนเห็นแก้วผลึกด้วยตาตนเองฉะนั้น เพราะวิปัสสนากรรมฐาน ได้ทำให้ดิฉันรู้จักตัวเองว่า *"อะไรเป็นตัวของดิฉันที่แท้จริง"* และได้รับความคิดใหม่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

อานิสงส์แห่งการเจริญวิปัสสนากรรมฐานก็คือ ทำให้ใจของเราเข้าถึงสัจธรรมด้วยเหตุผลอันนี้ การเข้าใจสัจธรรมนั้นย่อมมีได้แก่บุคคลทั่วไป ไม่ได้จำกัดวัยหรือการศึกษา เมื่อผ่านการปฏิบัติวิปัสสนา ภาวะของเราจะเปลี่ยนไปได้ และจากการปฏิบัตินี้ จะทำให้ท่านสามารถควบคุมร่างกายและจิตใจได้ดีมาก ก่อนมาปฏิบัติวิปัสสนา ร่างกายและจิตใจเป็นนายเรา แต่หลังจากปฏิบัติวิปัสสนาไปแล้ว เรากลับเป็นนายของร่างกายและจิตใจ

ระยะการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๔ เดือนนี้ ดิฉันได้ปฏิบัติตามแบบฝึกหัด คือ นั่งกำหนดท้อง "พอง – ยุบ" และการเดินจงกรมอย่างมีสติทุกเมื่อ

การที่จะเดินทางรอบโลกนั้น ใครก็สามารถจะไปได้ แต่ผู้ที่จะสามารถได้รับความสุขทางใจอย่างแท้จริงด้วยตัวของเขาเองนี้สิหาได้ยากแท้ ดิฉันเชื่อแก่ใจเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ว่า "**ถ้าผู้ใดไม่ได้เจริญวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ผู้นั้นจะไม่สามารถได้รับความสุขทางใจอย่างแท้จริงเลย**" โดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ทำให้ดิฉันได้รับความพอใจและความภาคภูมิใจมากที่สุด ดังนั้น ดิฉันจึงได้พยายามเขียนเรื่องผลที่ได้รับจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาลงไว้ที่นี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์โสตถิผลแก่ผู้หวังสันติสุขอย่างแท้จริง

ถ้าเราพิจารณาให้ลึกซึ้งจริง ๆ แล้วจะเห็นได้ว่า วิปัสสนากรรมฐานนี้ เป็นประโยชน์แก่ชีวิตประจำวันของเรามากที่สุด กระแสแห่งชีวิตของเราขึ้นอยู่กับกาลเวลา กาลเวลาจะเต็มไปด้วยประโยชน์ ก็เพราะการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

ต้นไม้ในภาพเขียนไม่เหมือนกับต้นไม้จริง ๆ ในป่าฉันใด ปริยัติกับการปฏิบัติก็ฉันนั้น ปริยัติเปรียบเหมือนต้นไม้ในภาพเขียน ส่วนปฏิบัติเปรียบเหมือนต้นไม้จริง ๆ ในป่า

ทางตรงที่จะเข้าถึงความจริงก็คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างเดียวเท่านั้น นอกจากนี้ไม่มีทางอื่นเลยที่จะนำบุคคลให้เข้าถึงสัจธรรมได้ หลังปฏิบัติแล้วจิตใจของเราจะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง จึงอาจกล่าวได้ว่า "ชีวิตที่ปราศจากวิปัสสนากรรมฐานเป็นชีวิตที่ไร้คุณค่า"

ที่ประเทศเยอรมันขณะนี้ เรายังไม่มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกันเลย ชาวเยอรมันเป็นจำนวนมากกำลังคอย และพร้อมที่จะได้รับไมตรีจิตอันแจ่มใสจากวัดมหาธาตุอยู่เสมอ.

หมายเหตุ บัดนี้ประเทศเยอรมันมีการปฏิบัติวิปัสสนาแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา โดยพระเทพสิทธิมุนีเป็นผู้ไปวางรากฐานไว้ ขณะนี้พระมหา บุญหนา ประโยค ๘ ปริญญาตรีจากมหาจุฬา ฯ กำลังเป็นพระอาจารย์สอนอยู่ นอกจากนี้ พระธรรมทูตสายประเทศอังกฤษก็ได้ไปร่วมกันสอนทุก ๆ ปี มิได้ขาดเลย.

เหตุใดข้าพเจ้าจึงเลิกละจากการทำชั่ว

ของ

นายสวน สิงธุ์สาระ

คนการรถไฟ สถานีจันเสน นครสวรรค์

ข้าพเจ้าจะเล่าถึงเหตุการณ์ที่ข้าพเจ้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และมารักษาอุโบสถศีลอยู่ทุก ๆ วันพระ จะเข้าพรรษาก็ตาม หรือออกพรรษาก็ตาม ข้าพเจ้าไม่เคยละเว้นเลย ข้าพเจ้าจะปฏิบัติไปจนกว่าชีวิตจะแตกดับ ปัจจุบันข้าพเจ้ามีอายุได้ ๓๕ ปี เมื่อครั้งก่อนนั้น ข้าพเจ้าชอบในทางปาณา หาปลา ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เอาทุกอย่าง ประพฤติทางสุรา กาเม เมียก็มีมาก จะเป็นของใครไม่เข้าใจ ฉุดก็เอาพาก็เอา ขึ้นหาก็เอา เหล้าก็กิน เกเรทุกอย่าง จนคนบ้านจันเสนออกปาก พ่อบ้าน แม่บ้าน เกลียดชังทั้งสิ้น เหตุใดข้าพเจ้าจึงละเว้นเสียจากการกระทำได้ทั้งสิ้น ฯ

วันหนึ่ง ข้าพเจ้าไปดักไซ ๒ ลูก พอตอนเช้าไปกู้ ไซติดปลาเล็กปลาใหญ่ ได้เกือบหนึ่งหาบปีบ พอเทปลาแล้ว ก็มานั่งดูอยู่ มีความปีติยินดี เพราะมันติดมาก มาดูปลาที่ได้นึก ๆ อยู่ในใจว่า คงจะราวสี่ห้าพันชีวิตเห็นจะได้ มาคิดถึงบาปที่ตนกระทำนี้ ใครเป็นคนรับบาป ไม่ใช่พระเยซูคริสต์เป็นคนที่รับบาป ตัวของเราเอง เราเป็นคนกระทำ เราเป็นคนฆ่ามัน ลูกและเมีย พี่และน้องก็กินอิ่มกันไป ไม่เฉพาะได้กินอิ่มเท่านั้น พอเราเข้าบ้านหาปลามา คนในบ้านเห็นเข้า ตลอดทั้งเด็กเล็ก พากันบาปหมดทุกคน โอ้โฮ วันนี้พ่อได้ปลามากจังเลย พากันออกมาดู มีความปีติมาก หารู้ไม่ว่า กรรมอันนี้ได้เข้าสู่จิตใจหมดทุกคน

ในขณะนี้ เราจะเอาปลาไปปล่อยน้ำเสียให้หมด คนในบ้านคงไม่มีใครยอมเป็นแน่แท้ จะหาคนที่อนุโมทนาสักคนคงจะไม่มี ในเมื่อคิดอย่างนี้แล้วก็เลยเทปลาคืนสู่ลำน้ำเสีย แล้วเหยียบไซสองลูกพังหมด หาบปีบเปล่ากลับบ้าน โกหกกับเมียว่า วันนี้ไม่ได้ปลาเลย คนลักเอาไซไปหมด แล้วกลับมาทำลายของในบ้านอีก เช่น แห ลอบ ฉมวก ซ่อมแทงปลาไหล ทำลายทิ้งหมด ตั้งแต่นั้นมา ก็เฝ้าหาทางที่จะชำระจิตใจของตัวเองให้สะอาดลง แต่ก็ไม่เห็นมีทางใดเลย มารู้ข่าวว่าท่านพระครูที่วัดจันเสนท่านไปเรียนวิชาวิปัสสนามา ก็ลองไปขึ้นกับท่าน แล้วกลับมากระทำที่บ้านเป็นนิตย์ ยิ่งทำไปก็ยิ่งเห็นความสุขมากขึ้น รู้สึกจิตใจไม่เศร้าหมอง ห่างไกลจากความมัวหมองต่าง ๆ การกระทำวิปัสสนากรรมฐานนี้ เป็นของประเสริฐแน่แท้ นอกจากวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ไม่มีทางใดเลยที่จะช่วยให้พ้นทุกข์ได้ ไม่มีทางใดเลยที่จะช่วยให้ข้ามห้วงเหวอันลึกซึ้งได้ ท่านพี่น้องทั้งหลายจงกระทำเถิด จงปฏิบัติเถิด นี้แหละมิตรแท้ของเราที่จะติดตามเราไปในสัมปรายภพเบื้องหน้า ดังที่ข้าพเจ้าได้เคยพบเพื่อนฝูงมิตรสหายมาก็มาก ไม่เคยที่จะช่วยอะไรได้เลย มีแต่จะพาไปสู่อบายภูมิ ดังพระพุทธภาษิตตรัสไว้ว่า

สหาโย อตฺถชาตสฺส โหติ มิตฺตํ ปุนปฺปุนํ

สหายคือมิตร มิตรที่แท้คือบุญที่จะติดตามเราไปในภพเบื้องหน้า ท่านพบมิตรอันแท้แล้ว อย่าปล่อยให้เวลาว่างเปล่าโดยปราศจากประโยชน์เลย ฯ

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ

ตนของตนเป็นที่พึ่งของตน

โก หิ นาโถ ปโร สิยา

คนอื่น ใครเล่าจะเป็นที่พึ่งแก่เราได้

ขอท่านผู้อ่าน และท่านผู้ปฏิบัติธรรม จงเจริญยิ่ง ๆ เทอญ.

คติธรรมเตือนจิตคิดแล้วเห็น

๑. รีบถ่อ รีบพาย ตะวันจะสาย ตลาดจะวาย สายบัวจะเน่า ฯ

๒. ที่ดำก็ขาว ที่ยาวก็สั้น ที่มั่นก็คลอน ฯ

๓. งามอยู่ที่ผี ดีอยู่ที่ละ เป็นพระอยู่ที่จริง ฯ

๔. เกิดเป็นคน คนให้ทั่ว ปากไม่ล้น ก้นไม่รั่ว ชั่วไม่เอา เมาไม่มี นั่นคือคน ฯ

๕. จงเตรียมตัวก่อนตายไว้ให้พร้อม เกิดมาทั้งที ต้องเอาดีติดตัวไปให้ได้ ฯ

(เขียนและเรียบเรียงเสร็จวันที่ ๒๔ ส.ค. ๑๗)

ท.

ข้าพเจ้าภาพฯ มีความรู้สึกปลาบปลื้มยินดี ที่ท่านได้กรุณาอ่านหนังสืออนุสรณ์มาโดยตลอด จึงขอนำคำจบทาน และคำตรวจน้ำ ที่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระเทพสิทธิมุนีได้มอบให้ เพื่อให้ท่านนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างถูกต้อง แล้วก่อให้เกิดบุญกุศลอันยิ่งใหญ่อย่างแท้จริงต่อท่าน ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า กับเป็นกุศลอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ท่านปรารถนาอุทิศให้อย่างสมบูรณ์.

คำจบทาน

อิทัง เม ทานัง อาสะวักขะยาวะหัง โหตุ ขอทานนี้จงเป็นปัจจัยให้ข้าพเจ้าได้สิ้นอาสวะกิเลส

อิทัง เม ทานัง นิพพานัสสะ ปัจจะโย โหตุ ขอทานนี้จงเป็นปัจจัยให้ข้าพเจ้าได้ถึงพระนิพพานในปัจจุบันชาติ ขอให้ได้มนุษย์สมบัติ ขอให้ได้สวรรค์สมบัติ ขอให้ได้นิพพานสมบัติ จะนึกประสงค์สิ่งใด ขอจงสมความปรารถนาทุกประการ อันว่าโรคภัยไข้เจ็บ ความยากจนข้นแค้น และคำว่า ไม่มี ขออย่าให้ข้าพเจ้าประสบพบเลย.

คำตรวจน้ำ

นะโม สามจบ

อิทัง โน ญาตินัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตโย สามครั้ง

ข้าพเจ้าขออุทิศกุศลแด่....(เรียกชื่อ บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ธิดา ทุกๆคน) ญาติพี่น้องทุกคนที่ยังมีชีวิตอยู่ และ ล่วงลับไปแล้ว เทพบุตรและเทพธิดาทุกองค์ ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณ และ ผู้มีบุญคุณทุกท่าน เจ้ากรรมนายเวร มิตรและศัตรู บริวารทุกคน สรรพสัตว์ทุกตัวตน ที่ตกอยู่ในห้วงทุกข์ ขอจงพ้นจากทุกข์ สัตว์ทั้งหลายที่ถึงสุขขอจงเป็นสุขยิ่งๆ ขึ้นไปเถิด

รายการบำเพ็ญกุศล ของ คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์

ที่ สำนักวิปัสสนากรรมฐาน วัดพระนารายณ์มหาราช

และที่ แดนสงบแสงธรรมเวฬุราม นครราชสีมา

วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๖

บริจาคทรัพย์ร่วมสร้างกุฏิกรรมฐาน วัดพระนารายณ์มหาราช ๕๐๐.๐๐ บาท

วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙

บริจาคพัดลมติดเพดาน ๑ ชุด ราคา ๗๐๐.๐๐ บาท

วันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐

บริจาคทรัพย์สมทบทุน วิปัสสนาบุญนิธิ ชื่อทุน "ศรีศรศักดิ์" ๕๐๐.๐๐ บาท

วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๑

บริจาคสมทบทุนวิปัสสนาบุญนิธิ รวมเป็นทุน "ศรีศรศักดิ์" ๗๐๐.๐๐ บาท

วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒

บริจาคร่วมสร้าง แดนสงบแสงธรรมเวฬุราม ๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท

วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๓

บริจาคร่วมทอดผ้าป่าสามัคคีทุก ๆ ปี ๆ ละ ๑๑๐.๐๐ บาท

วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕

บริจาคสร้างกลดถวายพระเข้าปริวาสและเจริญ

วิปัสสนากรรมฐาน ๒ คัน ๔๐๐.๐๐ บาท

วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕

บริจาคสมทบทุนวิปัสสนาบุญนิธิ รวมเป็นทุน "ศรีศรศักดิ์" ๑,๒๐๐.๐๐ บาท

วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

บริจาคทรัพย์ซื้อถังน้ำถวายไว้ที่แดนสงบ ๑ ลูก เป็นเงิน ๙๐๐.๐๐ บาท

และได้บริจาคทรัพย์สร้างกุฏิวิปัสสนาคอนกรีต ๑ หลัง ที่แดนสงบฯ นอกจากนี้

ยังถวายเป็นค่านิตยภัตต์แก่อาจารย์สอนกรรมฐานเป็นประจำทุกเดือนละ ๆ ๑๐๐.๐๐ บาท

การบำเพ็ญ กุศลศพ คุณหญิง เลี่ยม ศรีศรศักดิ์
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

ในการบำเพ็ญกุศลศพ ระหว่างวันที่ ๖ กรกฎาคม ถึง วันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ นั้น ได้มีญาติ และ มิตร ตลอดจนท่านที่เคารพ ได้กรุณาเป็นเจ้าภาพ ดังนี้

วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๗

พลอากาศโท วัชรินทร์ และ คุณกนก สุรคุปต์

วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๑๗

คุณฉะม้าย อนุบาลสกลเขต และ ญาติสกุลมหาสันทนะ

วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗

คุณทัศน์ คุณเสายทอง นิตย์สุทธิ์ พันเอก สุทิน คุณสุนีย์ สัมปัตวนิช

วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗

คณะวิปัสสนากรรมฐาน กรุงเทพฯ

คุณสำอางค์ จินดาศิลป
คุณยุพนา ธรรมโกวิท
คุณประยงค์ พึ่งภักดี
คุณสุภาพ อรุณศิริ
คุณจินดา อิศรางกูร ณ อยุธยา
คุณชม้อย ทองดีแสน
คุณนิตยา ศรีพนา
คุณละม่อม ศาลิคุปต์
คุณเท่งฮวด แซ่แต้
คุณพูนสุข จินดาศิลป
คุณสงวนศรี นิธากร
คุณยุพิน เมฆวณิชย์
คุณอวยศิลป วงศ์สาธร
นายแพทย์ ชม นวลสกุล
แพทย์หญิง นภาพรรณ นวลสกุล
คุณนภาวรรณ อ่อนกุล
คุณสุวลี เสาวภายน
คุณฉลวย พินทุโยธิน
คุณเครื่อง สุนทรครุฑ

วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๗

คุณดิ่น คุณบุษยรัตน์ นิตย์สุทธิ์
นาวาอากาศโท สมบุญ คุณพิธี พรรณบุตร
นาวาโท ประหยัด คุณทองใบ คล้ายทอง
คุณมงคล คุณจำเรียง รายณะสุข
คุณบุนนาค นิตยสุทธิ์
คุณสุจินต์ คุณเศรีรัตนา สุดเสงี่ยม

วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๗

คณะวิปัสสนากรรมฐาน นครราชสีมา นำโดยพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณเทพสีมาภรณ์ และ พระอาจารย์พระครูสมุห์ศรีสุวรรณ กับ คณะ ๔๐ คน

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๑๗

หลาน และ เหลนของคุณยาย

- พิมพ์ที่โรงพิมพ์ "ข่าวทหารอากาศ"
- กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ดอนเมือง
- นาวาอากาศโท หิรัญ ดวงมิล
- ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
- พุทธศักราช ๒๕๑๙